

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANA BİLİM DALI

KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR:
BODRUM ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ozan ÖZOK

BALIKESİR, 2015

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYALBİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANA BİLİM DALI

KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR:
BODRUM ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ozan ÖZOK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ

BALIKESİR, 2015

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda 201312501030 numaralı Ozan ÖZOK' un hazırladığı “**Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği**” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 08.06.2015 tarihinde yapılmış, sorular sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ

İmza.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Bayram ŞAHİN

İmza.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL

İmza.....

Unvanı, Adı-Soyadı

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

08.06.2015

Enstitü Müdürü

Bu alışma Balıkesir Üniversitesi Rektrlğ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından BAP 2015/172 Kodlu Proje ile Desteklenmiştir. Teşekkür Ederiz...

ÖNSÖZ

Sürekli gelişim ve değişim göstermekte olan dünya standartları ve tabii ki turizm sektörünün hızına yetişebilmek neredeyse imkansızdır. Her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de işletmeler, işletme hedefleri doğrultusunda, değişen müşteri tercihleri, zaman ve şartlar konusunda kendini güncelleyerek yenilemek zorundadır.

Son yıllarda doğal çevre konusunda bilinçlenen müşterilerin istekleri doğrultusunda işletmeler dünya genelinde çevre dostu uygulamaları benimsemeye başlamışlardır. Bu uygulamalar aynı zamanda işletmenin karlılık hedeflerini ve turizmin sürdürülebilir olmasını da kapsamaktadır. Turizm sektörünün en önemli hammaddelerinden biri olan doğal çevrenin korunması, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesilleri de düşünerek hareket etme bilincini yerleştirmeyi hedefleyen çevre dostu uygulamalar, hem kamu otoritesi hem de özel kuruluşlar tarafından geliştirilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Muğla'nın Bodrum ilçesinde bulunan konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki mevcut durumlarını tespit edebilmek ve bu otellerde yönetici pozisyonunda çalışmakta olan kişilerin çevre dostu uygulamalar hakkında ki görüşlerini belirleyebilmektir.

Bu araştırma konusunun seçilmesinde ve ortaya çıkmasında bir süre danışmanlığımı yürüten sayın hocam Doç. Dr. Barış ERDEM'e, daha sonrasında danışmanlığımı yürüten ve çalışma boyunca ilgi ve yardımlarını benden esirgemeyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ'a, çalışmanın şekillenmesinde değerli fikirleriyle bana yol gösteren sayın hocalarım Yrd. Doç. Dr. Bayram ŞAHİN ve Yrd. Doç. Dr. Emrah ÖZKUL'a, çalışmanın uygulama aşamasında yoğun tempolarından zaman ayıran Bodrum'da ki dört ve beş yıldızlı otel yöneticilerine, araştırmalarım boyunca yardımlarını esirgemeyen yüksek lisans arkadaşlarım Muammer AKTEN, İbrahim Halil KAZOĞLU ve Aslı Ceren SAYGI'ya ve hayatım boyunca benden hiç bir şey esirgemeyen ve sürekli dualarıyla yanımda olan sevgili Annem, Babam, Ablam ve biricik yeğenim Nur Tuana'ya, ve son olarak

eğitimim ve kişisel gelişimim için değerli katkılarını esirgemeyen ismini tek tek sayamayacağım Gazi Osman Paşa Üniversitesi Zile Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu ve Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi ğretim yeleri ve tüm çalışanlarına ve bu aşamaya gelmemde benden yardımlarını esirgemeyen herkese teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Balıkesir, 2015

Ozan ÖZOK

ÖZET

KONAKLAMA İŞLETMELERİNDE ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR: BODRUM ÖRNEĞİ

ÖZOK, Ozan

Yüksek Lisans, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ

2015, 107 Sayfa

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan en büyük hammadde doğal çevredir. Doğal çevre sanayileşme, teknolojik gelişmeler, aşırı nüfus, alt yapı eksiklikleri, ekonomik faaliyetler gibi nedenlerden ötürü giderek kirlenmektedir. Bu kirlilik neticesinde insan sağlığı olumsuz yönde etkilenmektedir. Doğal çevre kirliliği sadece insan sağlığını olumsuz etkilememekte, aynı zamanda hayvan ve bitki türlerini de olumsuz etkileyerek, bu canlı türlerinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Turizm sektörü, diğer tüm sektörler gibi doğal çevreye olumlu yönde katkı sunarken, doğal çevrenin kirlenmesini ve insan sağlığının zarar görmesini de tetiklemektedir. Son yıllarda çevre konusunda bilinçlenen müşteriler, kamu kurum ve kuruluşlarının geliştirmiş olduğu çevre yönetim sistemleri, çevreye duyarlı sivil toplum kuruluşlarının baskıları ve işletmelerin karlılık hedefleri doğrultusunda, dünya çapında doğal çevreyi korumaya yönelik eğilimler artmaktadır.

Turizm sektörünün ana hatlarından birini oluşturan konaklama işletmelerinde de, özellikle çevre bilincine sahip müşterilerin beklentileri ve bu işletmelerin uzun vadede karlılık sağlama düşüncesi neticesinde, çevre dostu uygulamalar sektörün önde gelenleri ve akademisyenler tarafından dikkat çekilmeye çalışılan önemli bir konu olma özelliği taşımaktadır.

Çevre dostu uygulamaların ortak amacı, çevre konusunda sürdürülebilirliği yani, 'insanoğlunun doğal çevreden, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da düşünerek hareket etmesini sağlamak, aşırı ve bilinçsiz tüketimden kaçınmak' olarak belirtmek mümkündür. Konaklama işletmeleri de, doğada bulunan ve kullanıma açık olan birçok kaynağı tüketmektedir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı işletmeler haline getirilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın sonucunda Bodrum bölgesinde faaliyet göstermekte olan konaklama işletmelerinin çevre dostu oldukları sonucuna varılmıştır. Ancak bu durumun, konaklama işletmelerinin sınıfı, türü, faaliyet süresi, bina yaşı, mülkiyet yapısı ve faaliyet alanları gibi değişkenler ile farklılıklar gösterdikleri kanaatine varılmıştır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırma problemi, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar ve sınırlılıklardan bahsedilmiştir. İkinci bölümde ilgili alan yazın kapsamında, turizm ve doğal çevre ilişkisi, konaklama işletmeleri ve doğal çevre ilişkisi, konaklama işletmeleri ve çevre ilişkisi, konaklama işletmeleri ve çevre duyarlılığı yönetimi ve araştırmanın evren ve örneklemini oluşturan Bodrum ilçesinden oluşmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırma yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve teknikleri, verilerin toplanma süreci ile veri analizleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, veri analizleri sonucunda elde edilen bulgular ve bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Araştırmanın beşinci ve son bölümünde ise, bulgulardan yola çıkılarak, sonuç ve öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Konaklama İşletmeleri, Çevre Dostu Uygulamalar.

ABSTRACT

ENVIRONMENTALLY FRIENDLY PRACTICES IN HOSPITALITY INDUSTRY BODRUM CASE

ÖZOK, Ozan

**Master Thesis The Head Department of Tourism Management and
Hotels**

Thesis Advisor: Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ

2015, 107 Pages

The biggest resource which is required to maintain tourism activities is natural environment. Natural environment is gradually getting more and more polluted due to some reasons such as industrialization, technological developments, excessive population, lacking of infrastructure or economical activities. As a result of this pollution, human health has been adversely affected. Natural environment pollution not only affects human health, but also negatively affects plant and animal species so that it causes these species to come up against becoming extinct.

Tourism sector, just like the other sectors, both contributes natural environment positively and triggers to harm human health. In the last few years, the tendencies towards protecting natural environment all over the world have been rising through the turnover targets of the business, pressures of the environment-friendly non-governmental organizations and environmental management systems developed by governmental institutions and organizations and the customers who became self-aware about environment.

Environmental-friendly applications have the feature of being one of the important topics among academicians and movers and shakers of the sector in consequence of the expectations of environment conscious customers and

these businesses' long term turnover target plans in hospitality which constitutes one of the main outlines of the tourism sector.

It is possible to define the common purpose of the environment-friendly applications as sustainability about environment, in other words, maintaining to make people think of the future generations' needs while today's needs are being compensated and preventing from the excessive or insensible consumption. Hospitality managements consume many sources which are common substance in nature and free to use as well. It is required to transform hospitality managements into environmental-friendly ones to maintain sustainability.

According to results of study, hospitality businesses which operates in Bodrum region appeared to be environmentally friendly. However, it has been concluded that vary with variables such as class, type, activity duration, age of buildings, ownership structure and activity areas of hospitality businesses shows differences.

This study consists of five chapters. In the first chapter; study problem of the study, the objective of the study, the importance of the study, hypothesizes and restrictions are mentioned. The related part in the second chapter consists of the relationship between tourism and natural environment, the relationship between hospitality and natural environment, the relationship between hospitality and environment, hospitality and environmental awareness management, population and sample of the study in Bodrum district. The third chapter of the study, the procedure of the study, population and sample, data collection tools and tools, the process of data collection and data analysis were come up. In the fourth chapter, findings gained in the wake of data analysis and interpretations of the datum were included. In the fifth and the last chapter of the study, based on the findings, conclusions and suggestions were evolved.

Key Words: Tourism, Hospitality Managements, Environmental-friendly Applications

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ	xiv
ÇİZELGELER LİSTESİ	xv
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	4
1.3. Araştırmanın Varsayımları	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. İLGİLİ ALANYAZIN	8
2.1. Turizm ve Doğal Çevre İlişkisi	8
2.1.1. Doğal Çevre Kavramı	8
2.1.2. Turizm ve Doğal Çevre Etkileşimi	10
2.1.2.1. Turizm ile Doğal Çevrenin Olumlu Etkileşimi	12
2.1.2.1.1. Önemli Doğal Alanların Korunması	13
2.1.2.1.2. Arkeolojik Bölgeler ve Tarihi Yapıların Korunması	14
2.1.2.1.3. Çevre Kalitesini Geliştirme	15
2.1.2.2. Turizm ile Doğal Çevrenin Olumsuz Etkileşimi	16
2.1.2.2.1. Hava Kirliliği	18
2.1.2.2.2. Su Kirliliği	20
2.1.2.2.3. Toprak Kirliliği	22
2.1.2.2.4. Gürültü ve Ses Kirliliği	24
2.1.2.2.5. Doğal ve Arkeolojik Bölgelerin Zarar Görmesi	25

2.1.3. Sürdürülebilirlik ve Turizm İçin Önemi	26
2.2. Konaklama İşletmeleri ve Doğal Çevre İlişkisi	28
2.2.1. Konaklama İşletmelerinin Gelişimi.....	29
2.2.2. Konaklama İşletmeleri Hakkında İstatistikler	30
2.2.3. Konaklama İşletmeleri ve Çevre İlişkisi	34
2.2.4. Konaklama İşletmelerinin Doğal Çevreye Etkisi	34
2.2.4.1. Olumlu Etkileri	35
2.2.4.2. Olumsuz Etkileri	36
2.3. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Duyarlılığı Yönetimi	38
2.3.3. Konaklama İşletmelerinde, Çevre Dostu Yönetimin Unsurları	42
2.3.3.1. Çevre Koruma İle İlgili Yönetimsel Bilgi.....	43
2.3.3.2. Enerji Verimliliği.....	44
2.3.3.3. Atık Azaltımı	46
2.3.3.4. Su Verimliliği ve Su Tasarrufu	48
2.3.3.5. Çevre Bilinci Eğitimi.....	51
2.3.3.6. Çevre Duyarlılığı İletişimi.....	52
2.4. Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar.....	53
2.5. Bodrum İlçesi	59
2.5.1. Bodrum'un Tarihçesi.....	60
2.5.2. Bodrum'un Nüfusu.....	61
2.5.3. Bodrum'un Sosyo-Ekonomik Yapısı	62
3. YÖNTEM.....	65
3.1. Araştırmanın Modeli.....	65
3.2. Evren ve Örneklem	65
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri	66
3.4. Verilerin Toplama Süreci	68
3.5. Verilerin Analizi	68

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR.....	69
4.1. Araştırma Verilerinin Analizi.....	69
4.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Demografik Özellikler ve Konaklama İşletmelerinin Özelliklerine İlişkin İfadeler	69
4.1.2. Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular	74
4.1.3. Farklılık Testleri Sonuçları	79
4.1.5. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Çevre Dostu Uygulamaların Unsurları İçin Verdikleri Yanıtların Dağılımı	84
4.1.6. Bulguların Yorumlanması	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	89
KAYNAKÇA	94

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Konaklama İşletmeleri Sayıları (Dünya Verileri).....	30
Tablo 2: Türkiye'deki Konaklama İşletmeleri Tesis ve Yatak Kapasiteleri....	31
Tablo 3: Konaklama İşletmelerinde Çevre Yönetim Uygulamalarını Etkileyen / Yönlendiren Güçler	42
Tablo 4: Bodrum İlçesinin Yıllara Göre Nüfus Artışı.....	61
Tablo 5: Bodrum İlçesi Çalışan Nüfus Dağılımları.....	63
Tablo 6: Bodrumda bulunan konaklama işletmelerinin sayı, oda ve yatak kapasitesi.....	64
Tablo 7: Yatırım Belgeli Konaklama Tesislerine 2013 Yılında Gelen Turist Sayıları.....	64
Tablo 8: İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine 2013 Yılında Gelen Turist Sayıları.....	65
Tablo 9: Bodrum İlçesine 2010-2013 Yılları Arasında Gelen Toplam Turist Sayısı.....	66
Tablo 10: Evren Büyüklüklerine Karşılık Örneklem Büyüklüğü	66

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Araştırmaya Katılan Yöneticilere Ait Demografik Bilgiler.....	69
Çizelge 2: Araştırma Kapsamındaki Konaklama İşletmelerinin Özelliklerine İlişkin Veriler.....	71
Çizelge 3: Konaklama İşletmelerinin Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelere Sahip Olma Durumları	72
Çizelge 4: Yöneticilerin Çevre Koruma İle İlgili Belgelerin Gerektirdiklerinin İşletmelerinde Tam Anlamı İle Uygulanması Konusundaki Görüşleri.....	72
Çizelge 5: Konaklama İşletmelerinin Çevre Politikası ve Eylem Planına Sahip Olma Durumları.....	73
Çizelge 6: Yöneticilerin Konaklama İşletmelerinin Çevre Politikası ve Eylem Planına Sahip Olmalarının Müşteri Talebine Etkisi İle İlgili Görüşleri.....	73
Çizelge 7: Konaklama İşletmelerinin Çevre Yönetim Sistemleri İçin Devletten Teşvik Alma Durumları.....	74
Çizelge 8: Yöneticilerin Konaklama İşletmelerinin Çevre Duyarlılık Çalışmalarıyla Ödül Kazanmasının Yönetim/Sermaye Sahipleri İçin Önemi İle İlgili Görüşleri	74
Çizelge 9: Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algılarına İlişkin Verdikleri Cevapların Yüzde, Frekans Dağılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	75
Çizelge 10: İşletmelerin Faaliyet Süresi İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi.....	79
Çizelge 11: İşletmelerin Türü İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonucu	80
Çizelge 12: İşletmelerin Devletten Teşvik Alma Durumları İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonucu.....	80
Çizelge 13: İşletmelerin Faaliyet Alanı ile Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi.....	81
Çizelge 14: İşletmelerin Çevre Politikası ve Eylem Planı Sahipliği İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi	81
Çizelge 15: İşletmelerin Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelere Sahiplik Durumu İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki MannWhitney U Testi ...	82
Çizelge 16: İşletmelerin Bina Yaşı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi.....	83

Çizelge 17: İşletmelerin Mülkiyet Yapısı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi.....	83
Çizelge 18: İşletmelerin Sınıfı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi.....	84
Çizelge 19: Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Çevre Dostu Uygulamaların Unsurları İçin Verdikleri Yanıtların Dağılımı	85

1.GİRİŞ

Çevre, dünyada ki canlı varlıklar ile bu canlı varlıkların yaşamlarını sürdürdükleri ortamda bulunan, hava, su ve topraktan veya doğal kaynaklardan oluşan bir yapı olarak bilinmektedir ve bu sisteme ekolojik sistem veya eko-sistem adı verilmektedir. Doğal kaynakların sorumsuzca ve bilinçsizce kullanılması neticesinde bu eko-sistem bozulmalara başlamaktadır. Doğal kaynakların aşırı ve programsız kullanılması, çevresel kaynakların tükenmesine veya ihtiyaçlara cevap verememesine neden olmaya başlamaktadır.

Çevre sorunlarının en belirgin özelliği, mekan veya sınır tanımamasıdır. Örneğin turistik olmayan ve sanayileşen bir bölgede oluşan hava kirliliği, atmosfer olayları neticesinde diğer tüm bölgelere taşınabilmektedir. Bu durumun başka bir örneği ise, aynı deniz, göl veya akarsuya kıyısı bulunan bölgelerde, herhangi bir bölgede başlayan su kirliliği, diğer bölgelere de taşınmaktadır. Bu durumda çevre kirliliğini bir başkası yaratsa bile, bedelini herkes ödemektedir.

Çevre kirliliğine neden olan birçok etken sıralanabilir. Bunların arasında, aşırı nüfus artışı, bilim ve teknolojinin sanayide kullanılması sonucu aşırı üretim için gerekli olan aşırı kaynak kullanımı, yetersiz alt yapı olanakları gibi etkenler sıralanabilir. Türker'e (2002) göre, çevre sorunlarına ve çevre kirliliğine neden olan en büyük etken, aşırı nüfus artışıdır. Hızla artan insan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gerekli olan üretim miktarı sürekli artmaktadır. Doğal çevre bu talebi sürekli olarak karşılamak amacıyla, yıpratılmakta ve bilinçsizce kullanılmaktadır.

Doğal çevreyi olumsuz yönde etkileyen diğer bir etmen ise sanayileşmedir. Hammadde üretimi, üretilen hammaddelerin ürüne dönüştürülmesi ve ürünlerin tüketimi sırasında pek çok çevre sorunları yaşanabilmektedir. Bu sorunlarda yine hava, su ve toprak kirliliğine neden olarak çevreye ağır yükler yüklemektedir.

Turizm sektörü de doğal çevreyle sürekli bir ilişki halindedir. Turizmin çevreye karşı olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsetmek mümkündür. Turizmin doğal çevreye olumlu etkileri arasında önemli doğal alanların korunması, arkeolojik bölgeler ve tarihi yapının korunması ve çevre kalitesini geliştirme gibi uygulamalar sıralanabilir. Turizmin doğal çevreye karşı olumsuz etkileri arasında, hava, su ve toprak kirliliği, gürültü ve ses kirliliği, doğal ve arkeolojik bölgelerin zarar görmesi sıralanabilir.

Son zamanlarda doğa koruma amacıyla gündemin ilk sıralarında yer alan sürdürülebilirlik kavramı, turizm sektöründe de önemli bir yere sahiptir. Öncelikle turistik bölgelerde, turist tercihlerini etkileyen en önemli maddelerden bir tanesinin de doğal çevre ve çekicilik unsurları olduğu göz ardı edilmemelidir. Unutulmamalıdır ki doğal çevre ve çekicilik unsurları yok edilirse turizm sektörünün geleceği de yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Turizm sektörünün doğal çevre ile etkileşimi, turizm sektörünün en önemli bileşenlerinden biri olan konaklama işletmeleri içinde geçerlidir. Konaklama işletmelerinin de doğal çevreye karşı olumlu etkileri olduğu kadar olumsuz etkileri de mevcuttur. Her işletmenin kurulmasında ki amaç, ekonomik olarak karlılık sağlayabilmektir. Konaklama işletmelerinin de belirlediği hedeflere ulaşabilmesi (karlılık sağlayabilmesi) amacıyla doğal çevre ve çekicilik unsurlarına ihtiyacı vardır. Bu nedenle konaklama işletmeleri de çevreyi korumalı ve bilinçsizce tüketimden kaçınmalıdır.

Konaklama işletmelerini çevreye zararlarının ortadan kaldırılması veya en az seviyelere indirilebilmesi için, Dünya genelinde ve Türkiye’de birçok uygulama veya çevre yönetim sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerin temelinde çevre dostu uygulamaların unsurları yer almaktadır. Konaklama işletmeleri de, çevre dostu yönetim anlayışından faydalanarak, sürdürülebilir bir doğa ve çevre için üstüne düşen görevi yapmalıdır. Bu kapsamda konaklama işletmeleri çevre dostu uygulamaların unsurları olan, çevre koruma ile ilgili yönetsel bilgi, enerji verimliliği, atıkların azaltılması, su verimliliği ve su tasarrufu, çevre bilinci eğitimi ve çevre duyarlılığı iletişimi konularında çeşitli uygulamaları yönetim süreçlerinde uygulamaktadırlar. Bu unsurlar genel

anlamda Türkiye’de, Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız, Mavi Bayrak gibi yönetsel belgelerin içeriklerini oluşturmaktadır.

Konaklama işletmelerinin uygulaması için geliştirilen çevre yönetim belgelerinin temel amacı, çevrenin korunmasını, çevre bilincinin geliştirilmesini, konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yapılaşmanın ve işletmecilik özelliklerinin teşvik edilmesini sağlamaktır. Ayrıca bu belgeler sadece doğal çevreye katkı sunmak amacıyla değil, aynı zamanda işletmenin doğal çevreyi aşırı ve gereksiz kullanımını engelleyerek, konaklama işletmelerinin kazanımlarını arttırmak amacını taşımaktadır.

Çevre yönetimi, ekonomik olayların çevreyi nasıl etkilediğini anlamak ve çevre korumaya yönelik kararlar vermeyi içeren kapsamlı bir süreçtir. Bu süreç, insan faaliyetlerinin çevrede oluşturduğu olumsuz etkilerini önlemek, minimum kaynak kullanımı ile maksimum verim elde etmeyi hedeflemektedir.

Unutulmamalıdır ki, turizm ve konaklama işletmeleri için ‘doğal çevre’ kavramı bir zorunluluktur. Bu nedenle sürdürülebilir bir çevre için çevre yönetim sistemleri ve çevre dostu uygulamalar konaklama işletmeleri ve turizm sektörü için vazgeçilmez birer değerdir.

1.1. Problem

Turizm sektörü sürekli gelişim ve değişim içerisindedir. Turizm sektörünün en önemli bileşenlerinden biri olan konaklama işletmeleri de bu değişim ve gelişime paralel olarak, gelişmekte ve sayı olarak artış göstermektedir. Gelişen teknolojiler, alt ve üstyapı olanakları, iletişim ve etkileşim imkanları konaklama işletmelerinin bu gelişimine destek olmaktadır. Konaklama işletmeleri diğer tüm işletmeler gibi çevrelerinden etkilenmekte ve çevrelerine karşı da bir etki bırakmaktadırlar. Bu etki çevreye karşı olumlu sonuçlar doğurduğu gibi bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. Olumsuz sonuçların en belirgin olanı çevre kirliliğidir.

Artan işletme sayısı, aşırı yoğunlaşma, taşıma kapasitesinin aşılması, yetersiz kaynaklar, alt ve üstyapı elemanlarının yetersiz olması nedeniyle çevre kirliliği artış göstermektedir. Dünya genelinde çevrenin ve doğal kaynakların tükenebilir olduğu ve bu nedenle çevreye karşı etkilerin ortadan kaldırılması veya en aza indirilebilmesi için çevre dostu uygulamalar geliştirilmektedir.

Konaklama işletmeleri gerek kamu kurum kuruluşlarının ve sivil toplum örgütlerinin baskıları gerek müşteri talepleri gerekse artan rekabet ortamından kısa ve uzun vadede daha fazla kar payı elde etme düşüncesi doğrultusunda çevre dostu uygulamaları geliştirmekte ve bu konuda yatırımlar yapmaktadır. Bu araştırmanın problemi de Bodrum bölgesinde bulunan işletmelerinin çevre dostu olup olmadıklarını belirlemek ve işletme yöneticilerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı, Türkiye’ de faaliyet gösteren, özellikle büyük ölçekli ve yıldız sınıfı yüksek olan konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı duyarlılıklarını ve konaklama işletmeleri yöneticilerinin doğal çevreye karşı hassasiyetlerini belirleyebilmektir. Bu amaçla Türkiye’ de, dört ve beş yıldızlı

otellerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği Muğla-Bodrum bölgesinde bulunan konaklama işletmeleri ile tatil köyleri örneklem olarak seçilmiştir.

Hızla gelişmekte olan turizm sektörü ve bu sektörün ana hatlarını oluşturan konaklama işletmeleri, bulunduğu ülkeye yüksek miktarda döviz getirisi sağlayan ve istihdam oranını artıran işletmeler olarak görülmektedir. Bu denli büyük bir organizasyon yapısının çevreye karşı etkileri de en az organizasyon kadar büyüktür. Bu araştırmayı önemli kılan etken ise, turizm sektörünün ana bileşenlerinden biri olan konaklama işletmelerinin çevreye karşı olumlu ve olumsuz yönlerinin irdelenerek gün yüzüne çıkarılması ve Bodrum'da bulunan konaklama işletmelerinin mevcut durumunun bir nevi fotoğrafının çekilmesi olarak ifade edilebilir. Çekilen bu fotoğraf neticesinde, hem kamu otoritesi hem de sivil toplum tarafından Bodrum'da bulunan konaklama işletmelerinin ne denli çevre dostu olduğu ortaya çıkarılmış olacaktır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, ülke turizminin gelişimine katkıda bulunması ve yeni açılacak olan konaklama işletmelerine çevre dostu uygulamalar hakkında rehber olacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan konaklama işletmelerinin yöneticilerine, yüz yüze mülakat yöntemi ile gerçekleştirilen anket çalışmasında, yöneticilere anket sorularında anlayamadıkları yerler hakkında açıklamalar yapılmış olduğundan, yöneticilerin anket formunda yer alan soruları, doğru bir biçimde anlayarak cevaplandırdıkları varsayılmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları, uygulama kısmını oluşturan anket alışması, 13 Nisan 2015 ve 28 Nisan 2015 tarihleri arasında gerçekleştirildiğinden anketin katılımcıları bu tarihler arasında Bodrum'da görev yapmakta olan yöneticilerden oluşmasıdır. Diğer bir sınırlılık ise araştırmanın Muğla'nın Bodrum ilçesinde yapılmış olması ve sadece Bodrum ilçesinde bulunan konaklama işletmelerinin yöneticilerini kapsıyor olmasıdır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Turizm ve Doğal Çevre İlişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, doğal çevre kavramı, turizm ve doğal çevre etkileşimi, sürdürülebilirlik ve turizm için önemi, konaklama işletmeleri gelişimi ve istatistiki bilgiler, konaklama işletmeleri ve çevre ilişkisi, konaklama işletmeleri ve çevre duyarlılığı yönetimi başlıkları altında, ana tema olarak konaklama işletmeleri ve çevre dostu uygulamalara yer verilmiştir.

2.1.1. Doğal Çevre Kavramı

Çevre, geçmişten günümüze birçok anlam yüklenerek kullanılan bir kavramdır. Öyle ki, günümüzde çevre koruma bilincinin artması ve bu yöndeki gelişmeler, araştırmacıların ve bilim dünyasının bu konu üzerinde daha fazla çalışmalar yapması ve netice olarak çevrenin tükenme bilirliliği konusunda farkındalık yaratılmasıyla, çevre kavramının önemi her geçen gün artmıştır. Bu doğrultuda çevre temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, insanın oluşumuna katkı sağlamayan, yani hiçbir insan etkisinin var olmadığı ve hazır bulunan doğal çevredir. İkincisi ise doğal çevre kaynaklarının kullanılması ile oluşumunda, insan etkisi bulunan yapay çevredir (Erdoğan, 2003: 81). Ancak yine de bu konu ile ilgilenen hemen hemen her kesim genel bir tanımlama yapmıştır. Araştırmanın ana temasını oluşturan çevre kavramı hakkında birçok tanımlama mevcuttur. Bu tanımlara değinmek yerinde olacaktır.

Çevre, içinde insanın yaşadığı, etkileşimde bulunduğu, değiştirdiği veya değiştiremediği her yer olarak anlaşılmalıdır (Erdoğan, 2003: 15). Çevre, birbirleriyle etkileşimde bulunan canlı (biyotik) ve cansız (abiyotik) öğelerden oluşmaktadır. Canlı öğeler insanlar, bitki örtüsü, hayvan topluluğu ve

mikroorganizmalardır. Cansız ögeler ise su, hava, yeryüzü ve yer altı yapısından meydana gelmektedir (Durak, 2008:5).

Başka bir tanımda ise çevre, 'insanların hem diğer canlılarla karşılıklı ilişkilerini hem de birbirleri ile olan ilişkilerinde ortaya koydukları ekonomik, sosyal, kültürel, tarihsel, vb. yapıları kapsamaktadır', şeklinde açıklanmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2009: 20).

Webster sözlüğü ise çevreyi, 'bir canlının veya bir topluluğun yaşamını etkileyen sosyal ve kültürel koşulların tamamı' olarak tanımlamaktadır (merriam-webster.com, 2015). Çevre, bir organizmanın hayatta kalması, gelişmesi, üremesi ve hayat tarzını etkileyen dış koşulların toplamını (hava, su, toprak) ifade etmektedir (newagepublishers.com, 2014).

Çevre kanununa göre, çevre; canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı ifade etmektedir (T.C Resmi Gazete, 2006). Türk Standartları Enstitüsü'ne göre çevre: 'bir kuruluşun faaliyetlerini yürüttüğü hava, su, toprak, doğal kaynaklar, flora, fauna ile insanları da ihtiva eden ortam ve bunlar arasında ki ilişki' olarak tanımlanmaktadır (TS-EN—ISO 14001-2005: 4).

Mındıkoğlu'na (2007) göre, çevre; tüm canlı ve cansız varlıkları ve canlıların birbiriyle ve cansız öğelerle etkileşimlerini yönlendiren fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal, kültürel, vb. değerler bütünüdür.

İnsanlık tarihinin başlangıcından, günümüze kadar insanlar yakın çevreleriyle ilgilenmiş ve ihtiyaçlarını bu çevreden karşılamışlardır. Fakat zaman geçtikçe bu ilişki aşırı ve tahrip edici bir hale gelmeye başlamış ve çevre sorunları baş göstermiştir. Netice itibarıyla de bu sorunlar insan yaşam alanlarını tehdit eder boyutlara ulaştırmıştır (Durak, 2008: 4).

Her ne kadar çevre teriminin geçmişi çok eskilere dayansa da, popüler olması çevre kirliliğinin etkilerinin belirlenmesine paralel olarak artmış ve ancak yakın geçmişte dikkate alınarak veri ve bilgilerin değerlendirilmesi ile bu verilerin kullanımına başlanılmıştır (Mındıkoğlu, 2007: 11). Artan çevre sorunlarına ise 1970'li yıllardan günümüze kadar sürekli gelişerek, ulusal ve

uluslararası düzeyde çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Hızla değişen dünyada oluşan, çevre sorunlarına yönelik üretilmesi gereken çözümler ile değişen dünyaya ayak uydurulması gerekmektedir. Çünkü gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabilmek için sürdürülebilir çözümler geliştirilmelidir (Akdağ, vd., 2014: 259).

Dikkatle incelendiğinde 'Çevre' kavramının birçok tanımının varlığını kabul etmek gerekmektedir. Her ne kadar farklı tanımlar gibi gözükseler de, aslında temelinde tüm tanımlarda birbirinin yakın anlamlarını içermektedirler. İşletmeler ile çevre arasında da dinamik bir ilişki söz konusudur. İşletmeler faaliyetleri süresince çevreyi, çevrede işletmeyi, olumlu ve olumsuz olarak etkilemektedir. İşletmenin çevreyle olumlu ilişkisi, işletmenin sürekli yaşamını olumlu etkilerken, işletmenin çevreyle olumsuz etkileşimi işletmenin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Türker, 2002: 11).

Çalışmanın bu bölümünden sonra, çevrenin hammadde olarak kullanıldığı bir sektör olan turizm ile ilişkisi değerlendirilecektir.

2.1.2. Turizm ve Doğal Çevre Etkileşimi

Bacasız sanayi olarak görülen turizm sektörü, özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya genelinde birçok ülkenin önemli bir gelir kaynağını oluşturmuştur. Ülkeler gelir ve istihdam yaratma açısından önemli olan bu sektörü canlandırmak amacıyla yüksek miktarlarda harcamalar yapmaya başlamışlardır. Çevre, turizm gelişimi ve turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için zorunlu bir kaynaktır (Seyhan, 2010: 22). Öyle ki, çevre faktörü turizmin kaynağını oluştururken, turizmin en önemli etkileri de çevreye olmaktadır. Dolayısıyla turizm ve çevre ortak bir paydada buluşmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006:8). Herhangi bir bölgeye turist çekmek için gerekli olan özelliklerden birisi de o bölgenin sahip olduğu doğal güzelliklerdir. Bu sebeple turizmin gelişimi için sağlıklı bir çevreye ihtiyaç vardır (Durak, 2006: 6).

Turistler için bir bölgenin veya ülkenin, turistik çekicilikleri ve bunları destekleyen alt yapı ve üst yapı unsurları, çekim gücü yaratmaktadır. Bu nedenle bir bölgenin çevresel ve kültürel değerleri, o bölgenin tüketiciler tarafından gitmeye değerli olup olmadığının en büyük belirleyicisidir (Seyhan, 20010: 24).

1980'lerde Amerika ve Batı Avrupa'da belirlenen, yeni üretim ve tüketim tarzı, turizm sektörünün gelişmesine hız verirken beraberinde birçok problemi de getirmiştir. Bu problemlerin başında gelen ve en önemli olanı ise, dünya çapında hissedilen çevresel bozulmalardır(Yıldız ve Kalağan, 2008: 43).

Turizm sektörünün, yakın tarih incelendiğinde, dünya ekonomilerinde gittikçe büyüyen bir grafik sergilediği görülmektedir (Erdoğan, 2003: 81). Turizm sektörünün yarattığı ekonomik gelirin yanı sıra, çevre üzerinde olumlu-olumsuz birçok baskıyı da beraberinde getirdiği göz ardı edilmemelidir (Kahraman ve Türkay, 2009: 59).

Turizm endüstrisinin gerçekleştirildiği doğa, turist sayısının artışına paralel olarak oluşan sorunlar, turist kitlelerine sunulan hizmetin, insanlara ve çevreye getirdiği sonuçlar, turist sayısının artışıyla beraber doğal kaynakların daha çok kişi tarafından kullanılması sonucunda ortaya çıkan çevre sorunları, bu sorunları çözmeye yönelik önlemler ve politikalar, üzerinde durulması gereken önemli konulardır (Erdoğan, 2003: 83). Bir bölgenin turizm geleceğinin garanti altına alınması ve turizmin yaratacağı olumsuz etkilerin en alt düzeye indirilebilmesi için gerekli olan en önemli özellik, o bölgenin çevresinin ve ekosisteminin korunmasıdır (İçöz vd., 2002: 34).

Belirtilen özellikler dahilinde, çevrenin turizm sektörü için vazgeçilemez bir hammadde olduğu ve bu hammaddenin tükenmesi sonucunda, sektörün işleyemez hale geleceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Her sektörün çevresi ile olumlu-olumsuz etkileşimi olduğu gibi, turizm sektörünün de doğal çevre ile etkileşimi söz konusudur. Çalışmanın bu bölümünden sonra turizm sektörünün çevreye karşı olumlu-olumsuz etkileri değerlendirilecektir.

2.1.2.1. Turizm ile Doğal Çevrenin Olumlu Etkileşimi

Son yıllarda çevre bilincinin gelişmesi ve turistlerin çevre duyarlılığı beklentileri sonucunda, turizm sektöründe çevre korumacı faaliyetler giderek artış göstermektedir. Turizmin sektörünün çevreye karşı olumsuz etkileri kadar çok olmasa da, bazı olumlu etkileri de mevcuttur (Durak, 2008:8).

Turistik hareketler çevre üzerinde tahribata yol açarsa, turizmin varlığını da tehlikeye sokacaktır. Turizm çevresel değerlere bir zenginlik katarsa, kendi sürekliliğini de garantileme yolunda önemli adımlar atmış olacaktır (Kahraman ve Türkay, 2009: 57).

Turizm sektörünün hammaddesi de doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi zenginlik ve güzelliklerdir. Bu sektörün bir ülkede veya bölgede sürekliliği yakalayabilmesi için sahip olduğu hammaddenin tükenmemesi gerekir (Yıldız ve Kalağan, 2008: 43).

Dal ve Baysan'a (2007) göre, turizmin çevre korumasında ki rolü, yadsınamayacak kadar yüksektir. Ayrıca bu durum Dünya Turizm Organizasyonunun Manila Bildirgesi ile ortaya konulmuştur. Bu bildirmede, turizm kaynaklarının kontrolsüz bırakılmaması, turizmin gereksinimleri karşılanırken turizm alanlarında yaşayan nüfusun ekonomik ve sosyal yaşantısına, turist çekim unsuru olan tarihi ve kültürel alanlarda doğal çevreye ve kaynaklara zararlı olacak faaliyetlerde bulunulmaması ve bütün turizm kaynaklarının insanoğlunun mirası olduğu vurgulanmıştır.

Eğer turizm iyi planlanır ve kontrol edilebilirse, çeşitli yollarla çevrenin korunmasına ve gelişmesine katkı sunacaktır (Demir ve Çevirgen, 2006: 10). Turizmin çevreye karşı en önemli yararı, turizmin hammaddesini oluşturan ve turistlerin görmek istedikleri ve merak ettikleri, tarihi ve turistik yerlerin, tatil beldelerinin korunmasıdır (Türker, 2002: 26). Turizm faaliyetlerinin bu yönde planlanması ve planların bu doğrultuda uygulanması, turizmin çevreye karşı etkilerini en aza indirebilecek ve çevre korumasını ön planda tutabilecektir.

2.1.2.1.1. Önemli Doğal Alanların Korunması

İnsanlar binlerce yıl boyunca ekosistemi çeşitli yollarla koruma altına almaya çalışmışlardır. Tarihin derinliklerine doğru gidildikçe, bu konu hakkında birçok örnek göze çarpmaktadır. Örneğin, Güney ve Güneydoğu Asya çiftçileri gelenekleri doğrultusunda kutsal gördükleri korulukları, Tanrıların yeri olarak görmüşlerdir. Başka bir örnek de, Panama'da Kuna ve Emvera Choco yerlileri ormanların yaşlı parçalarını, yaban hayat ve ruhların sığınağı olarak görüp dokunmazlardı (Erdoğan, 2003: 253).

Modern korunan resmi alanlar ise ilk olarak Amerika'da 1872 yılında, içinde bazı kavimlerinde yaşadığı Yellowstone Milli Parkı'nın kurulmasıyla oluşturulmuştur. Diğer ülkelerde de 20. Yüzyılın başlarında yavaş yavaş ve 1960'lardan itibaren hızlanan bir şekilde milli parklar kurulmaya başlanmıştır (Erdoğan, 2003: 255).

Kahraman ve Türkay'a (2009) göre milli parklar sayesinde bölgenin flora ve faunası korunabilmektedir. Kültürel mirasın turizm amaçlı kullanılabilmesi için yeniden keşfedilmesi de turizmin olumlu etkileri arasındadır. Bu şekilde, turizm sayesinde, terk edilmiş yerlerin yeniden kullanılması ve bu yörelerin gelişmesine vesile olmakla, çevresel ve sosyo-kültürel anlamda olumlu etki sağlayacaktır.

Turistik çekim unsuru olan ulusal ve bölgesel parkların kurulması ve bu parklarda turizmden elde edilecek gelirin, yine bu parkların korunması ve gelişimi için kullanılması turizmin çevre ile olumlu etkileşimine örnek teşkil etmektedir. Ulusal ve bölgesel park alanlarında turizm olmaması durumunda, park alanlarının başka şekillerde kullanılması gündeme gelecektir ve bu durumda da çevresel miras ve ekosistem kaybolabilir (Demir ve Çevirgen, 2006: 10).

Doğal çevrenin korunmasının ekonomik ve sosyal stratejiler ile birleştirilmesi için geliştirilen dünya çapında ki girişimler, 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından, Stockholm'de gerçekleştirilen konferans (Human Environment) ile başlamış, 1980' de hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi ve

1987' de Bruntland raporu ile geliştirilmiştir. Bu konferanslar ve gelişmeler dahilinde çevre korumasının, kalkınmaya engel olmadığı, aksine doğal çevreyi korumanın kalkınma için önemli olduğu kabul edilmiştir (Özdemir ve Kervankıran, 2011: 3).

Genel çerçevede turizmin doğal alanlar, yani doğal çevre için en önemli faydaları şu şekilde özetlenebilir. Turizmin pazarlamasını yaptığı, yani satışını yaparak ekonomik gelir elde ettiği en önemli unsur, çevredir. Bu nedenle turizmin kullanımına sunulmak amacıyla, dünya genelinde ulusal parklar, koruma alanları ve doğal alanlar bulunmaktadır (Kozak vd., 2008: 99). Bu alanların milli parklar olarak planlanması ve koruma altında tutulması, bu alanları kaderine terk ederek yok olmaktan kurtarmaktadır (Durak, 2008: 8).

2.1.2.1.2. Arkeolojik Bölgeler ve Tarihi Yapıların Korunması

Turizmin, doğal çevreye karşı olumlu etkilerinden bir tanesi de, arkeolojik bölgelerin ve tarihi yapıların koruma altına alınması yönündedir. Türker' e (2002) göre, eski yapılar restore edilip, yeni işlevler kazandırılarak, hem tarihi mirasın yok olmasının önüne geçilmekte hem de turistik değeri olan yapıları turizm endüstrisinin kullanımına sunmaktadır.

Kozak ve diğerleri' ne (2008) göre, eski ve tahrip olan yapıların, yenilenerek bugünlere taşınması ve yaşamını devam ettirmesi turizmin olumlu etkileri arasındadır. Öyle ki eski hanlar, sarnıçlar, kaleler restore edilerek çeşitli restoran ve otel gibi turistik tesislere dönüştürülmektedir. Bu sayede turistik arz unsurları geliştirilirken, aynı zamanda da bu tür yapıların yok olmayarak günümüze taşınması sağlanmaktadır.

Turizm, potansiyel turistler için çekicilik unsuru olan arkeolojik ve tarihi yerlerin korunmasına yardım edebilir ve bu mekânlara ilgi duyulmasına neden olabilir. Aksi takdirde bu mekanların tahrip edilmesi ve kaybolması durumunda, ülke veya bölgelerin kültürel mirası yok olabilir (Yıldız ve Kalağan, 2008: 43). Turizmden elde edilen gelirler bu tür bölgelerin geliştirilmelerine, bakım ve onarımına yardımcı olur. Hatta gelir seviyesi düşük olan ülkeler için turizmden

elde edilen gelirler, ekonomik olarak düzenleyici rol üstlenir. Sri Lanka'da uygulandığı gibi, turistlerden alınan kullanım ücretleri, doğrudan arkeolojik araştırmalar ve koruma giderleri için kullanılmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 10).

2.1.2.1.3. Çevre Kalitesini Geliştirme

Potansiyel turistler, çevre kalitesi yüksek yerlerde tatillerini geçirmek isteyecekleridir. Bu nedenle turizmin gelişimi, hava, su, gürültü, çöp ve diğer çevre problemlerinin kontrol edilmesi ve atık arıtma tesislerinin kurulması, çevreye uyumlu mimarilerin geliştirilmesi gibi çabalarla temiz bir çevre yaratılmasını gerektirmektedir (Durak, 2008: 9). Turistlerin gidecekleri yeri seçimlerinde ve aynı zamanda kalış sürelerinin belirlenmesinde de çevre kalitesi önemli bir rol üstlenmektedir (Kozak, vd., 2008: 98) .

Turizm, bölge insanının, temizlik ve çevre korumasına yönelik uygulamalar geliştirmesine vesile olmaktadır. Çünkü turizmden gelir elde etmeye başlayan yöre halkı, bu gelirin sürekli hale gelebilmesi için, turistlerin temiz ve güvenilir bir çevre isteyeceğini bilerek hareket edecektir. Örneğin Kore'de turizmin gelişmeye başladığı bölgelerde, bu gelişime paralel olarak yapılan çalışmalarda, tuvaletlerin temiz tutulması ve ayrıca tuvaletler, tren istasyonları ve metro istasyonları gibi alanların çevresine çiçekler dikilmesi teşvik edilmiştir (Kozan vd., 2008:94).

Günel'a (2011) göre, turizmin gelişimi yerel turizm yatırımlarının oluşturulmasında teşvik edici bir etki yaratabilir. Bu sayede yerel sermaye yatırımları, çeşitli meslek, gelir ve kazançların oluşumu için büyük fırsatlar doğurur. Bu gelişmeyle ortaya çıkan yeni iş alanları ve gelir artışı ile yerel halkın yaşam standartlarının yükselmesi sağlanır. Aynı zamanda doğal ve kültürel özelliklerin turizmde kullanılması sonucunda, turistlerin çevre dostu aktiviteleri tercih etmesi, çevre korunmasını ve yerel halkın ekonomik olarak kalkınmasına katkıda bulunacaktır (Özdemir ve Kervankıran, 2011: 3).

Turizm çevreye karşı olumlu etkilerinin yanında, politik tansiyonu düşüreceği gibi, bir barış elçisi görevi de üstlenebilmektedir. Öyle ki, turist tatilini geçireceği bölgenin, güvenli bir ortamdan oluşmasını isteyecektir. Bu durumda da turizmden beklentisi olan birçok ülkeyi barışçıl olmaya teşvik edecektir (Kahraman ve Türkay, 2009: 61). Özdemir ve Kervankıran'a (2011) göre, turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkiler de giderek önem kazanmaktadır.

Yukarda da belirtildiği gibi, turizmin yer aldığı ya da gelişmeye başladığı ülke veya bölgenin çevresi üzerinde olduğu kadar, ekonomik ve toplumsal yapı üzerinde de yarattığı değişimler nedeniyle birçok olumlu etkiler bulunmaktadır. Ancak turizmin çevresi üzerinde bir takım olumsuz etkileri de mevcuttur. Çalışmanın bu bölümünden sonra, turizmin doğal çevreye karşı olan olumsuz etkilerinden bahsedilecektir.

2.1.2.2.Turizm ile Doğal Çevrenin Olumsuz Etkileşimi

Çevreye karşı olumlu etkilerinin varlığı kabul edilen turizm sektörünün, tüm önermelere rağmen çevreyi tahrip ettiği gerçeği de kabul edilmektedir. Örneğin bunun en önemli göstergelerinden biri son zamanlarda ön planda bulunan kitle turizmi neticesinde, çevresel değerlerin bozulmasıdır. Seyhan' a (2010) göre, her yıl milyonlarca insanın, turistik faaliyetlere katılarak doğal ortamlara gittiği ve bu yoğunlaşma ile turizm destinasyonlarında çevresel zararlara yol açtıkları bilinmektedir.

Çevre kirliliği, insan faaliyetleri sonucu, havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucunda meydana çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği, istenmeyen kokular olarak ifade edilmektedir (Aslan ve Aktaş, 1994: 43).Bu durumun sonucunda turizm hareketlerinin de iyi planlanmadığı takdirde çevreye karşı olumsuz etkiler yaratabileceği konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Bu etkileri şekillendiren birçok özellik sıralanabilmektedir. Bunlardan bazıları, gerçekleştirilecek turizm

türünün özellikleri, turizm türünün boyutları ve tabi ki turizm gelişmesinin yaşanacağı doğal çevrenin özellikleridir (Demir ve Çevirgen, 2006: 11).

İnsan unsurunun bulunduğu her organizasyonun çevreye karşı olumlu etkileri bulunduğu gibi, olumsuz etkileri de yadsınamayacak kadar yüksektir. Araştırmalar doğrultusunda, turizm sektörünün çevreye karşı olumsuz etkilerinin varlığı, göz ardı edilemeyecek kadar yüksek olduğu görülmüştür.

Günümüzde çevre sorunlarının temelinde, nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşme olduğu görüşü hakimdir. İlk bakışta turizm sektörünün bu nedenlerden biri olan, nüfus artışına neden olduğu düşünülebilir. Çünkü özellikle turizmin mevsimsellik özelliği düşünülecek olursa, yılın belirli bölümlerinde turizm bölgelerinde aşırı nüfus artışları meydana gelebilmektedir. Bu durum sonucunda da çevreye karşı olumsuz etkiler başlamaktadır (Doğan, 2012: 33). Çevrenin denge mekanizması içerisinde, doğal olayların neden olduğu olumsuz etkilerden ziyade, çevre üzerinde daha ağır sonuçların ortaya çıkmasında, insanoğlunun etkisi yüksektir (Kahraman ve Türkay, 2009: 22). Çevre sorunları insanoğlunun üreticilik faaliyetlerine başlamasıyla ortaya çıkmış ve günümüzde insan sağlığı ve yaşamını tehdit eder boyutlara ulaşmıştır (Durak, 2008: 11). Dünya çapında hızlı nüfus artışı ve yaşam standartlarının yükselmesi neticesinde, insanoğlunun gereksinimleri de artmış ve doğal kaynaklar zorlanarak çevreye karşı olumsuz yönde etkiler fazlalaşmıştır (Gürel, 2008: 2).

Çevrenin taşıma kapasitesine bağlı olan turizm gelişmesinin boyutu, çevreye verilen zararın boyutunu önemli bir şekilde etkilemektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 12). Aynı zamanda çevre kirliliği sonucunda insan sağlığı tehdit altına girmekte ve yanı sıra bütün çevresel sistemin bozulması neticesinde gelecek kuşakların yaşam olanakları da ortadan kaldırılmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2009: 22). Ayrıca Durak'a (2010) göre turizm tesislerinin yapımı aşamasında, yanlış arazi kullanımı, plansız yapılaşma ve ormanların tahribi sonucunda, erozyon ile fiziksel kirlenme sorunları oluşmaktadır.

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde turizm talebini yönlendiren en önemli etkenlerin başında, bölgenin sahip olduğu çevresel kaynakların geldiği konusundan bahsedilmişti. Aynı doğrultuda turizmin, bir bölgede çevre üzerinde olumsuz anlamda etkileri olan ekonomik bir faaliyet olduğu da bilinmektedir. Nitekim özellikle gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere, turizmin ekonomik getirisinin her zaman ön planda tutulması, turizm sektörünün çevreye verdiği zararların arka planda kalmasına neden olmaktadır. Fakat bilinen gerçeklerden bir tanesi de çevreye verilecek zararların, ekonomik olarak karşılığını ödemenin mümkün olmadığıdır (Kaymaz, 2012: 26).

Turizm sektörünün mevsimsellik özelliğinden dolayı yaz aylarında oluşan aşırı turistik yoğunlaşma ve yığılmalar çevre kirlenmesi, gürültü kirliliği, aşırı kalabalıklaşma, alt yapı yetersizliği, hizmet kalitesinin bozulması gibi sonuçları da beraberinde getirmektedir (Durak, 2010: 10).

Turizm sektörünün çevreye karşı birçok olumsuz etkisinin varlığı kabul edilmektedir. Bu etkiler, hava, su, toprak, gürültü, ses kirliliği olduğu gibi bunun dışında doğal ve arkeolojik alanların tahrip edilmesi ve zarar görmesi başlıkları altında toplanabilirler. Çalışmanın bu bölümünden sonra bu etkilerin boyutlarından bahsedilecektir.

2.1.2.2.1. Hava Kirliliği

Dünya'yı canlıların yaşayabilmesi için, uygun duruma getiren ve dünyayı çepeçevre saran atmosferdir. Canlıların yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan solunum, sindirim, fotosentez gibi tüm süreçlerin temel bileşeni ise havadır. Hava atmosferi oluşturan gazların karışımından meydana gelmektedir. Hızlı nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşme neticesinde atmosfere salınan kirli hava, zaman içerisinde belli oranlara ulaşmakta ve havanın doğal yapısını değiştirmektedir. Sonuç olarak da hava kirliliği meydana gelmektedir (Akdur, 2005: 100). Kahraman ve

Türkay'a (2009) göre, hava dinamik bir ortamdır ve devamlı değişe bilirliği, onun çevresel bir değer olarak canlı yaşamı üzerinde, değişik etkiler ortaya çıkarmasına neden olmaktadır. Ayrıca hava kirliliği, günümüzde dünya genelinde birçok şehirde önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Akdur, 2005: 77).

Turizm sektörünün de hava kirliliği yarattığı ve bu kirliliğin önemli ölçüde turizm sektöründe kullanılan motorlu araçlardan kaynaklandığı düşünölmektedir (Erdoğan, 2003: 85). Her ne kadar turizm sektörü genel olarak 'temiz endüstri' veya 'bacasız sanayi' olarak kabul edilse de, turizm amacıyla kullanılan araçlar toz yaratma ve egzoz gazı salınımları gibi nedenlerden dolayı hava kirliliğine neden olabilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 12). Kozak ve diğerlerine (2008) göre, bölgesel yoğunlaşma nedeniyle giderek yükselen, taşıt araçlarından havaya salınan egzoz gazları, çevre dengesinin bozulmasına neden olmaktadır.

Turizm sektöründe ulaşım amaçlı kullanılan ve hava kirliliği yaratan uçaklar, aynı zamanda da gürültü kirliliğine de yol açmaktadırlar (Mathieson ve Wall, 1982: 105). Bunun yanı sıra arabalar, otobüsler hatta kar motosikletleri ve jet skilerde gürültü kirliliğine sebep olmaktadır. Bu durum sıkıntı, stres ve hatta insanlarda işitme kaybına neden olurken, özellikle hassas bölgelerde yaban hayatını da olumsuz etkilemektedir (www.unepie.org/tourism).

Birçok nedenle oluşabilen hava kirliliği, genel olarak yüksek trafik yoğunluğu olan alanlarda da meydana gelmektedir. Kırsal alanlarda turizm nedeniyle oluşan hava kirliliği oranı en az seviyelerdedir (Erdoğan, 2003: 86). Fakat hava kirliliği, hava kirliliğine neden olan eylemlerin yapıldığı ortamlarla sınırlı kalmamaktadır. Bu duruma en güzel örneklerden biri, endüstriyel bölgelerde oluşan ve hava kirliliğine yol açan gaz salınımlarının, kutup bölgelerinde ki canlı yaşamını bile tehdit etmesi gösterilebilir (Kahraman ve Türkay, 2009: 23).

Turizm aynı zamanda Avrupa'nın en hızlı büyüyen sektörlerinden biridir. Yapılan araştırmalar ve tahminler doğrultusunda, turizm sektörünün

gelişimine paralel olarak hava trafiğinin de, 2005 yılına göre, 2020 yılında 2 kat fazla olacağı düşünülmektedir. Ulaştırma sektörünün gelişmesinde en önemli etkenlerden biri olarak gösterilen turizm sektöründe de, çevreye en çok zarar veren araçlar olan otomobiller ve uçaklar kullanılmaktadır (Akdur, 2005: 66). Bu durumun sonucunda, uçaklar ve diğer transfer araçları, turistik bölgelerde ve hava trafiğinin yoğun olduğu alanlarda, hava kirliliğinin nedenlerinden birini oluşturmaktadırlar (Kahraman ve Türkay, 2009: 23).

Erdoğan'a (2003) göre, hava kirliliği turizm bölgelerinde transfer ve gezi unsuru olarak kullanılan, deniz ve kara araçlarından, ısıtma ve soğutma sistemlerinden ve emisyon gazlarından oluşmaktadır. Tabi ki bu sistemlerin ekonomik getiri boyutları düşünüldüğünde, çevreye verdikleri zararlar ikinci plana atılmaktadır. Ancak her geçen gün hava kirliliği oranı artmakta ve gelecek kuşakların yaşam alanlarının var olabilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Bununla birlikte turistler bir bölgenin hava kalitesinin yüksek olmasını isteyeceklerdir. Bu durumda bir bölgenin, turizm açısından talep odağı olmasını isteyen yöneticiler, o bölgenin hava kalitesini düşürmemek adına çalışmalara imza atmak zorundadır.

2.1.2.2.2. Su Kirliliği

Canlıların yaşayabilmesi için büyük önem taşıdığı görülen havanın yanında başka bir önemli bileşen tabi ki sudur. Keleş ve Hamamcı' ya (2005) göre su, canlıların yaşam koşullarını belirleyen temel öğelerdendir. Ayrıca dünyanın $\frac{3}{4}$ ' ünün sularla kaplı olduğu ve canlı yaşam ağırlığının ortalama %75' inin sudan oluştuğu da bilinmektedir. Görüldüğü gibi su, insan yaşamı için olmazsa olmazlardan bir tanesidir. Su yapısında bulunan mineral oranında ki değişimler, tat, koku, berraklık gibi özelliklerin bozulması suyun kirliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Su, özellikle tatlı su en kritik doğal kaynaklardan biridir. Turizm endüstrisinde genellikle, otellerin yüzme havuzlarında, golf sahalarında ve

kişisel su kullanımlarında aşırı derecede su tüketimi söz konusudur. Otelin büyüklüğüne ve tipine göre su kullanımı değişmektedir (Redlin ve Deroos, 1990: 3). Özellikle kıyı bölgelerde sıcak iklim ve yoğun turist akımından dolayı daha çok su kullanımı olmaktadır. Bu durumda su kaynaklarında azalmaya neden olmaktadır (UNEP, 1998).

Su kirliliği, Keleş ve Hamamcı' ya (2005) göre, su kaynaklarının kullanılmasını bozacak ölçüde, organik, inorganik, biyolojik ve radyoaktif maddelerin suya karışmasıyla oluşmaktadır. Bu durumda su ve su kaynakları neden bu kadar önemlidir sorusu akıllara gelmektedir. Çünkü yeryüzünde ki suların %97,6' sı tuzlu sulardan meydana gelmektedir. Tatlı suların büyük bir bölümünü ise kutuplarda ki buzullar oluşturmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 2005: 116). Bu nedenle insanoğlu elindeki su kaynaklarını korumakla yükümlü olacaktır.

Su kaynakları, turizm ve rekreasyonel gelişim için en önemli çekim noktalarından biridir. Bu nedenle de olumsuz yönde etkilenmektedirler. Turizm sektörünün meydana getirdiği su kirliliği konusunda da birçok görüş birliği mevcuttur. Turistik mal ve hizmetlerin üretim ve tüketiminden sonra meydana çıkan zararlı atıklar, çoğu defa doğayı kirlettiği kadar canlıların yaşamı içinde tehlike oluşturmaktadır (Kozak vd., 2008:100). Turizm bölgelerinde bulunan tesislerin, özellikle atık sularının ne şekilde yok edileceği konusu büyük bir sorun teşkil etmektedir. Çünkü atık suyun çevrede ki nehir, göl veya deniz gibi doğal su kaynaklarına salınması, su kirliliğini meydana getirmektedir (Kahraman ve Türkay, 2009: 24).

Kozak ve diğerleri' ne (2008) göre, turizmin plansız olarak gelişmesi sonucunda ortaya çıkan nüfus artışı ve aşırı yapılaşmalar, başta kıyılar olmak üzere bütün su kaynaklarının kirlenmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda alt yapı eksikliği ile kirlenmiş olan içme ve kullanma sularının, turistik işletmelerde kullanılması neticesinde salgın hastalıklarda ortaya çıkmaktadır. Oteller, restoranlar ve tüm turistik işletmeler için uygun kanalizasyon sistemleri geliştirilemediği takdirde, bu işletmelerin atıkları yer altı sularının kirlenmesine de neden olmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 11).

Atık sularının yanında, turizm için kullanılmakta olan, deniz araçları, deniz araçları için yapılan barınaklar ve gezinti yolları da su kirliliğine neden olduğu gibi, deniz hayvanlarının neslinin tükenmesine de neden olabilmektedir (Kozak vd., 2008: 101). Buna paralel olarak, özellikle gezi amaçlı kullanılan deniz araçları ve gemilerden salınan yağ, petrol ve petrol ürünleri de, deniz suyunda ki oksijen miktarının azalmasına ve su kirliliğine yol açmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2009: 24). Motorlu botlar gibi rekreasyonel ve turistik taşıma araçlarının, nehir, göl ve deniz gibi bölgelerde kullanılmaları neticesinde, yağ ve gaz sızıntıları meydana gelmektedir. Bu durumda da yine su kirliliği ve deniz canlılarının yok olmasıyla karşı karşıya kalınmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 12).

Su kirliliğinin meydana gelmesinin yanı sıra, turistik tesislerde kullanılan, yıkama, yüzme havuzları, çim sulama suyu ve diğer kullanımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum özellikle içme suyunun yetersiz seviyelerde olduğu alanlarda büyük sorunlara yol açabilmektedir (Erdoğan, 2003: 86). Turizmin plansız bir şekilde yapılaşması neticesinde, bazı göl ve nehir kenarlarında ki sazlık alanların tahrip edilmesi veya kaldırılmasıyla, o bölgedeki canlı yaşamının da yok olmasına neden olmaktadır (Kozak, vd., 2008: 100). Ayrıca su kirliliği sadece, suyu kirleten maddelerin, suya salınmasıyla oluşmamaktadır. Havada ortaya çıkan kirlenmeler ve toprakta meydana gelen kirlenmelerde suyun doğal dolanımı sayesinde kirliliğe neden olmaktadır (Keleş ve Hamamcı, 2005: 120). Yani doğrudan olmasa da, hava ve toprak kirliliği, su kirliliğine dolaylı yollarla etki etmektedir.

2.1.2.2.3. Toprak Kirliliği

Dünya genelinde, toprakla ilgili en büyük sorunlar, toprağın betonla örtülmesinden ve erozyondan meydana gelmektedir. Nitekim bu durum telafisi mümkün olmayan toprak kayıpları ve kirliliğine neden olmaktadır (Akdur, 2005: 82). Toprak kirliliği ise temizlenmesi en zor ve hatta çoğu zaman imkansız olan bir kirlenme şeklidir. Kahraman ve Türkay'a (2009) göre, toprak çevresel değerler içerisinde bütün sanayi kolları ve endüstrilerce üzerinde yaşamsal

faaliyetlerin yürütülmesi bakımından en vazgeçilmez olanıdır. Yani bu söylem ile aynı zamanda her faaliyetin toprak örtüsü üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu ortaya koyulmaktadır.

Toprağın kirlenmesinde etkisi olan önemli bir faktörde katı atıkların düzensiz bir şekilde depolama alanlarına bırakılmasıdır. Düzensiz depolama neticesinde, toprağa olan sızıntılarla, toprak ve yer altı suları kirlenmektedir (Erdoğan, 2003: 87). Turizm alanında ise toprağın plansız ve bilimsel olmayan yöntemlerle kullanımı, atıkların çevreye salınması, ilaçlı ve kimyasal madde karıştırılmış suların toprağa arıtılmadan dökülmesi gibi nedenlerle toprak kirliliği artış göstermektedir (Kahraman ve Türkay, 2009: 25).

Turizm faaliyetlerinin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde ve turistik çekiciliği bulunan doğal güzelliklerin bulunduğu alanlarda, aşırı turist yoğunlaşmaları meydana gelmekte ve bu durumun sonucunda da ciddi bir atık problemi yaşanmaktadır (Hall, 2001: 601). Katı atık ve çöp, doğal çevrenin çekiciliğini ve turizmin gelişmesini olumsuz etkilemektedir (UNEP, 1998).

Turizmin toprak üzerinde ki diğer olumsuz etkisi de verimli tarım arazilerinin turizm amaçlı kullanılmasıdır. Turistik tesislerin ve yazlık konutlarının yapımı, golf sahalarının oluşturulması gibi durumlar, tarım alanlarını azaltmakta ve tekrar kullanımını imkansız hale getirmektedir (Erdoğan, 2003: 87). Kahraman ve Türkay' a göre, kaybolan tarım alanları, bölgenin ekolojik yapısının bozulmasına yol açmaktadır.

Çok sayıdaki ziyaretçilerin, piknik yapma gibi faaliyetleri sonucunda, meydana getirdikleri ve çevreye bıraktıkları atıklar, bunun yanında otel ve restoran gibi işletmelerin atıkları da birçok hastalık ve toprak kirliliği dâhil çevresel bozulmalara neden olmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 12). Neticede bir bölgede çevresel bozulmalar gerçekleştiği anda, o bölge çekici olmaktan çıkacaktır. Diğer sektörlerde olduğu gibi, turizm sektörü de hava, gürültü, katı atık ve çöp, kanalizasyon, petrol ve kimyasal maddeler, hatta görsel/mimari kirliliğe de sebep olmaktadır (Sunlu, 2003: 264).

Hava, su ve toprak kirliliği, bir birinden bağımsız oldukları ve birbirlerini etkilemeyecek şekilde olduklarını düşünmek yanlış olacaktır. Öyle ki, kimi zaman birbirlerini doğrudan, kimi zamanda dolaylı olarak etkiledikleri aşikârdır. Bu üç çevre bileşenin konu edildiği bu bölümden sonra, turizmin gürültü ve ses kirliliği çerçevesinde, çevreye karşı ne gibi etkilerinin olduğu işlenecektir.

2.1.2.2.4. Gürültü ve Ses Kirliliği

Gürültü hoşla gitmeyen ve kulağı tırmalayıcı ses olarak tanımlanmaktadır. Kaynaklarına göre ikiye ayrılan gürültü, doğal ve yapay gürültülerden oluşmaktadır. Doğal gürültüler, yanardağ patlamaları, şimşek, rüzgâr, yağmur kaynaklı gürültülerden oluşmaktadır. Yapay gürültüler ise eğlencelerden oluşan gürültüler, mekanik gürültüler, uçak gürültüleri, trafik gürültülerinden oluşan gürültü çeşididir (Kahraman ve Türkay, 2009: 23).

Turizm sektörünün yoğun olarak yaşandığı bölgelerde ise başlıca gürültü kaynakları, ulaşım için kullanılan taşıt gürültüleri, eğlence yerlerinin gürültüleri, şantiye inşaat gürültüleri ve diğer insan etkinliklerinin gürültüleri olarak özetlenebilir (Erdoğan, 2003: 88). Turizm sektöründe kullanılan, otomobil, motorlu botlar, kar araçları ve uçak gibi taşıtların çıkardığı gürültü, turist çekim bölgelerine yakın olan yerlerde yaşayan bölge halkını ve turistleri rahatsız edici seviyelere ulaşabilmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 15).

Hava, kara ve demir yolundaki artış turist sayısındaki artışla aynı oranda artmaktadır. Özellikle turistlerin ulaşımı için kullanılan araçlar hava kirliliğine sebep olmaktadır. Örneğin, sıcak ve soğuk ülkelerde turistler klimalı otobüs ile seyahat etmek istediklerinden dolayı otobüsler saatlerce motorlarını çalıştırmak zorundadır. Bu durum havadaki karbondioksit emilimine neden olmakta ve ayrıca gürültü kirliliği de oluşturmaktadır. (ICAO, 2001).

Turizm mekânlarında genellikle eğlence yerlerinin neden olduğu gürültü kirliliği çevrede huzursuzluğun kaynağı olabilmektedir. Bunun yanı sıra, turizm sektöründe ki uluslararası seyahatlerin çoğunun havayolu ile yapıldığı bilinmektedir. Uçakların ve diğer turist taşıma araçlarının yol açtığı gürültü

kirliliği, turizm endüstrisinin çevresel etkilerinden biridir (Kahraman ve Türkay, 2009: 23).

Çalışmanın bu bölümünden sonra, turizm sektörünün, korunması ve geliştirilebilmesi için olumlu katkıları olduğu kadar, bazı olumsuz etkilerinin de olduğu doğal ve arkeolojik bölgelerin, turizm sektöründen olumsuz yönde nasıl etkilendiği konusu işlenecektir.

2.1.2.2.5. Doğal ve Arkeolojik Bölgelerin Zarar Görmesi

Her milletin tarihi ve tarihi yapıları çok değerlidir. Bu yapılar iyi korunduğunda veya iyi yönetildiğinde gelecek nesillere aktarılabilir (Uygur ve Baykan, 2007: 35). Turizm genel olarak, temiz ve farklı güzellikleri olan çevresel değerlere sahip olan alanlarda gelişmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, ekolojik bileşenlerin zarar görmesinde ve bu alanlarda kirlilik oluşmasında turizmin doğrudan etkisi olduğu düşünülmektedir (Kahraman ve Türkay, 2009: 25). Hassas arkeolojik ve tarihi bölgelerin aşırı kullanılmaları ve tahrip edilmeleri durumunda, bu bölgelerin bozulmaları kaçınılmazdır (Erdoğan, 2003: 93).

Kaymaz' a (2012) göre, doğal ve kültürel kaynaklardan yararlanan turizm, aynı zamanda doğal ve kültürel mirasa zarar da verebilmektedir. Verimli tarım arazilerinin yanı sıra, bölgesel flora ve fauna yapısı da, turizm faaliyetleri neticesinde zarara maruz kalmaktadır (Kozak, vd., 2008: 100). Örneğin; Türkiye' de, Maçka Altındere Vadisi Milli Parkı'nda, Sümela Manastırı'nın freskleri, insanlar tarafından kazılması ve fotoğraf makinelerinin flaşları nedeniyle, zamanla aşınmış ve zarar görmüştür (Erdoğan 2003: 93).

Bu durumda hassas ekosisteme sahip bölgelere düzenlenen turistik seyahatler bölgede yaşayan bitki ve hayvanların da etkilenmesine yol açmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2009: 25). Durum böyle olunca da, turizm sektörünün doğal ve arkeolojik değerler ve kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı sonucunda, bu alanlara ve tarihi değerlere zarar verdiğinin söylemek yerinde olacaktır.

2.1.3. Sürdürülebilirlik ve Turizm İçin Önemi

Sürdürülebilirlik, sürekli ve dengeli kalkınma, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizm kavramları yaklaşık olarak 1970 ve 1980' li yıllar itibariyle gün yüzüne çıkmış ve gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Öyle ki, bu terimler ilk kez Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUNC), tarafından hazırlanan, 'Dünya Koruma Stratejisi' isimli bildiri kullanılmıştır. Daha sonraları ise bu kavramların dünyada yaygın olarak kullanımları, 1987 yılında BM. Çevre ve Kalkınma Komisyonunca hazırlanan ' Ortak Geleceğimiz' isimli bildiri ile gerçekleşmiştir (Kuter ve Ünal, 2009: 147; Keleş. ve Hamamcı, 2005: 169). Yaklaşık olarak 40-50 yıllık geçmişi bulunan bu kavramların anlamları ve amaçları hemen hemen aynı doğrultuda geliştirilmiş ve genel tabirle, çevreyi bugünkü olanaklarıyla koruyarak, bu olanakları gelecek nesillere aktarabilmeyi anlatmayı hedeflemişlerdir.

Collin'e (2004) göre, sürdürülebilirlik; bugünün ihtiyaçlarını karşılarken, doğal kaynakları korumak ve gelecek kuşaklara iyi ve temiz bir çevre bırakmak için yapılan faaliyetlerdir şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı doğrultuda başka bir tanımlama da ise, sürdürülebilirlik; bugünün gereksinimlerini, gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama olanaklarını ellerinden almadan karşılamaktır (Keleş. ve Hamamcı, 2005: 170). Sürdürülebilir gelişme kavramı ise, gelecek kuşakların menfaatlerinin korunmasını ve insanların bugünkü menfaatlerinin memnuniyetini hedefleyen gelişme olarak tanımlanmıştır (Collin, 2004: 68).

Sürdürülebilirlik kavramını ve sürdürülebilir gelişme kavramını bu şekilde tanımlayan akademisyenler, sürdürülebilir turizm hakkında da birbirine benzer tanımlamalar gerçekleştirmiştir. Çakır' a (2010) göre, sürdürülebilir turizm; 'turistlerin ve yerel halkın gereksinimlerinin, gelecek kuşakların gereksinimlerinden ödün vermeden karşılamasıdır' şeklinde açıklanmaktadır. Benzer tanımlamalar incelendiğinde görülmektedir ki, sürdürülebilir turizm; ' gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmayacak şekilde, turistlerin, turizm endüstrisinin ve yerel toplumların ihtiyaçlarını karşılayabilen turizm çeşididir' (Tosun, 1998: 596; Kuhn, 2007: 298; Güler ve Tufan, 2013; 2).

Sürdürülebilir turizm, gelecekteki fırsatları koruyup, geliştirmeyi gözeterek, bugünkü turistlerin ve ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılama ilkesini benimser. Bu şekilde tüm kaynakların yönetimi, kültürel bütünlüğü, zorunlu ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşam destek sistemlerinin devamlılığı sağlanırken, ekonomik, sosyal ve estetik gerekler karşılanacak şekilde öne çıkarlar (TÜSİAD, 2012; 17).

Kuter ve Ünal'a (2009) göre, sürdürülebilir turizm, bugünkü turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını, gelecek ile ilgili fırsatları koruyarak ve arttırarak karşılayan turizm gelişmesi olarak tanımlanmaktadır. Turizmin de varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan koşulların en önde geleni, içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve çevresel kaynaklar ile uyum içinde olmasıdır. Bu çevresel kaynakların herhangi birinin bozulmaya veya yok olmaya uğraması durumunda, turistik faaliyetler büyük bir kısıtlama içine girecektir. (Güler ve Tufan, 2013: 2).

Bu durumun turizm açısından önemi irdelendiğinde, turizmin kaynağı olan doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik varlıkların, korunup geliştirilerek çekiciliklerinin devamının sağlanması sürdürülebilir turizm kapsamında gerçekleşecektir (Kuter ve Ünal, 2009: 147). Ayrıca turizmin ekonomik yönü düşünüldüğünde, birçok ülkenin en büyük döviz girdisi ve istihdam yaratma kapılarından biri de turizm sektörüdür. Sürdürülebilir turizm, şirket ve destinasyonlara ekonomik ve sosyal faydalar sağlarken, çevresel ve kültürel miras üzerinde ki olumsuz etkileri en aza indirmek için fırsatlar yaratmaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilir turizm ürünleri, turistik kalkınma ile zarar görmek yerine, yararlı olan çevre, toplum ve kültürlerle uyum içinde işlenmekte olan ürünleri ifade etmektedir (TÜSİAD, 2012: 17).

Turizm sektörünün hammaddesi olarak kabul edilen ve turizm sektörünün, bugün ve gelecekte de varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan unsur çevredir. Bu durumda doğal, çevresel ve sosyo-kültürel kaynakların korunabilmesi ve tahribatın en aza indirilebilmesinde, ayrıca kaynakların gelecek nesillere temiz ve kullanılabilir bir şekilde aktara bilinmesi için gerekli olan sürdürülebilir turizmdir. Sürdürülebilir turizm kavramı, turizmin faaliyetlerinin her alanı ve geleceği için büyük önem arz etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünden sonra konaklama işletmeleri ve doğal çevre ilişkisi işlenecektir.

2.2. Konaklama İşletmeleri ve Doğal Çevre İlişkisi

Konaklama işletmeleri ve doğal çevre ilişkisini irdelemeden hemen önce, çalışmanın bu bölümünde, konaklama işletmesinin ne olduğu hakkında yapılan çeşitli ve birbirine benzer tanımlamalara değinmek yerinde olacaktır. Öncelikle konaklama işletmesi, bireylerin günlük yaşantılarını sürdürdükleri konutlarının dışında, değişik nedenlerle yaptıkları seyahatlerde, başta konaklama olmak üzere, yeme-içme ve eğlence gibi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapılmış ve personeli, farklı mimarisi ile müşteri ilişkileri çeşitli standart ve kurallarla belirlenmiş olan işletmelerdir (Çetintürk, 2010: 2; Usal ve Kurgun, 2003:7; Kozak, 2008: 2).

Konaklama endüstrisi genel anlamıyla, ağırlama, yiyecek ve içecek bölümlerinden oluşmaktadır. Bu endüstriden faydalanmak isteyen turistlerin, beklentileri, gelir düzeyleri, zevkleri ve seyahat etme amaçları farklılık gösterdiği için bu sektörü oluşturan işletmelerde çeşitlilikler ve farklılıklar göstermektedir (Gökdeniz, 2010: 2).

Konaklama işletmeleri, asıl fonksiyonları geceleme ihtiyacını karşılamak olan ve ayrıca bunun yanında bünyesinde yeme-içme, eğlence ihtiyaçları içinde yardımcı ve tamamlayıcı birimleri bulunduran tesislerdir (Azaltun ve Kaya, 2010: 1; Yıldız, 2011: 12).

Konaklama işletmelerinin farklılıklar göstermesinin aksine bu işletmelerin standartları, kamu düzeni tarafından belirlenmiş ve resmi gazetede yayımlanmıştır. Buna göre konaklama işletmeleri, oteller, moteller, pansiyonlar, oberjler, kampingler, tatil köyleri, apart oteller, dağ otelleri, gezer oteller, turistik hosteller, kaplıca ve benzer sağlık turizmi işletmeleri ve diğer konaklama işletmeleridir (Resmi Gazete: 2005/8948, Erişim: 18.02.2015).

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, standartları ve çeşitleri belirlenen konaklama işletmelerinin geçmişten günümüze kadar sayısal verileri ve gelişim süreçleri incelenecektir.

2.2.1. Konaklama İşletmelerinin Gelişimi

İnsanlar geçmişten günümüze kadar birçok nedenlerden ötürü seyahat etmişlerdir ve bu nedenler genel anlamıyla, ticari, sosyal, sportif ve dini nedenler olabildiği gibi çok daha farklı amaçlardan da oluşabilmektedir. Bu yer değiştirme işlemi antik çağlardan günümüze kadar süren bir yapıya sahiptir. İnsanlar bu tür gezilerinde ilk başlarda han ve kervansaray gibi konaklama tesislerinden yararlanmaya başlamışlardır (Emir, 2007: 6).

Eski Yunan ve Roma döneminden kalan yazılı belgeler, hanların yolcu ve hayvanlarının yeme-içme ve barınma ihtiyaçlarını karşıladığını doğrulamaktadır (Aktaş, 2002: 26). Ortaçağ döneminde ise insanların seyahat etme sıklığının artmasıyla birlikte hancılık gelişme göstermeye başlamıştır. 'Otel' kavramı ise İlk kez 1760 yılında Fransa' da daha sonraları ise İngiltere'de telaffuz edilmeye başlanmıştır ve daha sonraları da bu yapı Amerika' da telaffuz edilmeye başlanmıştır (Emir, 2007: 6; Oral ve Kurgun, 1997: 6; Maviş 1994: 45).

Türkiye' de konaklama işletmelerinin geçmişi de han ve kervansaraylara dayanmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde önemli ticaret yolları üzerine yapılan hanlar ve kervansaraylar konaklama sektörünün temelini oluşturmuştur (Maviş, 2006: 8). Bu han ve kervansaraylar batı devletlerinde bulunan han ve kervansarayların aksine ücretsiz konaklama sağlayan hayır kurumları olarak hizmet vermişlerdir (Kaymaz, 2012: 51).

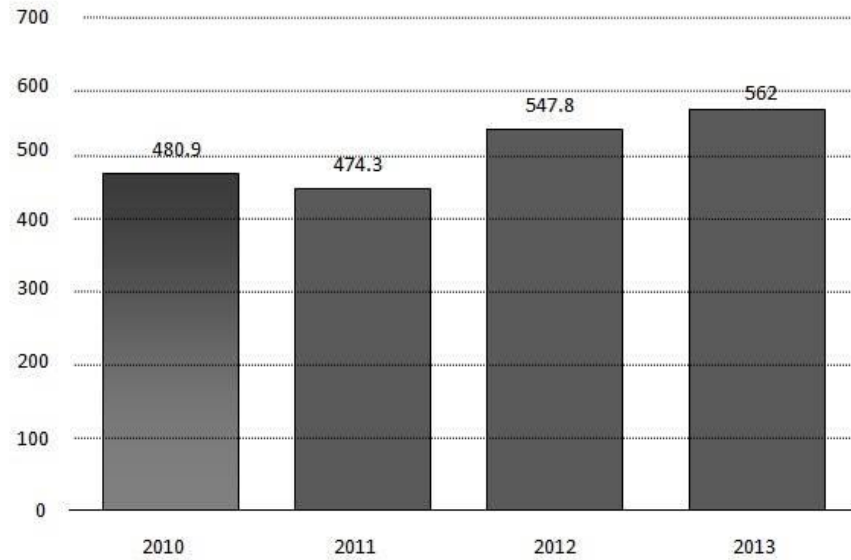
Dünya genelinde ilk olarak 1784 yılında Amerika' da kurulan 'City Hotel' bugünkü otelciliğin ilk örneğini oluşturmaktadır. Bu oteli daha sonraları 1829 yılında Boston' da açılan 'Termont House' adlı otel izlemiştir (Şener, 2001: 6). Türkiye' de ise modern otelcilik anlamında ilk kurulan otel 1982 yılında

İstanbul'da kurulan 'Pera Palas' oteli olmuştur. Bu oteli 1931'de açılan 'Park Otel' ve 1955'de açılan 'İstanbul Hilton' izlemiştir (Denizer vd. 1998: 11 ; Emir. 2010: 6). Türkiye'de otelcilik sektörünün modern anlamda hizmet vermeye başlaması ancak 1980' li yıllarda başlamıştır. 1982 yılında ele alınan 'Turizm Teşvik Kanunu' ile ülke turizmine farklı bir bakış açısı ile önem verilmeye başlanmıştır. Bu tarihlerden sonra otelcilik sektörü Türkiye'de gelişme göstermeye başlamış ve batı standartlarını aratmayacak özelliklerde oteller kurulmaya başlanmıştır (Emir, 2010:6 ; Andaç, 2004: 16 ; Boz, 2002: 37).

Konaklama sektörünün temellerinin incelendiği bu bölümden hemen sonra, konaklama sektörü hakkında çeşitli istatistiklere değinilecek ve konaklama sektörünün gelişme hızına dikkat çekilecektir.

2.2.2. Konaklama İşletmeleri Hakkında İstatistikler

Tablo 1: Konaklama İşletmeleri Sayıları (Dünya Verileri)

Kaynak: statista.com. Erişim: 15.03.2015

Dünya çapında büyük bir hızla gelişme gösteren turizm sektörü ve bu sektörün ana temalarından biri olan konaklama işletmeleri de, dünya genelinde

büyük bir ivme kazanarak gelişmeye devam etmektedir. Avrupa genelinde konaklama tesislerindeki artış sayıları incelendiği zaman, 2010 yılında Avrupa’ da toplam konaklama işletmesi sayısı 480.9 milyon olarak kayıtlara geçerken bu sayı her geçen yıl artmış ve 2013 yılına gelindiğinde ise 562 milyon işletme olarak kayıtlara geçmiştir (statista.com. Erişim: 15.03.2015).

Turizm sektörünün son yarım yüzyılda ulaştığı aşama göz önüne alındığında, turizmin çevre üzerindeki etkileri ve turizm ile çevrenin ayrılmaz ilişkisi daha iyi anlaşılacaktır. Dünya Turizm Örgütü (WTO) verilerine göre 2007 yılında dünya genelinde 898 milyon kişinin uluslararası seyahate çıktığı kaydedilmiştir. Bu veriler 1960 yılında ise sadece 60 milyon olarak kaydedilmiştir (Kozak, vd. 2008: 98). Turistik çekiciliği bulunan bölgelerin ziyaret edilebilmesi için, o bölgeye giden turistlerin konaklama ihtiyaçlarının karşılanması büyük önem arz etmektedir (Toskay, 1983: 228). Dünya’ nın en hızlı büyüyen sektörlerinden biri olma özelliğini taşıyan turizm sektörü içerisinde bulunan konaklama sektörü de, bu büyümeye paralel olarak yüksek bir ivme ile gelişme göstermektedir (Kaymaz, 2012: 51).

Konaklama işletmelerinin geçmişten günümüze kadar olan sayısal verilerine birçok kaynaktan ulaşmak mümkün olacaktır. Bu çalışmada Türkiye’de hizmete açılan oteller ve bu otellerin istatistiklerini elde edebilmek amacıyla Türkiye Seyahat Acentaları Birliği verilerinden yararlanılmıştır. Bu veriler 1980 yılından başlayıp, 2013 yılına kadar Türkiye’ de hizmete açılan otel sayıları ve bu otellerin oda ve yatak kapasiteleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca Türkiye’ de bulunan ‘ Turizm İşletme Belgeli ve Turizm Yatırım Belgeli Oteller’ sınıflandırmasını da kapsamaktadır.

Tablo 2: Türkiye'deki Konaklama İşletmeleri Tesis ve Yatak Kapasiteleri

Turizm İşletme Belgeli Tesisler				Turizm Yatırım Belgeli Tesisler		
YILLAR	TESİS	ODA	YATAK	TESİS	ODA	YATAK
1980	511	28992	56044	267	13019	26288
1981	529	30050	58242	278	15159	30291
1982	569	32011	62372	339	18172	36332

Tablo 2'in devamı

1983	611	33694	65934	376	21410	43425
1984	642	34666	68266	412	26372	53615
1985	689	41351	85995	501	34251	71521
1986	731	44342	92129	638	48615	101383
1987	834	51040	106214	892	73537	153786
1988	957	58914	122306	1268	105736	218445
1989	1102	70603	146086	1662	139497	288896
1990	1260	83953	173227	1921	156702	325515
1991	1404	97260	200678	1987	158372	331711
1992	1498	105476	219940	1938	148017	309139
1993	1581	113995	235238	1788	132395	276037
1994	1729	128065	265136	1578	114913	240392
1995	1793	135436	286463	1334	96517	202483
1996	1866	145493	301524	1309	96592	202631
1997	1933	151055	313298	1402	110866	236632
1998	1954	151397	314215	1365	116286	249125
1999	1907	153749	319313	1311	114840	245543
2000	1824	156367	325168	1300	113452	243794
2001	1980	175499	364779	1240	107262	230248
2002	2124	190327	396148	1138	102972	222876
2003	2240	202339	420697	1130	111894	242603
2004	2357	217664	454290	1151	118883	259424
2005	2412	231123	483330	1039	128005	278255
2006	2475	241702	508632	869	123326	274687
2007	2514	251987	532262	776	112541	254191
2008	2566	268633	567470	772	113487	258287
2009	2625	289383	608765	754	103119	231456
2010	2647	299621	629465	877	114771	252984
2011	2783	319319	668829	922	122364	267900
2012	2870	336447	706019	960	126592	273877
2013	2982	357440	749299	1056	139928	301862

Kaynak: <http://www.tursab.org.tr>. Erişim Tarihi: 11.02.2015

Konaklama işletmelerinin tesis sayıları ve yatak kapasitelerine ait tablo incelendiğinde, 1980 yılında 'Turizm İşletme Belgesi ve Turizm Yatırım Belgesi' toplam konaklama işletmesi sayısı 778 iken, bu verileri 1982 yılında ele alınan

Turizm Teşvik Kanunu ile birlikte takip eden yıllarda büyük artış kaydedilmiştir. 1983 yılına gelindiğinde toplam sayı 987 otel olurken, işletme sayılarında artış devam etmiştir. Konaklama işletmeleri sayılarında ki bu artış, 1983 yılını takip eden yıllarda da gerçekleşmiş ve 2000 yılına gelindiğinde toplam sayı 2124 olarak kayıt altına alınmıştır. Dikkat edildiğinde bu sayıların her yıl arttığı gözlemlenebilir. Toplam veriler 2013 yılına gelindiğinde ise 4038 işletme ile büyük bir artışa imza atıldığının göstergesidir.

İşletme sayılarında ki bu artış miktarı, yatak kapasitesi bakımından aynı paralelliği sergilemektedir. Verilere göre 1980 yılında toplam oda kapasitesi 42.011 iken, 1980 yılından itibaren her yıl, kapasite artmış ve 2013 yılında toplam kapasite 497.368 olarak kayıtlara geçmiştir. Yine bu verilere göre 1980 yılından başlayarak yatak kapasiteleri hakkında bilgilere ulaşmak mümkündür. 1980 yılında toplam yatak kapasitesi, 82.332 olarak kayıtlara geçmiş ve bu sayı 2013 yılına gelindiğinde, yine büyük bir artış ile 1.051.161 olarak kaydedilmiştir. Konaklama işletmeleri sayılarının her geçen gün artış göstermesi, çevreye karşı olan etkilerinin de bu duruma paralellik göstererek artış gösterdiğini söylemek yerinde olacaktır. Daha önceki bölümlerde bahsedildiği üzere, çevre taşıma kapasitesinin aşılması, aşırı yoğunlaşmalar ve yetersiz alt yapı olanakları nedeniyle, konaklama işletmelerinin sayılarının artması çevre kirliliğini daha da hızlandırmaktadır. Bu durum konaklama işletmelerinin daha fazla çevreye duyarlı olmalarını ve çevre duyarlılık sistemlerini uygulamalarını gerektirmektedir. Unutulmamalıdır ki turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi ve işletmelerin hedef pazarda ki paylarını arttırmaları için çevre dostu uygulamaları gerçekleştirmeleri ve bu uygulamaları benimsemeleri gerekmektedir.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan konaklama işletmelerinin, dünya çapında bu kadar hızlı sayılarda çoğalması, doğal çevreyle olan ilişkileri ve konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı etkilerini çok daha önemli hale getirmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde konaklama işletmeleri ve çevre ilişkisi irdelenecektir.

2.2.3. Konaklama İşletmeleri ve Çevre İlişkisi

Konaklama işletmesi ile çevre arasında genel anlamda, turizm ile çevre arasında ki ilişkinin benzer bir durumu söz konusudur. Konaklama işletmeleri, hizmet üretimi sırasında doğal çevrenin çeşitli kaynaklarını kullanmaktadır. Bu üretim faaliyeti sonucunda, doğal çevreye karşı bir enerji meydana gelmektedir. Bu enerji akışı doğal çevredeki diğer faaliyetler ile birleşerek çevre bozulmalarını tetiklemektedir. Bu bozulma neticesinde turizmin ham maddesini oluşturan doğal kaynakların miktar ve kalitesinde azalma meydana gelecek ve bu azalma doğal çevre üzerinde daha fazla baskı oluşmasına neden olacaktır (Kahraman ve Türkay, 2006: 17).

Turizm ve çevre ilişkisinde olduğu gibi konaklama işletmeleri ve çevre ilişkisinde de, konaklama sektörünün çevreye karşı olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır. Bu bölümden sonra, konaklama işletmelerinin çevreye karşı olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilecektir.

2.2.4. Konaklama İşletmelerinin Doğal Çevreye Etkisi

Turizm sektörü temel olarak temiz ve doğal bir çevreyi gerektirmekle birlikte, aynı zamanda sürdürülebilir yaklaşımlardan da etkilenen sektörler arasında bulunmaktadır. İnsanların yaşadıkları yerler dışındaki bölgelere geçici olarak seyahatleri ve bu seyahatleri esnasındaki konaklamalarını içeren turizm faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkileri oldukça fazladır (Aykan ve Sevim, 2013: 94).

Turizm sektörü ana hatları çerçevesinde konaklama ve ulaştırma hizmetlerini içermektedir (Alvarez, Jimenez ve Lorente, 2001: 457; Aykan ve Sevim, 2013: 94). Bu hizmetlerin tamamının üretimi ve tüketimi aşamasında çevreyle ilişkili ve etkileşimli bir yapı mevcuttur. Genel hatlarıyla konaklama işletmelerinin kuruluş aşamasından itibaren, ısıtma, soğutma, aydınlatma, yemek pişirme, temizlik, banyo, yüzme gibi birçok faaliyeti ile çevreyi

etkilemektedir (Aykan ve Sevim, 2013: 94). Bu etkileşimin doğal çevreye karşı etkilerini, olumlu ve olumsuz etkiler olarak iki farklı bakış açısından değerlendirmek yerinde olacaktır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde turizm hizmetlerinin büyük çoğunluğunun karşılandığı konaklama işletmelerinin, çevreye karşı olumlu etkileri irdelenecektir.

2.2.4.1. Olumlu Etkileri

Turizm faaliyetleri ile doğal çevre arasında zorunlu ve karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Çünkü bir bölgede turizmin gelişmesi için doğal çevre elemanlarının oluşturduğu çekicilikler son derece önemlidir. Bu durumun tersi olarak da, sürdürülebilir ve sağlıklı bir çevrenin oluşturulmasında ve doğal çekiciliklerin gerçek değerlerinin farkına varılabilmesinde turizmin katkıları sonsuz derecede önemlidir. Yani kaynak olma özelliğini yitirmemiş olan doğal çevreler, turizm faaliyetlerinin olumlu yönde gelişmesini sağlarken, doğaya saygılı ve planlı olarak gerçekleştirilen turizm faaliyetleri de doğal çevrenin özgünlüğünü korumakta ve ömrünü uzatmaya yardımcı olmaktadır (Sezer, 2011: 537).

Konaklama işletmeleri de turizm sektörü içerisinde, planlama ve çevre dostu uygulamalar ile birlikte çevreye olumlu etkiler sunabilmektedir. Örneğin eski eserlerin yeni şekilleriyle günümüzde kullanımlarını sağlayacak projelere olanak sunulmaktadır. Eski kervansaraylar, hanlar, kışlalar, kaleler ve hapishaneler gibi binalar restore edilerek günümüzde kullanıma açılmakta ve restoran, eğlence işletmesi veya konaklama işletmesi olarak kullanılmaktadır. Böylelikle bu binaların düzenlemelerle birlikte ayakta kalmasını sağlarken, turistik açıdan otantik çekim merkezleri de oluşturulmaktadır (Şen, 2010: 36).

Konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı olumlu etkileri arasında, konaklama işletmelerinin kuruluş aşamasında ve yer seçiminde verimli tarım topraklarının ve ormanların tahrip edilmemesi, konaklama işletmesi inşaatından çıkan moloz ve katı atıkların çevreye zarar vermeyecek bir şekilde imha edilmesi ve konaklama işletmelerinin mimari yapısının doğal ve tarihi

çevreye uyumlu olarak inşa edilmesi sıralanabilir (Aslanertik ve Özgen, 2007: 165).

Turizm sektörünün gelişmesiyle birlikte artan konaklama işletmesi sayısı ve buna paralel olmak üzere turistlerin hizmetine sunulan birçok hizmet unsuru mevcuttur. Bu sayı artışının doğal çevreye karşı olumsuz etkileri olabildiği gibi, bu durum tam tersi şekilde de işleyebilir. Konaklama işletmelerinin yoğun olduğu bölgelerde yapılan, hava limanları, yeni ulaşım yolları, kanalizasyon ve iletişim gibi alt yapı donanımları ve hizmetleri, konaklama işletmeleri ve yerel halkın kullanımı amacıyla geliştirilmektedir. Bu sayede alt yapı unsurları geliştirilen bazı konaklama işletmelerinin sıvı ve katı atıklarının, doğal çevreye direk salınımı engellenmekte ve gerekli arıtma tesisleri oluşturularak çevrenin korunmasına katkı sunulmaktadır (Avcıkurt, 2007: 47; Şen, 2010:35-36).

Konaklama işletmelerinin çevreye karşı olumlu etkilerinden bahsedilen bu bölümden hemen sonra, konaklama işletmelerinin çevreye karşı olumsuz etkilerinden bahsedilecektir.

2.2.4.2. Olumsuz Etkileri

Bacasız sanayi olarak adlandırılan turizm sektörü ve bu sektörü oluşturan en önemli bileşenlerden biri olan konaklama işletmelerinin de, çevre kirliliğine neden olduğu açıktır. Turizmin hammaddesi deniz, güneş, kum, içmeler, kaplıcalar, dağlar, mağaralar vb. olsa da, buralarda ki çeşitli turizm hareketleriyle birlikte çevre kirliliği de yaşanmaya başlamaktadır (Dolmacı ve Bulgan, 2013: 4860).

Bir ülkenin turizm potansiyeli, sahip olduğu sosyal, tarihi, doğal ve kültürel değerler ile ölçülmektedir. Fakat bu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, son yılların en gözde sektörü durumuna gelmiş ve dünya ekonomisinde son derece önemli bir konum elde etmiş turizmin, çevresel konulara karşı olan duyarlılığı maalesef son derece yetersizdir (Tuna, 2007: 17; Şen, 2010: 37).

Turizm sektörünün gelişimine paralel olarak büyük bir hızla artış gösteren konaklama sektörünün de çevreye ve eko sisteme karşı olumsuz etkileri yadsınamayacak kadar fazladır. Mevcut arazilerin kullanımının yanı sıra özellikle tarımsal nitelikli topraklarda konaklama işletmelerinin yapılaşması sonucunda, bitki örtüsü ve tüm doğal çevrenin tahribi, doğal çevreye uyumsuz yapılar ile kıyı şeridinin estetik yönden çirkinleşmesi ve işlevini yitirmesi ile sonuçlanmaktadır (Şen, 2010: 17).

Konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı olumsuz etkilerine bir örnekte, bu işletmelerin hava kirliliğine yol açıyor olmasıdır. Bu tarz işletmelerin, oksijen kaynağı olarak görülen ormanlık alanların tahrip edilmesi sonucunda kurulması ve ayrıca yanma sonucu ortaya çıkan gazların yeterli teknik önlemler alınmadan havaya salınımı, hava kirliliği nedenlerinden biri olarak gösterilebilir (Keleş ve Hamamcı, 1997: 82; Şen, 2010: 46).

Şen' e (2010) göre, konaklama işletmelerinde genel alanlarda kullanılan, zararlı bitki ve böceklerle mücadele için tercih edilen kimyasal maddeler, yıkama veya sulama yoluyla su kaynaklarına karışabilirler ve bu durumun sonucunda, su kirliliğini meydana getirebilirler. Su kirliliğine neden olabilecek başka bir hassas konu ise, evsel sıvı atıklar ya da kanalizasyon atıklarıdır. Bu atıklar ya doğrudan deniz, göl ve akarsulara akıtılmakta veya yeraltı sularına karışacak biçimde doğrudan toprağa bırakılmaktadır. Bu durumun sonucunda su kirliliği artışı meydana gelmektedir.

Konaklama işletmelerinin çevreye karşı diğer bir olumsuz etkisi ise gürültü kirliliğine neden olmalarıdır. Turistik bölgelerde ve özellikle de konaklama işletmelerinde turistlerin belirli bölgelerde yoğunlaşması nedeniyle, motorlu taşıtlar ve konaklama işletmelerine ait deniz araçlarının kullanımıyla yüksek desibelli gürültüleri kirliliğe neden olmaktadır. Ayrıca konaklama işletmelerinde yapılan eğlencelerin geç saatlere kadar sürmesi ve çok yüksek seviyedeki müzik sesleri gürültü kirliliğini oluşturmaktadır (Erdoğan, 2003: 88).

Şen'e (2010) ve Erdoğan'a (2003) göre konaklama işletmelerinin yerel mimari ve doğal çevre ile uyuşmayan yapıları nedeniyle görsel kirlilik meydana gelmektedir. Bu kirlilik özellikle sahil ve manzara yolları boyunca dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra yollar boyunca düzensiz ve çirkin olarak

yerleştirilmiş ve konaklama işletmelerine ait olan reklam ve ilan panoları, elektrik ve telefon direkleri, kablolar ve katı atıklarda görsel kirlilik yaratmaktadır. Örneğin Bosselman'a (1978) göre, Jerusalem'daki yüksek katlı oteller şehrin mimari güzelliğine zarar vermektedir.

Turizm sektörü ve konaklama işletmelerinin bir bölgede hizmet üretmesi esnasında doğal çevreyle olan ilişkilerden kaçınılması imkansızdır. Genel anlamda turizm sektöründe olduğu gibi, konaklama işletmelerinin de doğal çevreye karşı olumlu yönde katkıları olduğu gibi, olumsuz yönde de etkileri gerçekleşmektedir.

Ancak değişen dünya koşulları göz önüne alındığında, çevre konusunda bilinçlenen müşteriler, kamu kurum ve kuruluşlarının geliştirdiği çevre dostu uygulamalar ve sivil toplum kuruluşlarının baskıları neticesinde, günümüzde çevre dostu uygulamalar işletmeler açısından çok önemli bir konuma yükselmiştir. Çevre dostu uygulamalar aynı zamanda işletmelerin uzun vadede kar sağlama hedefleri doğrultusunda, işletme yöneticileri tarafından benimsenmekte ve uygulamaya konulmaktadır. Konaklama işletmeleri ve doğal çevre etkileşiminin irdelendiği bu bölümden hemen sonra ki bölümde, konaklama işletmeleri ve çevre dostu yönetim anlayışının, önemi ve ne tür uygulamaların gerçekleştirilebileceği konusu işlenecektir.

2.3. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Duyarlılığı Yönetimi

Çalışmanın bu bölümünde konaklama işletmeleri ve çevre duyarlılığı yönetimi, çevre dostu yönetimin önemi, çevre dostu yönetimin unsurları, çevre dostu uygulamalar ve çalışmanın ana temasını oluşturan Muğla'nın Bodrum ilçesi ile ilgili bilgiler incelenmiştir.

İnsanoğlu var olduğundan bugüne kadar ihtiyaçlarının tamamını, yakın çevresinden veya doğal kaynaklardan karşılamıştır. İhtiyaçların karşılanma güdüsüyle birlikte, doğal çevrede bulunan kıt kaynakların, sorumsuz ve düşüncesiz bir şekilde kullanılması sonucunda çevre kirliliği ve tükenbilir doğal çevre kavramları ortaya çıkmıştır (Aykan ve Sevim, 2013: 94).

İnsan ihtiyaçlarının karşılanması için, üretim ve tüketim faaliyetlerinin artması sonucunda çevre sorunları dünya genelinde baş göstermeye başlamıştır. Çevresel kaynakların sınırsız olduğu düşüncesine, sanayi devrimi ile birlikte gelişen teknolojikleşme de eklenince çevre sorunlarının daha fazla baş göstermesi kaçınılmaz olmuştur. Çevre sorunlarının dünyanın dikkatini çekmesi ise ancak yaşanan çevresel felaketler sonucunda gerçekleşebilmiştir (Aykan ve Sevim, 2013: 94). Günümüzde bu durumu ortadan kaldırmak veya en az seviyelere indirebilmek adına, sanayileşme, nüfus artışı, savaşlar, çarpık yapılaşma, nükleer denemeler gibi su, hava, toprak, görüntü, gürültü ve radyoaktif kirliliklerin nedenleri ve bu nedenleri ortadan kaldırabilmek amacıyla çalışmalar ve projeler geliştirilmektedir (Alagöz, 2012: 55).

Ülkeler ve işletmeler ilk olarak sürdürülebilirlik kavramıyla tanışmaya ve bu kavram doğrultusunda faaliyetler gerçekleştirmeye başlamıştır. Sürdürülebilirlik çalışmamızın daha önceki bölümlerinde de bahsedildiği üzere Dünya Kalkınma ve Çevre Komisyonu'na (1991) göre; 'bireylerin bugünkü ihtiyaç ve beklentilerini, gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerinden ödün vermeksizin karşılaması' olarak tanımlanmaktadır.

Turizm sektörü de sürdürülebilirlik kapsamından etkilenen ve bu yaklaşımı benimseyen sektörlerin içerisinde yer almaktadır. Turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için temelde gerekli olan doğal ve temiz bir çevrenin var olmasıdır. İşte bu noktada da devreye sürdürülebilirlik ve doğal olarak çevreyi koruma amacı güden çevre dostu yönetim anlayışları girmektedir (Aykan ve Sevim, 2013: 94).

Çevre dostu yönetim kavramı, çok yönlü, boyutlu ve disiplinler arası bir kavram olması nedeni ile bugüne kadar literatürde çok fazla yer almakla birlikte birçok farklı deyişlerle de ifade edilmiştir. Yeşil yönetim (Carson ve Moulden, 1991), şirket çevreciliği (Banerjee, 2002), çevreye duyarlı yönetim (Akdoğan, 2003) ve ekolojik yönetim (Norton, 1992) gibi terimler çevre dostu uygulamaları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

Genel anlamıyla çevre dostu yönetim, işletmelerin faaliyetleri neticesinde çevrede neden oldukları olumsuz etkiyi azaltması ve daha sonrada çevre odaklı uygulamaları belirleyip, bu uygulamaları faaliyete geçirmeye

çalışmasıdır. Daha farklı bir tanımlama ile çevre dostu yönetim; işletmeler açısından çevre ile alakalı konuların anlaşılması ve bu konuların işletmenin üretim aşamasından, tüketim aşamasına kadar, tüm faaliyetleri ile bütünleştirilmesi olarak açıklanmaktadır (Aykan ve Sevim, 2013: 94).

Turizm sektörünün en önemli hammaddesi olan çevre konusunda çevreyi koruma ve sürdürülebilirlik açısından projeler geliştirilmektedir. 1970 ve 1980 yıllarından itibaren gündeme taşınan bu kavramlar her geçen gün önemini arttırarak günümüze kadar gelmiştir. 1970 ve 1980' li yıllarda belli bir politika olmadan, işletmelerin çevrelerine olumlu katkılarda bulunabileceklerine dikkat çekilerek, çevresel uygulamaların önemi vurgulanmıştır.

Konaklama sektöründeki işletmeler çevresel faaliyetler kapsamında misafir yönetimi üzerine yoğunlaşmış, ayrıca kirlilik ile alakalı çözümler geliştirme, enerji ve atık azaltma gibi konularda yol gösterici ilkeler oluşturmaya başlamıştır (Seyhan, 2010: 52). Turizm ve konaklama işletmelerinin planlı bir şekilde geliştirilmesi, sadece turist sayısını ve turizm donanımlarını arttırmaya yönelik gerçekleştirilmemelidir. Bu planlama aşaması ilk olarak olumsuz etkilerin doğal çevrede bozulmalara yol açmaya başladığı eşik noktasının, yani mevcut ortamın taşıma kapasitesinin tanımlanması ve hesaplanması, sonrasında ise turizm kaynaklarının gelecek kuşaklara da aktarılmasını sağlamak, turizmden beklenen yararları sürekli hale getirecek biçimde, ekonomik hedeflerle çevre program ve stratejilerini geliştirmektir (Sonat, 1991: 176).

Konaklama işletmeleri hizmet üretimi sırasında, çevrenin değişik kaynaklarını kullanmakta ve çevreye yönelik bir madde ve enerji akışı meydana gelmektedir. Bu durum neticesinde, çevrede bozulmalar meydana gelmektedir. Bu bozulmalar sonucunda konaklama işletmelerinin kullandıkları doğal çevre kaynaklarının kalitelerinde düşüş oluşmakta ve bu düşüşte konaklama işletmelerinin kaliteli üretim yapmalarını olumsuz etkilemekte ve çevreye yönelik baskıyı arttırmaktadır (Seyhan, 2010: 52; Kahraman ve Türkay, 2006: 127).

Konaklama işletmelerinin rekabet avantajı sağlama çabaları içerisinde çevrenin etkisi büyüktür. Bozulmamış bir çevreye sahip bölgeler daha fazla turist çekebilme avantajı sağlayarak, o bölgede bulunan konaklama işletmelerinin diğer bölgelere nazaran daha avantajlı olmasını sağlayacaktır (Avcı, 2007: 486). Dünyada ki turizm anlayışı giderek değişmeye başlamış ve kıyı turizmi egemenliği yavaş yavaş kültürel turizm olarak adlandırılan, doğa ile bütünleşme, geçmiş kültürlerin izlerini yerinde görme, yaşam tarzı, inanç sistemleri ve doğa ile iç içe olan eğlence sistemlerini kapsayan turizm çeşidi ilgi çekmeye başlamıştır (Garrod, 2001: 1050). Doğa koşullarına bağımlı kalmadan, turizmi tüm yıla yaymak, turizme hareketlilik kazandırmak, turizm değerlerini yerli ve yabancı turistlere tanıtmak, geçmişi ve geleceği korumak için konaklama işletmelerinde çevre dostu yönetim uygulamaları büyük önem arz etmektedir (Emekli, 2006: 54).

Tüm işletmeler gibi konaklama işletmelerinin de, sadece ekonomik birer varlık olmadığı, sürdürülebilir ticari başarının kısa vadeli çıkarlar ile sağlanamayacağı ve çevreye karşı duyarlı olunarak ekonomik çıkarların destekleneceği ortadadır. Bu işletmeler kısa vadede, çevreye zarar vererek elde edecekleri ekonomik kazançlar yerine, çevreyi koruma ve geliştirme çabası içerisinde girişirlerse, uzun vadede daha fazla ekonomik kazanç ve istikrar sağlayacaklardır (Kağnıcıoğlu, 2007:7).

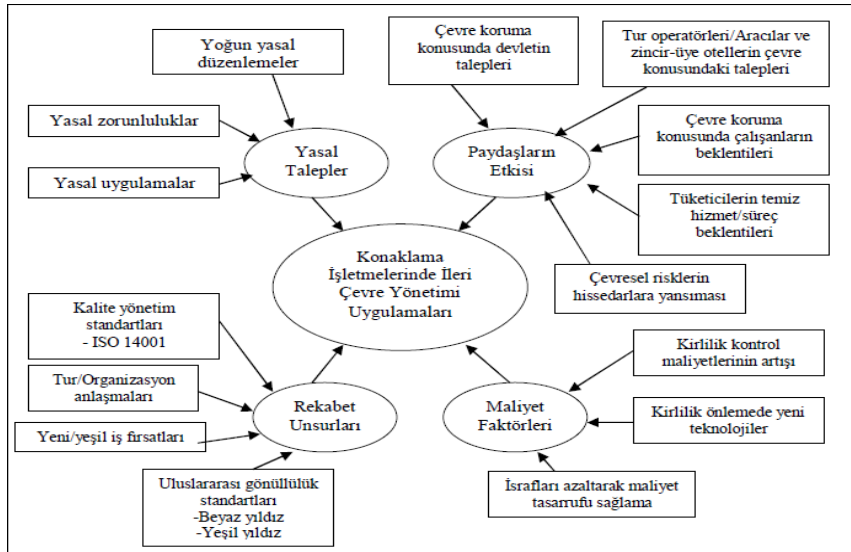
Konaklama işletmeleri aynı zamanda müşteri istekleri doğrultusunda şekillendirilmektedir. Bu nedenle değişen müşteri beklentileri ve istekleri doğrultusunda işletmelerde değişim göstermektedirler. Tüketiciler bugün satın aldıkları ürün ve hizmetin daha az atık üretmesini, daha fazla geri dönüşüm sağlanmasını istemekte, yenilenebilir kaynakların daha fazla kullanımını ve ürünlerin çevre için daha güvenli olmasını istemektedir (İstanbul Sanayi Odası [İSO], 2008: 3). Bu durum konaklama işletmeleri içinde geçerlidir. Örneğin tüketiciler beklentilerini her zaman daha iyi karşılayan veya karşıladığına inandıkları bir rakip işletmeyi tercih edebilmektedir. Bu nedenle işletmelerin tercih edilmesinde, o işletmenin çevre dostu olması etkin rol oynayabilmektedir (Durmaz, 2006: 258).

Turizm sektörü ve bu sektörün ana bileşenlerinden olan konaklama işletmelerinin kaynak olarak kullandıkları doğal çevreyi koruma ve doğal çevreye karşı etkilerini en aza indirme konusunda birçok uygulama geliştirilmiştir.

2.3.3. Konaklama İşletmelerinde, Çevre Dostu Yönetimin Unsurları

Çevresel yönetim uygulamaları, konaklama işletmelerinin ve bu işletmelerin yönetici pozisyonlarında çalışan karar verme yetkisine sahip kişilerin, doğal çevreye bakış açısı, yasal zorunluluklar ve müşteri talepleri gibi birçok faktöre bağlı olarak şekillenmektedir. Her işletme farklı oranlarda çevresel yönetim faaliyetleri uygulamaktadır ve bu uygulamaların içeriği, işletmelerin gerçekten çevre odaklı mı yoksa sadece yasal zorunluluklar çerçevesinde mi çevreci olduklarının göstergesidir (Hutchinson, 1996: 12). Konaklama işletmeleri kirlenen doğal çevre, artan maliyetler, yasal zorunluluklar, çevre dostu müşterilerin beklentileri ve yoğun rekabet ortamında hizmet üretimi yapmaktadırlar (Aykan ve Sevim, 2013: 96).

Tablo 3: Konaklama İşletmelerinde Çevre Yönetim Uygulamalarını Etkileyen / Yönlendiren Güçler

Kaynak: Berry, M.A ve Rondinelli D.A. (1998: 40) ; Aykan ve Sevim, (2013: 96)' dan uyarlanmıştır.

Tablo 3 incelendiğinde konaklama işletmelerinin çevre yönetimi uygulamalarını şekillendiren yasalar, paydaşlar, rekabet ve maliyet unsurlarından oluşan dört ana grup olduğu görülmektedir. Konaklama işletmeleri bu faktörleri dikkate almakla birlikte işletmenin çevresel amaçları çerçevesinde, bazı işletmeler bu unsurların bir kısmını dikkate alırken, bazı işletmeler ise bu unsurların tamamını dikkate almaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde konaklama işletmelerinin çevre yönetimi uygulamalarını dikkate alırken, bu uygulamaları oluşturan unsurlara yer verilecektir.

2.3.3.1. Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelik Bilgi

Dünya genelinde küresel ısınma, iklim değişikliklerine bağlı doğal afetler, hayvan ve bitki varlıklarına ait tür kayıplarının yaşanması ve enerji krizleri doğal kaynaklar konusundaki toplum bilincini değiştirmiş ve dünya genelinde çevreye karşı daha duyarlı ve saygılı yaşam tarzları benimsenmeye başlanmıştır (Ovalı, 2007: 69).

Konaklama işletmelerinin birçoğu çevreyi koruma amacıyla, enerji, su ve atık konularında farklı uygulamalar yapmaktadır. Konaklama işletmeleri yöneticilerinin birçoğu da, konaklama işletmelerinin faaliyetlerinin çevreye karşı olumsuz etkilerinin bulunduğu farkındadır. Ancak doğal çevre kirliliği konusundaki farkındalıkları ile işletme faaliyetleri arasında büyük bir uçurum bulunmaktadır (Erdoğan ve Barış, 2007: 610; Emeksiz, 2007: 148).

Konaklama işletmeleri çevre dostu programları uygulama konusunda çeşitli yaptırımlarla karşı karşıyadır. Bu yaptırımlar sadece müşteri beklentileri veya yasalar değildir. Rekabette üstünlük ve işletme hedeflerine ulaşmak amacıyla da çevre dostu programlar uygulanmaktadır (Emeksiz, 2007: 149). Ancak yöneticiler için çevre yönetimi ile maliyetlerin düşürülmesi en önemli teşvik unsurlarından bir tanesidir. Bu açıklamaya paralel olan bir yargı ise, çevre dostu uygulamaların insani kaygılar ile yapılmadığını aksine daha çok

işletmeye olan faydaları göz önüne alınarak yapıldığını kanıtlamaktadır (Bohdanowicz, 2005: 192).

Bohdanowicz'e (2005)göre, Avrupa' da ki zincir otellerin %51' i, bağımsız otellerin ise %24' ü ulusal veya uluslararası kurumların çevre dostu üretim konusunda, danışmanlık, belgelendirme ve ödüllendirme çalışmalarından haberdar olduğundan, fakat yalnızca %1' ini çevre dostu etiketlere sahip olduğunu göstermiştir. Bu durumda çevre dostu uygulamalardan haberdar olan işletmelerin var olduğu ancak etiket almayı hak edecek şekilde üretim yapan işletmelerin maalesef çok düşük sayılarda olduğu görülmüştür.

Erdoğan ve Barış'a (2007) göre, Türkiye' de, ISO 14001 olarak adlandırılan çevre koruma standartları hakkında bilgi sahibi olan otel yöneticisi oranı %20'dir. Aynı zamanda otel yöneticilerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen 'Yeşil Çam Ödülü' hakkında da yeterli bilgiye sahip olmadığını açıklamışlardır. Bu duruma paralel olarak, yine aynı çalışmada Yeşil Çam Ödülü ve Çevresel Etki Değerlendirmesi raporu olan konaklama işletmesi sayısının da çok düşük olduğu vurgulanmıştır.

2.3.3.2. Enerji Verimliliği

Konaklama işletmeciliğinde çevreye duyarlı yönetimin unsurlarından bir tanesi enerji verimliliği/yönetimidir. Konaklama işletmeciliği içerisinde, enerji kullanımı bir maliyet faktörüdür ve genellikle yenilenemeyen kaynakların kullanımını gerektirmektedir. Bu nedenle otel işletmelerinin enerji tüketimlerini kontrol edilebilir ve minimize edilebilir şekilde kullanmaları için çeşitli önlemler almaları gereklidir (Erdoğan ve Barış, 2007: 609). Konaklama işletmesinde standart bir bina içi ortamının sağlanması, misafirlere ve personele asansör ve sıcak su hizmeti sağlanması gibi birçok hizmette enerji tüketimi yaşanmaktadır (Deng ve Burnett, 2002: 372).

Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan enerji kaynakları (petrol, gaz, vd.), yüksek karbon emisyonuna yol açmaktadır. Avrupa Çevre Ajansı'na göre turizm sektörü Avrupa'daki toplam karbon emisyonunun %5-7 sinden sorumludur (Unep, 2003). Bu durumun çözümleyicisi olarak dünya genelinde son yıllarda ön plana çıkan yenilenebilir enerji kaynakları gösterilmektedir (Seyhan, 2010: 31).

Konaklama işletmelerinde yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması öncelikle bu işletmelerin değişen tüketici tercih ve beklentilerine uygun, üretim aşamasında çevre dostu ürünler sunabilme ve tüketici gözünde olumlu bir imaj yaratabilmelerine olanak sağlamaktadır (Seyhan, 2010: 32).

Konaklama işletmelerinde enerji kullanımının büyük bölümü %60-70 oranlarında sıcak su ve mekan ısıtma için kullanılmaktadır (Perera, vd. 2003). Bu durumu ortadan kaldırmak adına kullanılan yenilenebilir enerji kaynaklarından da ısı ve elektrik elde etmek için yararlanılmaktadır (Seyhan, 2010: 32).

Lütz' e (2008) ve Seyhan' a (2010) göre, bir konaklama işletmesinde en yüksek enerji tüketiminin nedenleri arasında;

- Sıcak su temin edilmesi
- Lobi, mutfak ve restoranların ısıtılması ve havalandırılması
- Konferans salonlarının havalandırılması ve ısıtılması
- Konuk odalarının ısıtılması ve havalandırılması
- Konuk odalarındaki açık pencereler
- Konuk odalarının aydınlatılması
- Yüzme havuzu temizlik ve bakımı olarak sıralanabilir.

Turizm sektöründe ısıtma amaçlı kullanılan yenilenebilir enerji kaynakları güneş enerjisinden, jeotermal ve biyokütle enerjisine kadar çeşitlilik göstermektedir. Kendi enerjisini üretmek isteyen konaklama işletmeleri için

güneş pilleri, küçük ölçekli hidroelektrik teknolojileri, rüzgar enerjisi ve jeotermal enerji gibi alternatifler sıralanabilmektedir (Perera, vd. 2003).

Konaklama işletmelerinde yenilenebilir enerji kullanımı konusunda bazı engeller sıralanabilir. Örnek olarak, yenilenebilir enerji konusunda uygun yasal düzenlemelerin ve politikaların eksik olması, finansal kaynak bulma güçlüğü, teknik eleman sayısındaki yetersizlik, bilgi azlığı ve yenilenebilir enerji kullanımının, fosil yakıt kullanımından daha maliyetli olduğuna ilişkin önyargılı tutumlar gösterilebilir. Bu duruma çözüm olarak, işletme sahipleri, tedarikçiler, yerel halk ve kamu organları arasında ki iletişimin geliştirilmesi ve bu konudaki deneyim ve örneklerin paylaşılması etkili olacaktır (Seyhan. 2010: 32).

2.3.3.3. Atık Azaltımı

Atık azaltma veya atık yönetimi olarak da kabul gören bu konu konaklama işletmelerinde büyük önem arz etmektedir. Kaynakların korunması ve dikkatli kullanılması, öncelikle turizmin sermayesi olan ve yenilenemeyen kaynaklar için önem arz ederken, konaklama işletmesi açısından da, işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi için parasal kaynaklarını ekonomik bir şekilde kullanması açısından önemlidir.

Konaklama işletmelerinde atık yönetimi, çıkan atık miktarını minimize etme ve atık oluşumunu engellemek amacıyla konaklama işletmesinin personelinin, parasal kaynakların ve atıkları değerlendirebilecek kuruluşlar gibi dış çevre elemanlarının uyumlu, verimli ve etkin bir şekilde çalışmasını sağlayacak kararlar alınması, alınan bu kararların uygulanması ve sonuçlarının değerlendirilme süreçlerinin tamamını kapsamaktadır (Özgen, 2005: 94).

Konaklama işletmelerinden çıkan atıklar öncelikle çevreye ve uzun vadelerde de turizm endüstrisine olumsuz etkiler yaratacaktır. Yani atıkların bilinçsiz bir şekilde doğaya salınımı sonucunda bunun bedelini hem doğa hem de turizm sektörü ödeyecektir (Kızıldemir, 2012: 40). Konaklama

işletmelerinden çıkan katı atıkların doğrudan veya dolaylı bir şekilde çevreye karşı yaratabileceği sorunlar incelenecek olursa;

- Otel işletmeleri inşaat veya tadilat aşamasındayken çıkan moloz vb. atıklar ile bölgenin doğal ve jeolojik yapısının bozulması (zgen, 2005: 92),
- Konaklama işletmesinin peyzaj alanlarının korumak ve güzel göstermek amacıyla atılan ilaçların toprağı kirletmesi,
- Konaklama işletmelerinde yiyecek-içecek hizmeti sunulurken çıkan, atıkların tehlikeli veya geri dönüşümünün uzun olmasından dolayı ekolojik düzeni etkilemesi,
- Misafirler için tutulan her türlü kaydın, yönetmelikler gereği belirli bir süre konaklama işletmesinde bekletilmesi ve bu sebeple kağıt israfının artması,
- Pil vb. tehlikeli atıkların önlemi alınmadığı takdirde toprağı ve doğal vre düzeninin kirletilmesi gibi çevreye zarar veren durumlarla karşı karşıya olunacaktır (Kızıldemir, 2012: 40-41).

Konaklama sektöründe, özellikle tüketimin yoğun olduğu işletmelerde, metal, plastik, cam, porselen gibi maddelerin, ayrıca diğer organik atıkları ve katı atıkların ayıklanması vrenin korunması açısından büyük önem arz etmektedir (Kınacı, 2011: 132).

Atık azaltımı veya yönetimi adı altında çeşitli uygulamalar geliştirilebilir. Kahraman ve Türkay' a (2006) göre, konaklama işletmelerinde atık azaltımı gerçekleştirmek için

- Kağıt yerine kumaş kullanmak,

- Tek kullanımlık servis eşyaları yerine kalıcılarını kullanmak,
- Geri dönüşüm programları uygulamak,
- Çevreye salınan kimyasalların azaltılması için yağ ürünlerinin geri dönüşümünü sağlamak,
- Çöp öğütücüsü kullanmak,
- Restoranlarda, kağıt ve plastikten yapılmış malzemeler yerine, gümüş ve cam malzemeler kullanmak,
- Kağıt atıkları, müsvedde olarak kullanmak,
- Mutfak alanlarında aşırı gaz kullanımından kaçınmak ve atık gaz salınımları için filtre sistemlerini kullanmak, sıralanmaktadır.

Konaklama işletmelerinden çıkan atıklar arasında, işletmelerin revir bölümlerinden çıkan tıbbi atıklar bulunmaktadır. Bu atıklar ilaç kapsülleri, şırıngalar gibi tıbbi prosedürlere göre muhafaza edilip konu ile ilgili tıbbi atık toplayan firmalar ile işbirliği gerçekleştirilmelidir. Konaklama işletmelerinde çıkan ve genellikle katı ve sıvı olarak çevreye zarar veren bahçe ilaçlamasında kullanılan kimyasallar, otların biçilmesi ve budama yapıldıktan sonra çıkan yeşillikler sıralanmaktadır. Bu atıklarda prosedürlere uygun bir şekilde imha edilmelidir (Kızıldemir, 2012: 34).

Konaklama işletmelerinden çıkan atıkların, kontrollü bir şekilde değerlendirilmesi, hem işletmeye hem de çevreye olumlu etkiler bırakacaktır.

2.3.3.4. Su Verimliliği ve Su Tasarrufu

Birçok sektörde olduğu gibi, turizm ve konaklama sektöründe de su olmadan hizmet üretmek veya hizmet sunmak neredeyse imkansızdır. Çünkü yapılan her üretimde, insan sağlığının ön planda tutulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle temiz ve hijyenik yapılması gereken tüm üretim ve hizmetler için su olmazsa olmaz bir kaynaktır. Bu duruma ek olarak, potansiyel turistler genellikle su kalitesi düşük veya su konusunda kısıtlamaları bulunan

destinasyonları tercih etmek istememektedirler (Emeksiz, 2007: 148; Güneş, 2011: 47).

Konaklama işletmelerinde turistler yüksek miktarlarda su tüketmektedirler. Bu tüketim turist tarafından direk gerçekleştirilebildiği gibi, turistler için dolaylı olarak turizm işletmesi tarafından da gerçekleştirilebilir. Konaklama işletmelerinde gerçekleştirilen su tüketiminin çoğu, duş, banyo, yüzme havuzları, çamaşırhaneler, bahçe sulama spor etkinlikleri ve golf sahalarında gerçekleştirilmektedir (Emeksiz, 2007: 150).

Suyun bu kadar önem taşıdığı turizm sektöründe, hemen hemen yapılan her çalışmada su unsuru da ön plana çıkarılmaktadır. Tesis fotoğraflarından turizm bölgesi tanıtımlarına kadar su hep ön planda tutulmaktadır (turizmgazetesi.com, erişim: 10.03.2015). Son derece önem taşıdığı açık olan suyu kontrollü kullanmak ve geleceğini kontrol altına almak amacıyla, konaklama işletmeleri tarafından uygulanabilecek birçok tedbir vardır. Sonuç olarak konaklama işletmeleri suyu en azla kullanan işletmelerden biridir. Su verimli bir şekilde kullanıldığı zaman hem daha hijyenik ve temiz ortamlar sağlanabilir hem de daha ekonomik işletmeler geliştirilebilir (Çakır ve Çakır, 2010: 33).

Konaklama işletmeleri bünyesinde özellikle mutfak ve çamaşırhanelerde yıkama işlemi için yüksek oranlarda temiz suya ihtiyaç duyulmaktadır Ayrıca mutfaklarda kullanılan su soğutmalı buz makineleri, hava soğutmalı buz makinelerine oranla 10 kat daha fazla su tüketmektedirler. Bu nedenle mutfaklarda hava soğutmalı buz makineleri kullanılmalıdır. Mutfaklarda kullanılan yıkama makinaları satın alma aşamasında en az su ile en çok verim elde edilen modellerden seçilmelidir. Mutfak personelinin mutfakta işe başlarken, kişisel temizlik için kullandığı armatürler fotoselli olmalıdır. Bu durumun kontrollü ve gerektiği kadar kullanımını sağlamak için konaklama işletmelerinde yöneticiler ve çalışanlar bilgilendirilmeli, suyu olabildiğince az ve tekrar kullanılacak şekilde programlamalar yapılmalıdır (Tuna, 2007: 207).

Çakır ve Çakır' a (2010) göre, konaklama işletmelerinde kullanılan suyun %45-50' si otel odalarında kullanılmaktadır. Örneğin akıtılan bir tuvalet rezervuarı günde ortalama 185 litre suyu boş yere harcamaktadır. Bu nedenle akıtma yapan musluk, duş veya tuvalet rezervuarları hemen tamir edilmeli veya yenileriyle değiştirilmelidir. Bu nedenle odalarda yer alan bilgilendirme kartlarında olası su sızıntılarının bildirilmesi için telefonlar teknik servis departmanına yönlendirilmelidir (Seyhan ve Yılmaz, 2010: 63). Bunun yanı sıra klasik duş başlıkları dakikada 15-22 litre su akıtırken, çevre dostu ve su tasarruflu duş başlıkları dakikada 7-9,5 litre su akıtmaktadır. Otel odalarında çevre dostu duş başlıkları kullanılarak, 5-6 dakikalık bir duş esnasında, 90-120 litre sıcak su yerine, 45-60 litre sıcak su ile aynı işlemi yapmak mümkün hale getirilebilmektedir. Ayrıca otel odalarında müşteriler, az su tüketimi yapmaları için bilgilendirme formları ile uyarılabilir. Diş fırçalarken açık kalan armatürler yine fazla su kullanımına neden olacağı için, sensörlü armatürleri kullanmak yerinde olacaktır. Balkonlu odalarda, balkon temizliği hortum veya kova su dökülerek yapılmamalı, bunun yerine süpürge ve paspas tercih edilerek, fazla su tüketiminden kaçınılabılır (Çakır ve Çakır, 2010: 31-36).

Konaklama işletmelerinde su verimliliği konusunda ki diğer bir husus ise atık suların yönetimi konusundadır. Kahraman ve Türkay'a (2006) göre, atık su yönetimi, okyanusların, denizlerin ve kıyıların korunmasında önemli bir yere sahiptir. Atık suların programlı bir şekilde azaltılması veya geri dönüşümlü bir şekilde kullanılmasında iki önemli sonuç doğacaktır. Bunlardan bir tanesi, bitki ve hayvan türlerinin korunması ve su kaynaklarının zarar görmesini engellemek olacaktır. İkincisi ise işletmeler için karlı bir dönüşüm olmasıdır. Aslında doğal çevreye bilinçsiz bir şekilde salınacak olan suların, arıtılarak bahçe ve genel alanların sulanmasında kullanılması durumunda su tasarrufu sağlanacak ve bu işlemde konaklama işletmeleri için karlı bir durum ortaya çıkaracaktır.

Konaklama işletmelerinde su tüketiminin fazla olduğu başka bir birim ise çamaşırhanelerdir. Bu birimlerde su tüketimi azami boyutlara indirmek için, çamaşır makineleri eksik veya çok fazla çamaşır ile çalıştırılmamalıdır, eksik halde yıkama yapılırken yine aynı oranlarda enerji, deterjan ve su tüketimi olacaktır. Bir defada yıkanılacak malzemeler için kullanılacak suyu minimize

etmek için su seviyesi mümkün oldukça azaltılmalıdır. Çamaşır makineleri satın alınırken en az su ile en çok verimi sağlayacak olan makineler tercih edilmelidir (Çakır ve Çakır, 2010: 31-36). Çalışmanın bundan sonraki bölümünde çevre dostu uygulama unsurlarından bir diğeri olan çevre bilinci eğitimi ve önemi işlenecektir.

2.3.3.5. Çevre Bilinci Eğitimi

Konaklama işletmelerinde çevre duyarlı yönetim anlayışının tüm hatlarıyla uygulanabilmesi için toplumun ve işletmenin tüm kesimlerinin katılımının sağlanması oldukça önemlidir. Turizm ve konaklama sektöründe çevreye duyarlılık kitlelerin çevresel faaliyetlere ilgilerinin çekilmesiyle sağlanabilir. Ayrıca konaklama işletmelerinde turistlerin bu konuda bilgilendirilmesi, konaklama sürelerinin sonunda evlerine döndükleri zaman çevresel duyarlılıkla hareket etmelerini sağlayabilir (Kahraman ve Türkay, 2006: 138).

Çevre dostu yönetim konusunda önemli olan başka bir konu ise, konaklama işletmelerindeki çalışanların ve konukların çevresel duyarlılık ve saygı konusunda bilgilendirilmeleridir (Cooper, vd. 2008: 364). Bu kapsamda otel çalışanlarına çevre korumaya yönelik, genel bilgilendirme eğitimleri, bütünsel sistem eğitimleri ve kat hizmetlerinde makine ve kimyasal madde kullanım eğitimleri verilebilir (Seyhan, 2010: 154).

Konaklama işletmelerinde çevre bilinci eğitiminde, Güneş' e (2011) göre, gerek turistlerin gerekse çalışan personelin çevreci yaklaşımlar hakkında farkındalıklarının yaratılması, ayrıca otel web sayfalarında çevreci yaklaşımlara yer verilerek, kamuoyunda farkındalık yaratılması ve çevre duyarlı eylemlere katılımlar sağlanması son derece önem arz etmektedir.

Günümüzde her geçen gün sayıları artmakta olan çevre dostu oteller için, çevreci turistlerinde sayıları artmaktadır. Bu tür işletmeler geleceğin popüler işletmeleri olarak, çevre dostu otel, çevre duyarlı otel, yeşil otel veya eko otel gibi isimlerle anılacaktır. Söz konusu olan bu otellerde, müşteri

ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, otel yerinin seçimi, kullanılan yapı malzemeleri ile diğer ekipmanlar, otelin sunduğu ürünler ve otel hizmetlerinde doğanın ne denli korunduğu konularına dikkat çekilecektir. Çevre duyarlılığını bu denli kapsamlı olarak gerçekleştirmek isteyen işletmeler otel çalışanlarından turistlere kadar geniş bir kitlede çevre koruma konusunda farkındalık yaratmak zorundadır. Bu farkındalık yaratıldığı takdirde, çevre dostu uygulamalarla birlikte, hem çevre verilen zarar düşmüş olacaktır, hem de konaklama işletmelerinde maliyet düşüşleri ve karlılık oranlarında artış meydana gelecektir (Environmentally FriendlyHotels, 2011; Holjevac, 2003:132).

Konaklama işletmelerinde çevre duyarlılığı yönetiminin önemli unsurlarından biride, çevre duyarlılığı iletişimidir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde konaklama işletmelerinin çevre duyarlılığı iletişimi konusuna değinilecektir.

2.3.3.6. Çevre Duyarlılığı İletişimi

Konaklama işletmelerinde, dışarıdan yardım ve destek almadan, çevre dostu uygulamaları gerçekleştirmek neredeyse imkansızdır (Emeksiz, 2007: 143). Yöre halkı, yerel yönetimler ve atık toplama şirketleri konaklama işletmelerinde çevre dostu uygulamaların olumlu sonuçlanması için önemli bir rol üstlenmektedir (Özgen ve Emeksiz, 2009: 57).

İşletmeler yeşil pazarlama karmasından en çok tutundurma politikasına dikkat ederler. Çevre dostu tutundurma politikası ise, tüketicinin gözünde 'Çevre Dostu İşletme' imajı yaratmak ve tüketicilere ürün hakkında çevresel mesajlar vermek amacını taşımaktadır. Promosyonlar, reklam kampanyaları, halkla ilişkiler ve diğer pazarlama araçlarından yardım alınabilir. Çevre dostu tutundurma politikasının amacı, tüketicinin gözünde işletmeye net ve tatmin edici bir şekilde yeşil kimlik sahiplendirmek olduğundan, bu çerçevede doğrultusunda uygulanan tüm pazarlama tekniklerinin birbirleriyle uyum içinde işlenmesi gerekir (Uydacı, 2002: 128).

Çevre koruma standartlarına ulaşmak isteyen bir konaklama işletmesinde, çalışan personel ve müşteriler kadar önemli olan diğer bir merci ise, tedarikçilerdir. Çevre dostu ürün veya hizmet üretiminin başında, üretim sürecinde çevreci girdilerin dahil edilmesi gerekmektedir. Bu sayede çevre dostu çıktılar daha kolay elde edilecektir (Güner ve Coşkun, 2013: 153). Bu bağlamda yapılan araştırmalara göre çevreci olmayan tedarikçilere olan talep azalmaktadır. Öyle ki, Kearney' e (2007) göre, operasyonlarını çevre ile uyumlaştırmaya çalışan işletmeler, tedarikçi olarak satın alma işlemi gerçekleştirdikleri firmaları da kontrol etmeye başlamıştır. Bu durumun neticesinde çevreci olarak kabul edilemeyecek düzeylerde olan tedarikçiler ile ilişkiler gözden geçirilmekte veya yollar ayrılmaktadır. Bu nedenle işletmeler ile tedarikçileri arasında da, sürekli ve gelişen boyutlarda olan ilişkiler çerçevesinde, çevre dostu uygulamalar hakkında çeşitli prosedürler geliştirilmektedir.

Çevre dostu uygulamanın unsurları kadar, bu uygulamalar hakkında da bilgi ve iletişim büyük önem arz etmektedir. Çalışmanın bu bölümünden sonra Dünya ve Türkiye'den çevre dostu uygulamalar konusu irdelenecektir.

2.4. Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar

Önceki bölümlerde değinilen çevre kirliliği, başta endüstrileşme olmak üzere, trafik, aşırı yoğunlaşma ve nüfus artışı ile yapay etkenlerden meydana gelmektedir. 1990' lı yılların başında bölgesel ve ulusal yönetim sistemlerinin uluslararası piyasalarda ses getirecek özelliklerde çabalamaları sonucu, tüm dünyada çevre yönetimi olgusu iyice gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmeler ışığında çevre yönetimi disiplinler arası bir etkinlik olarak gelişmiş ve çeşitli ölçeklere göre standartlaşmalar ile nitelendirilebilir bir yapıya dönüşmüştür. Bu ölçekler doğrultusunda, çevre yönetim uygulamaları bazen uluslararası antlaşmalar ile dünya geneline yayılmış, bazen de devletlerin özel yasalarıyla

birlikte sadece ulusal boyutlarda belirlenmeye başlanmıştır (Mındıklıoğlu, 2007: 60).

Türkiye’ de çevrenin korunabilmesi için birçok kanun ve yönetmelik çıkarılmıştır. Ancak çevreyi korumak sadece kanunlar veya yönetmelikler çıkarmakla sağlanamamaktadır. Yapılan bu çalışmaların uygulama aşamalarının da takip edilmesi önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Türkiye’ de 1982 yılına kadar doğrudan çevre ile ilgili bir kanun çıkarılmamıştır. 1982 yılı anayasasının ‘Çevre Kanunu’nu’ bu konuya öncülük etmiştir. Bu kanunun maddeleri arasında, ‘herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir’, ‘çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak, devletin ve vatandaşların görevidir’, ‘devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici önlemler alır’ gibi ifadeler yer verilmiştir. Yine 1982 anayasasında, Turizm Teşvik Kanunu başlığıyla, ‘turizm bölgelerinde devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerde bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmamak, turizm işletmelerine zarar vermemek ve imar planlarına uygun olmak kaydıyla, kamuya yararlı bina ve tesisler yapılabilir’ şeklinde ifadelere yer verilmiştir (Durak, 2008: 19).

1983 yılında çıkarılan Çevre Kanunu’ nun 56. Maddesinde; "Bakanlar Kurulu ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı alanları, tabii güzelliklerin ileriki nesillere ulaşmasını emniyet altına almak üzere gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak amacıyla Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan etmeye, bu alanlarda uygulanacak koruma ve kullanma esasları ile plan ve projelerin hangi bakanlıkça hazırlanıp yürütüleceğini belirlemeye yetkilidir" denilmektedir. Türkiye’ de ilerleyen yıllarda turizm ve konaklama işletmeleri hedef gösterilerek daha fazla kanun ve teşvik edici çalışmalara imza atılmıştır. 1993 yılına gelindiğinde, Turizm Tesisleri Yönetmeliği yürürlüğe konulmuştur. Bu çerçevede kanunun 24. maddesi, ‘Turizm Yatırımlarının Genel Nitelikleri ile Güvenlik ve Çevre Korumasına Yönelik Önlemler’ başlığı altında tesislerin yerleşme özelliklerini düzenlemektedir. Söz konusu maddede, tesislerin yapı ve dekorasyon olarak, yöre, çevre ve doğa ile uyumlu mekânlarda gerçekleştirilmesi istenmektedir. Yönetmeliğin, tesislerin kanalizasyon

sistemlerinin standardını düzenleyen 39. Maddesinde "tesisin atık suyu, sızdırmaz bir kanalizasyon şebekesiyle şehir kanalizasyonuna, arıtma sistemine veya foseptik sistemine bağlanır, atık sular teknik normlara uygun olarak arılmadan açığa, akarsulara veya denize akıtılamaz, belirtilen şebeke, sistem ve tesisler yapılıncaya kadar tesis işletmeye açılmaz" ifadesi yer almaktadır (ttyd.org.tr, Erişim Tarihi: 14.02.2015).

Türkiye' de ilerleyen yıllarda konaklama işletmelerini de kapsamı altına alan birçok uygulama yürürlüğe koyulmuştur. Bunlardan bir tanesi de, ISO 14000 serisi olarak adlandırılan çevre yönetim sistemidir. ISO 14000 serisi çerçevesinde, kuruluşlara sistematik bir çerçeve altında, kendi faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel etkilerini azaltmalarını, değerlendirmelerini ve yönetmelerini sağlayarak, ekonomik gelişme ile çevreyi koruma ilişkisinin bütünleştirilmesini amaçlamaktadır (Kaymaz, 2012: 28). Her türlü büyüklükteki, organizasyonlar için üretim, ticaret veya hizmet sektöründe uygulanabilir. Bu sistem gönüllülük esasına dayanmaktadır, ancak işletme sistemi kabul edip, uygulamaya başladıktan sonra, standardın tüm gerekliliklerini yerine getirmek zorundadır (Karacan, 2007: 763). Ayrıca bu standart ISO tarafından belirlenmekte olup, TSE tarafından onaylanarak Türkiye'de uygulanmaktadır (Topçu, 2007: 223).

Kaymaz'a (2012) göre; ISO 14000 standartları, işletmeleri veya kuruluşları çevreye daha duyarlı hale getirmek, çevre dostu teknolojilerin kullanımını yaygın hale getirmek, çevre koruma bilincini arttırmak, doğal kaynakların taşıma kapasitelerini aşmadan kullanılmasını sağlayarak, çevre politikaları ile ekonomik politikaların bir arada planlanmasını sağlamak amacını taşımaktadır.

Çevre dostu uygulamalardan bir diğeri de, hem Türkiye' de, hem de Dünya'nın birçok ülkesinde uygulanmakta olan Çevresel Etki Değerlendirmesidir. İlk olarak Avrupa Birliği tarafından 1985 yılında kabul edilen Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönergesi, daha sonraları tüm dünya ülkeleri tarafından kabul görüp, uygulama alanlarında boy göstermeye başlamıştır. Türkiye' de ise 7 Şubat 1993 tarihinden bu yana uygulanmaktadır

(Kelgökmen, 2006: 25). Çevresel Etki Değerlendirmesi, herhangi bir alandaki proje önerilerinin uygulanmasına başlamadan önce, çevreye olası etkileri bakımından sistemli bir şekilde inceleme ve değerlendirilme yapılmasını ifade etmektedir (Durmaz, 2004: 6).

Çevresel değerlendirme, tüm işletmelerde olduğu gibi konaklama işletmelerinde de kararlar alınmadan önce, çevresel etkilerinin dikkate alınmasını sağlayan bir mekanizmadır. Bu süreç içerisinde, çevreye olabilecek etkilerin analizleri, bu analizlerin raporlanması ve son karar verilirken, karar sonrası raporlarının kamu otoritesine bilgilendirilme yapılması bulunmaktadır (Kelgökmen, 2006: 25). Durmaz' a (2004) göre, Çevresel Etki Değerlendirmesi, yoğun ve kapsamlı bir danışma sürecini de gerektirmektedir. Böylece konaklama işletmelerinin müşterilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının ilgili proje hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanacaktır. Bu şekilde konaklama işletmelerinin pazarlama stratejileri arasında çevre dostu olma özelliğine dikkat çekilmektedir.

Çevre koruma uygulamalarından bir diğeri ise Mavi Bayrak Projesidir. Bu proje belirli standartları taşıyan plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülüdür. Mavi Bayrak ile çevresel baskının kıyı bölgeleri üzerinde yoğunlaşmasını azaltmak ve kıyılarda çevreye duyarlı gelişimlere destek vermektir. Avrupa Topluluğu, kendi ülkelerinde yüzme amacı ile kullanılacak deniz ve göl suları için gerekli su kalitelerini belirleyen parametreleri, yol gösterici ve uyulması zorunlu şartlar olarak ortaya koymuştur (Kaymaz, 2012: 43).

Mavi Bayrak ödülü, ilk olarak 1985 yılında Fransa' da, kıyı bölgelerinde yaşayan halkın ve turistlerin, güvenliğinin sağlanması ve kıyıların temizlenmesi amacıyla toplam 11 plaja ödül verilmiştir. 1988 yılına gelindiğinde, bu sayı, 8 Avrupa ülkesinde 391 plaja yükselmiştir. 2001 yılında ise Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelerin talepleri doğrultusunda geliştirilmiş ve tüm dünyada uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye' de ise 1989 yılında yapılan protokoller ile birlikte ilk olarak 1991 yılında çalışmalara başlanmıştır ve 1993 yılında ilk kez 7 ilde, 12 plaj ve 9 marina Mavi Bayrak ile ödüllendirilmiştir. Bu sayı 2006 yılında 192 plaj ve 14 marina olarak kayıtlara geçmiştir. 2014 yılında ise Mavi

Bayrak ödülüne sahip olan plaj sayısı 397, marina sayısı 22 ve yat sayısı ise 12 olarak kaydedilmiştir (Kaymaz 2012: 44; mavibayrak.org. Erişim tarihi: 10.04.2015). Mavi Bayrak ödülü bir yıllık süre için verilmekte olup, her yıl müracaatları yenilenerek, ödüllendirmeler tekrarlanmaktadır.

Mavi Bayrak ödülü belediyeler, marinalar ve turizm tesisleri tarafından alınmaktadır. Bu belgeye sahip olmak isteyen kuruluşlar Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'na başvuru yaparak, sahillerinde ve işletme bünyelerinde gerekli standartları bulundurarak alabilmektedirler (kulturturizm.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.03.2015). Mavi Bayrak ödül sisteminin temelinde çevrenin korunması ve çevre bilincinin gelişmesi bulunmaktadır. Ancak sonuç itibariyle bu ödül sistemi doğrudan turizm sektörünü ilgilendirmektedir (Bozkurt ve Veznikli, 2008: 57).

Çevre dostu uygulamalar ve sürdürülebilirlik kapsamında uygulanan bir diğer belgelendirme ise Çevre Dostu Kuruluş Belgesi veya diğer adıyla Çam Simgesi belgesidir. 1993 yılında vermeye başlanan Çam Simgesi, çevre korumaya yönelik uygulamaların giderek daha fazla önem kazanması üzerine, daha fazla geliştirilmiş ve güncelleştirilmiş haliyle, 2008 yılından itibaren, Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine, 'Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi Belgesi' olarak düzenlenmiş ve Yeşil Yıldız adını alarak yürürlüğe girmiştir. Yeşil Yıldız uygulamasının esas amacı, çevre koruması, çevre bilincinin geliştirilmesi, turistik konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yapıların oluşturulması ve işletmecilik özelliklerinin teşvik edilmesi şeklinde oluşturulmuştur (yigm.kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 08.02.2015).

Yeşil Yıldız uygulaması Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Uygulama 10 başlık altında farklı puanlara sahip 122 kriter üzerinden değerlendirilerek verilmektedir. Tatil tesislerinde 5 yıldızlı konaklama tesislerinin alması gereken asgari puan 300, 1 ve 2 yıldızlı konaklama işletmelerinde bu puan 140'tır. Bu 122 kriter içerisinde, enerji, su, çevreye zararlı maddelerin tüketiminin ve atık miktarlarının azaltılması, enerji verimliliğinin artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının teşvik edilmesi, konaklama işletmelerinin yatırım aşamasından itibaren çevreye duyarlı olarak planlanmalarını, tesislerin çevreyle uyumlu olmasını, ekolojik mimariyi,

çevreye duyarlılık konusunda bilinç oluşturmayı, eğitimler düzenlenmesini, ilgili kurum ve kuruluşlarla, iş birliği yapılmasını kapsamaktadır (Canbay, 2011).

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre, Yeşil Yıldız uygulamasına sahip olan toplam konaklama işletmesi sayısı 2015 yılı güncel verilerine göre 212 olarak kaydedilmiştir. Bu konaklama işletmelerinin 17 tanesi Muğla ilinde bulunmaktadır. Bodrum ilçesinde ise bu sayı toplam 6 konaklama tesisi olarak kaydedilmiştir (yigm.kulturturizm.gov.tr. Erişim Tarihi: 02.04.2015).

Çevre koruma ve etkileri azaltmayı amaçlayan diğer bir uygulama sistemi ise Beyaz Yıldız Projesidir. Proje, Otelciler Federasyonu tarafından verilmektedir ve asıl amacı otellerin çevreye duyarlı programlar oluşturmaları ve bu programları ekonomik politikalarla bir bütün halinde uygulamaları olarak belirtilmiştir. Proje kapsamında, Beyaz Yıldız simgesi almak isteyen konaklama işletmelerinin yerine getirmeleri gereken birçok kıstas bulunmaktadır. Bu kıstaslar, konaklama işletmesinin, çevre politikası olması, çevre politikasının çalışanlar ve misafirler tarafından biliniyor olması, çevre yönetim sistemi için sorumlu olacak en az bir kişinin atanmış olması, çevre eylem planı oluşturulmuş olması gibi birçok etkenden oluşmaktadır. Aynı zamanda Beyaz Yıldız simgesi almak isteyen konaklama işletmelerinin, öncelikle Tesis Çevre Yönetim Sistemi olan ISO 14001 sertifikasına sahip olması gerekmektedir. Bu belgeye sahip olmayan işletmelere Beyaz Yıldız simgesi verilmemektedir (turofed.org.tr, Erişim Tarihi: 15.04.2015).

Avrupa Birliği Çevre Mevzuatı incelendiğinde, zehirli atıkların önlenmesinden, doğa korumaya kadar çevrenin tüm boyutlarını içerecek biçimde oluşturulan yasama çalışmaları sonucunda, 400' e yakın yasal düzenlemeye imza atılmıştır (Duru, 2009). Batal' a (2010) göre, Avrupa Birliği hukuki mevzuatı beş ana bölümden oluşmaktadır ve yaklaşık olarak 9000 sayfa içermektedir. Bu hukuki mevzuat içerisinde, çevresel enformasyon, Avrupa Çevre Ajansı ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, Life ve Raporlama 'yatay mevzuat' olarak ele alınmakta olup, atık yönetimi, kimyasallar, iklim değişikliği, nükleer güvenlik, doğal kaynakların koruma altına alınması ve

radasyonla ilgili mevzuat ise 'dikey mevzuat' olarak ele alınmaktadır (Doruk, 2012: 35). 1990 tarihinde kabul edilen 'Çevre Konusundaki Bilgilere Ulaşım Yönergesi' ile Avrupa Birliğine üye devletlerin halklarının çevre bilincini geliştirmek suretiyle toplumda çevre politikası etkinliğini sağlamak amaçlamıştır (Budak, 2000: 92).

Dünya ve Türkiye'den çevre dostu uygulamaların irdelendiği bu bölümden sonra, çalışmanın ana hatlarını oluşturan Bodrum İlçesi hakkındaki bilgiler ve istatistiklere yer verilecektir.

2.5. Bodrum İlçesi

Muğla'nın, Bodrum ilçesinin Türkiye turizmi için önemli yapı taşlarından biri olduğu açıktır. İlçe Türkiye'nin güney batısında, Ege Denizi'nin doğu kısmında yer alan ve bir yarımada şeklindeki yerleşkedir. Yaklaşık olarak 680 km²'lik bir alanı kaplayan yarımada, kıyı uzunluğu olarak da 174 km olarak belirlenmiştir. İdari olarak bağlı bulunduğu il olan Muğla'ya uzaklığı ise 110 km'dir. Türkiye İstatistik Kurumu, 2013 verilerine göre Bodrum ilçesi genelinde 140.716 kişi yaşamaktadır (www.tuik.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.03.2015). Yaz aylarında bu rakam yarımada genelinde bir milyon olarak tahmin edilmektedir (Esmer, 2012: 24).

Bodrum'da il olarak 1881 yılında belediye teşkilatı kurulmuş olup, 1944 yılında ilçe olarak kayıtlara geçmiştir. Geçmişte sadece Merkez ve Turgutreis Belediyelerine sahip olan Bodrum' da, ilerleyen zamanlarda toplam 11 Belde Belediyesi teşkilatı hizmete açılmıştır(Esmer, 2012: 26). Ancak son zamanlarda yürürlüğe giren tasarı ve kanunlar ile birlikte tüm belde belediyeleri tek çatı altında toplanarak Bodrum Belediyesi'ne bağlanmıştır ve ilçe genelinde tek belediye Bodrum belediyesidir (www.bodrum.bel.tr/# , Erişim Tarihi: 15.04.2015).

Bodrum yaklaşık olarak 5000 yıllık bir geçmiş ile tarihsel olarak da önemli bir ilçe olma özelliğindedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan

ilçede, tarihi değeri yüksek çok sayıda mimari yapıda bulunmaktadır. Bodrum kalesi, Mausoleion, Antik Tiyatro, Mars Tapınağı, Mindos Kapısı, Aphrodite ve Hernes Tapınağı, Stadyum, Demetler ve Kore Manastırı gibi birçok yapı önemli tarihsel mekanlardan bazılarıdır. Bu mekanların yanı sıra Bodrum ilçesi, kendine has geleneksel evleri, yel değirmenleri ve sarnıçlara sahiptir.

İlçe antik çağlardan beri, önemli bir ticaret limanı olma özelliğini de içinde barındırmaktadır. Ancak deniz altında çok sayıda gemi kalıntısı bulunması üzerine 1964 yılında Bodrum Müzesi tarafından Bodrum Kalesi'nde Bodrum Su Altı Arkeoloji Müzesi açılmıştır. Bu müze günümüzde de hizmet vermeye devam etmektedir.

2.5.1. Bodrum'un Tarihçesi

Bodrum ilçesi ilk olarak Kayra Uygarlığından başlamak üzere farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Yaklaşık olarak 5000 yıllık bir geçmişi ile tarihsel olarak da önemli bir ilçe olma özelliğindedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan ilçede, tarihi değeri yüksek, çok sayıda mimari yapı bulunmaktadır. Bodrum Kalesi, Mausoleion, Antik Tiyatro, Mars Tapınağı, Mindos Kapısı, Aphrodite ve Hernes Tapınağı, Stadyum, Demetler ve Kore Manastırı gibi birçok yapı önemli tarihsel mekanlardan bazılarıdır. Bu mekanların yanı sıra Bodrum ilçesi, kendine has geleneksel evleri, yel değirmenleri ve sarnıçlara da sahiptir.

İlçe antik çağlardan beri, önemli bir ticaret limanı olma özelliğini de içinde barındırmaktadır. Ancak deniz altında çok sayıda gemi kalıntısı bulunması üzerine 1964 yılında Bodrum Müzesi tarafından Bodrum Kalesi'nde Bodrum Su Altı Arkeoloji Müzesi açılmıştır. Bu müze günümüzde de hizmet vermeye devam etmektedir.

1960'larda değişen dünya koşulları ve gelişmeler neticesinde, önceleri şövalye kenti, eşkıya sığınağı ve sürgün kenti olarak bilinen Bodrum ilçesi, keşfedilmeye başlanmıştır. Turizm atakları sayesinde de Bodrum'a yatırım

atağı başlamasına neden olmuştur. Bu yatırım ataklarına ve turizm hareketlerine paralel olarak Bodrum ilçesinde doğal çevre ve tarihi yapılarda baskıyı arttırmıştır. yoğun yapılaşma, verimli tarım alanları ile ormanlık arazilerin amaç dışı kullanımları, deniz ürünlerinin aşırı tüketilmesi, kara, hava ve deniz trafiğinde aşırı yoğunlaşmalar gibi etmenler neticesinde hem alt yapı sorunları hem de artmakta olan çevre sorunlarını tetiklemektedir (Bozyer, 2008: 117).

2.5.2. Bodrum'un Nüfusu

Bodrum'un yerli nüfusunun önemli bir bölümü Girit ve İstanköy adalarından gelenler tarafından oluşmaktadır. 1923 Lozan Antlaşmasının, 'Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Nüfus Mübadelesi' antlaşması gereğince, Girit ve adalardan, Bodrum'a Türk göçmenler getirilmiş ve Bodrum'daki Rumlardan büyük gruplarda adalara göç etmiştir (Bozyer, 2008: 120).

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Cumhuriyetin ilk yıllarında 1450 haneli ve 4290 nüfusa sahip olan ilçe, balıkçı ve süngerci limanı olarak adlandırılmıştır. Turizm faaliyetlerinin atağa kalktığı yıllara kadar ufak artışlarla nüfus hareketlenmeleri yaşayan ilçe, 1960 yılından itibaren hızlı nüfus artışlarına ev sahipliği yapmıştır (Gündüz, 2001).

Tablo 4: Bodrum İlçesinin Yıllara Göre Nüfus Artışı

Yıllar	Nüfus
1927	4.290
1950	4.701
1960	5.047
1970	6.077
1980	9.799
1990	20.931

Tablo 4'ün devamı

2000	32.227
2007	28.575
2013	140.716
2014	152.440

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verilerinden derlenmiştir. Erişim Tarihi: 13.03.2015).

1980 yılından itibaren hızlı nüfus artışı yaşanan ilçede, sadece bodrum merkez olmamakla birlikte, turizm potansiyeli olan tüm mahalle ve köylerde de bu artış görülmüştür. Bu yükselişe paralel olarak mahalleler köye, köyler de belde merkezlerine dönüşmeye başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren tarım arazileri ve ormanlık alanlarda bu artıştan olumsuz etkilenmiş ve günümüzde ilçenin kıyı kesimlerinin neredeyse tamamında Bodrum ilçesinin birer simgesi haline gelen, beyaz badanalı ve düz çatılı yazlık tatil siteleri ile kaplanmıştır. Bu durumda doğal çevrenin olumsuz yönde etkilenmesine bir neden olarak gösterilebilir.

Muğla'nın en kalabalık ilçesi sıralamasında da ilçe birinci sırada yerini almaktadır. TÜİK verilerine göre 1990 yılından 2013 Aralık ayına kadar, Bodrum ilçesi, Muğla ilinin en kalabalık ilçesi olarak kayıtlara geçmiştir. 2013 verileri incelendiği zaman Bodrum ilçesinin nüfusunun 140.716 olduğu görülmektedir ve yine büyük bir artış gözlemlenmektedir. Bu artış 2014 yılında da devam etmiş ve 152.440 olarak kaydedilmiştir.

2.5.3. Bodrum'un Sosyo-Ekonomik Yapısı

Turizm sektörünün Bodrum ilçesinde gelişmeye göstermeye başladığı 1960'lı yıllara kadar ilçede ekonomik yapı, balıkçılık, tekne yapımı, süngercilik, gibi denize bağımlı faaliyetlerden oluşmaktaydı. Tarımda büyük gelişmeler yoktu. El sanatları ise sınırlı sayılarda gelişmiş ve sadece yakın çevreye hizmet üretmekteydi. Oldukça kapalı bir ekonomik yapıya sahip olan ilçede, 1980'li

yıllarda turizmin gelişme göstermesine paralel olarak gelişmeye ve dışa açılmaya başlamıştır

Tablo 5: Bodrum İlçesi Çalışan Nüfus Dağılımları

Sektör	Alt sektör	Çalışan kişi sayısı	Faal nüfusa oranı
Ticaret	Ticaret	6.101	% 34.09
Turizm	Turizm, Eğlence	5.082	% 28.40
Hizmetler	Eğitim, Sağlık, Banka, Resmi kurum, Ulaştırma	4.757	% 26.58
İmalat	K. Sanatlar, İnşaat	1955	% 10.92
Toplam		17.895	100

Kaynak: Bozyer, (2008: 123)

Bozyer'e (2008) göre, Bodrum'da toplam çalışan kişi sayısı 17.895'dir. Bu sayının 5.082 kişisini Turizm ve Eğlence sektöründe çalışan kişiler oluşturmaktadır ve bu rakam toplam çalışanlar arasında %28.40'lık oranı göstermektedir. Bu tabloya ek olarak 2015 veya 2014 yılı verilerine ulaşılmak istenilmiştir ancak Türkiye İstatistik Kurumunun verileri incelenmiş ayrıca kurum yetkilileri ile yapılan görüşmeler neticesinde bu yönde bir istatistiki bilginin bulunmaması üzerine, konunun 2008 yılı verilerine göre dağılımları verilmiştir.

Bodrumun sosyal yapısı incelendiğinde, ilçe merkezinin iki ana bölümden oluştuğu saptanmıştır. Bodrum kalesinin doğu kısımlarında daha çok Girit'ten ve diğer adalardan göç eden Müslüman ve Rumların karışık yaşadığı Kumbahçe semtidir. Diğer bölüm ise Bodrum Kalesi'nin batı kısımlarında kalan ve Müslümanların yaşadığı Türk Mahalleleri semti bulunmaktadır. Kıyı ile yamaçlar arasında bulunan alan tarıma elverişsiz düzlüklerden oluşmaktadır ve bu bölümlerde evler genellikle iki katlı ve taştan yapılmış olup, birbirini dik olarak kesen sokaklarla kaplanmıştır. Ayrıca bu kıyı

kuşağında yer yer küçük bahçeli ev veya turistik mekan olarak kullanılan yapılarda bulunmaktadır (Bozyer, 2008: 128).

Bodrumda bulunan konaklama işletmelerinin sayısal verileri ve gelen turist sayıları Tablo 6-7-8 ve 9' da verilmiştir.

Tablo 6: Bodrumda bulunan konaklama işletmelerinin sayı, oda ve yatak kapasitesi

Sayı	Belge	Oda	Yatak
--	Yatırım Belgeli	--	--
11	5 yıldızlı	2.554	5.420
10	4 yıldızlı	1.899	4.410
--	İşletme Belgeli	--	--
36	5 yıldızlı	10.743	23.493
27	4 yıldızlı	4.865	10.334
84	TOPLAM	20.061	43.657

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir (15.04.2015.)

Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri incelendiğinde Bodrum ilçesinde bulunan 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri sayılarının toplam 84 olduğu görülmüştür. Bu işletmelerin toplam oda sayıları 20.061 ve toplam yatak kapasiteleri ise 43.657 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7: Yatırım Belgeli Konaklama Tesislerine 2013 Yılında Gelen Turist Sayıları

MUĞLA	Yabancı (kişi)	Yerli (kişi)	Toplam (kişi)
Merkez	1.495	30.027	31.522
Bodrum	704.238	494.755	1.198.993
Dalaman	25.923	22.719	48.642
Dağça	4.481	2.398	6.879
Fethiye	235.142	173.147	408.289
Köyceğiz	3.596	976	4.572
Marmaris	589.208	257.606	846.814
Milas	15.449	13.852	29.301
Ortaca	77.174	16.290	93.464
Ula	4.747	13.081	17.828

Kaynak: yigm.kulturturizm.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.04.2015)

Tablo 7 incelendiğinde yatırım belgeli işletme verilerine göre Muğla bölgesine 2013 yılı verileri itibariyle gelen turist sayıları il merkezi ve ilçeler bazında, yerli ve yabancı turistlerin sayı bakımından (1.198.993) en fazla olarak Bodrum ilçesine geldiği görülmektedir. Bu sayılar Bodrum'un ülke ve bölge turizmi açısından önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Veriler aynı zamanda Turizm sektörünün, Bodrum ilçesinde ekonomik yapı hakkında söz sahibi olduğunu doğrular niteliktedir.

Tablo 8: İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine 2013 Yılında Gelen Turist Sayıları

MUĞLA	Yabancı (kişi)	Yerli (kişi)	Toplam (kişi)
Merkez	464	30.787	31.251
Bodrum	276.550	209.331	485.881
Dalaman	4.104	1.415	5.519
Dağça	219	3.448	3.667
Fethiye	217.956	237.855	455.811
Köyceğiz	666	4.486	5.152
Marmaris	191.030	39.500	230.530
Milas	1.189	6.614	7.803
Ortaca	38.474	47.012	85.486
Ula	769	5.646	6.415

Kaynak: yigm.kulturturizm.gov.tr (Erişim Tarihi: 17.04.2015)

Tablo 8 incelendiğinde işletme belgeli konaklama tesisi verilerine göre Muğla bölgesine 2013 yılı verileri itibariyle gelen turist sayıları il merkezi ve ilçeler bazında, yerli ve yabancı turistlerin sayı bakımından (485.881), en fazla olarak Bodrum ilçesine geldiği görülmektedir. Bu sayılar Bodrum'un ülke ve bölge turizmi açısından önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Veriler aynı zamanda Turizm sektörünün, Bodrum ilçesinde ekonomik yapı hakkında söz sahibi olduğunu doğrular niteliktedir.

Tablo 9: Bodrum İlçesine 2010-2013 Yılları Arasında Gelen Toplam Turist Sayısı

Yıllar	Toplam Gelen Turist Sayısı (kişi)
2010	1.705.722
2011	1.700.968
2012	1.786.864
2013	1.684.874

Kaynak: yigm.kulturturizm.gov.tr. verilerinden derlenmiştir(Erişim Tarihi: 17.04.2015)

Tablo 9 incelendiği zaman, Bodrum ilçesine gelen turist sayılarının ortalama olarak yaklaşık 1.720.000 olduğu görülmektedir. Bu sayı Türkiye'nin 2013 yılı toplam turist sayısının (39.860.771. Kaynak: yigm.kulturturizm.gov.tr.) olduğu düşünülürse Bodrum ilçesi 2013 yılı için Türkiye'ye gelen toplam turist sayısının yaklaşık olarak %4,5'luk kısmını karşılamaktadır. Bu veriler göz önüne alındığında turizm sektörünün, Bodrum ve Türkiye ekonomisi için vazgeçilmez bir kaynak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum aynı zamanda aşırı yoğunlaşmalar ile birlikte tesisleşme ve sonuç olarak çevre kirliliğini de tetiklemektedir. Bu durumda hem gelen turistlerin hem de konaklama işletmelerinin, turizmin sürdürülebilirliğini düşünmek adına çevre koruma yönünde eylemler sergilemeleri gerekmektedir. Konaklama işletmeleri aynı zamanda uzun vadede daha fazla kar elde edebilmek ve çevre dostu uygulamaları birer rekabet unsuru olarak kullanabilmek amacıyla, bu tür uygulamaları tesislerde uygulamakta ve bu uygulamaları reklam ve pazarlama çalışmalarında kullanmaktadır.

3. YÖNTEM

Araştırmada veri toplamak için, anket yöntemi kullanılmıştır ve veriler istatistiki yöntemlerle test edilmiştir. Bu bölümde araştırma yöntemine ilişkin bilgilere, veri toplama araçları ve tekniklerine ve verilerin analizlerine yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de faaliyet gösteren, özellikle büyük ölçekli veya yıldız sınıfı yüksek olan konaklama işletmelerinin doğal çevreye karşı duyarlılıklarını ve konaklama işletmeleri yöneticilerinin doğal çevreye karşı hassasiyetlerinin ölçülmesidir. Bu bağlamda Muğla ilinin Bodrum ilçesinde bulunan dört ve beş yıldızlı konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki mevcut durumu ölçülmek istenmiştir. Hazırlanan anket formu ile konaklama işletmelerinin Türkiye’de uygulanan çevre yönetim sistemlerinden hangilerini uyguladığını ve konaklama işletmeleri yöneticilerinin çevre dostu uygulamaların unsurları hakkındaki düşüncelerini hakkındaki düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bodrum’da faaliyet gösteren dört ve beş yıldızlı konaklama işletmeleri oluşturmaktadır. Bu çerçevede Kültür ve Turizm Bakanlığı, Muğla il müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan Bodrum ilçe müdürlüğünden, Bodrum’da bulunan işletme belgeli dört ve beş yıldızlı otellerin listesi alınmıştır. Aynı zamanda Bodrum Belediyesi’nden de, yine Bodrumda bulunan dört ve beş yıldızlı yatırım belgeli otellerin listesi alınmıştır. Söz konusu listelere göre Bodrum’da işletme ve yatırım belgeli olan dört ve beş yıldızlı 84 adet konaklama işletmesi bulunmaktadır. Listede nispeten az

sayıda otel olması ve bu işletmelerin ulaşımının da nispeten kolay olduğunun düşünülmesi neticesinde, ilçede bulunan otellerin tamamı örnekleme dahil edilmiştir. Toplam 84 olan konaklama işletmelerinden, 7 tanesine kapalı, tadilatta veya yöneticilerinin işletme içerisinde bulunmaması nedeniyle ulaşılamamıştır. Bu nedenle araştırmaya 77 adet konaklama işletmesi dahil edilmiş ve bu işletmelerin yöneticileri ile görüşülmüştür.

Tablo 10: Evren Büyüklüklerine Karşılık Örneklem Büyüklüğü

N	n
70	59
75	63
80	66
85	70
90	73
95	76

N: Evren Büyüklüğü –Hacmi- n: Örneklem Büyüklüğü –Hacmi- Kaynak: Ural ve Kılıç, 2013: 47, Altunışık, vd., 2012: 137)

Araştırma evren büyüklüğü ve yeterli örneklem sayısının yeterliliği konusunda yapılan literatür incelemeleri neticesinde, araştırmanın evrenini oluşturan 84 konaklama işletmesi içerisinde 77 adet konaklama işletmesine ulaşılmış ve tablo 7'ye göre bu değer evren-örneklem yeterliliği açısından gerekli sayının üstünde olduğu görülmüştür.

Araştırmaya sadece dört ve beş yıldızlı konaklama işletmelerinin eklenmesinde, araştırmanın fenomen konusu olan, çevre dostu uygulamaların ve yönetimlerin konaklama işletmelerinin yıldız ve standartlarının azaldıkça, uygulamalarında paralellik göstererek azalacağı düşüncesidir. Netice itibariyle dört ve beş yıldızlı otellerde uygulama gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket yöntemi, daha düşük maliyetle daha çok soruya yanıt almayı (Tanrısevdi ve Hançer, 2003: 123), daha fazla kişiye ulaşabilmeyi ve

verileri sayısal olarak ifade edebilmeyi (Okumuş, 2001: 239) mümkün kılması nedeni ile tercih edilmiştir.

Formlar belirlenen otel işletmelerinin, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya departman müdürlerine ulaştırılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan her bir yönetici ile yüz yüze temas kurulmuş ve anket formlarının doldurulması beklenmiştir. Doldurulan anket formları yine yüz yüze temas kurularak toplanıp, kayıt altına alınmıştır.

Tez çalışması kapsamında incelenen, çevre dostu uygulamalar, çevre dostu uygulamaların unsurları ve çevre dostu hakkındaki yönetici görüşleri şeklinde değişkenler olduğundan, anket formunda da demografik değişkenlere ilişkin soruların yanı sıra, bu üç değişkeni ölçmeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir.

Anket formu hazırlanırken daha önce yapılan yerli ve yabancı literatür incelenmiştir. Erdoğan ve Tosun'un (2009) anketinde yer alan ifadeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Ayrıca Green Flag for Green Hotels (<http://ec.europa.eu>, 2012), çalışmasında yer alan ifadeler ile Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevreye Duyarlı Otel İşletmeleri Sınıflandırma Formun' dan (kulturturizm.gov.tr, 2015) yararlanılmıştır.

Anket formu toplamda 4 bölümden oluşmakta ve formda toplam 71 ifade yer almaktadır. Anketin birinci bölümünde yer alan ifadeler yöneticinin demografik özelliklerini ölçmeye yönelik soruları oluşturmaktadır. İkinci bölümde ise konaklama işletmesinin özelliklerini ölçmeyi hedefleyen ifadeler yer almaktadır. Anketin üçüncü bölümünde konaklama işletmesinin, çevre uygulamaları hakkındaki mevcut durumunun açığa çıkarılmasını amaçlayan ifadeler likert ölçeği ile 5'li likert olup, 1 'çok yetersiz' den 5 'oldukça yeterli' ye kadar derecelendirilmiştir. Anketin son ve dördüncü bölümünde ise, konaklama işletmeleri yöneticilerinin çevre dostu uygulamalar hakkında kişisel görüşlerini ölçmeye yönelik ifadeler yer verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplama Süreci

Araştırma evreni olarak Bodrum'un seçilmesinin nedeni, Türkiye'nin önemli turizm beldelerinden biri olması ve bölgede dört ve beş yıldızlı konaklama tesislerinin, Muğla'nın ilçelerine nazaran daha fazla sayıda bulunmasıdır. Ayrıca yapılan literatür taramalarında benzer çalışmaların Dünya ve Türkiye'de mevcut olduğunun, ancak Bodrum ilçesi için gerçekleştirilen bir araştırmanın mevcudiyetinin görülememesidir.

Anketin pilot çalışması Mart 1/2 – 2015 tarihlerinde, Balıkesir Turizm Fakültesinde gerçekleştirilen 'İstihdam ve Kariyer Günleri' etkinliğine katılan 30 otel yöneticisine uygulanmıştır. Uygulanan anketlerin Cronbach's Alpha değeri 0,809 olarak kaydedilmiştir. Pilot çalışma neticesinde yöneticilerin ifadeler hakkında olumsuz eleştirilerinin olmaması ve Cronbach's Alpha değerinin 0,809 çıkması sonucunda anketler Bodrum ilçesinde, 2015'in Nisan ayı içerisinde uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 21.0 (Statistical Program for Social Science) programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler, öncelikle yapılan Kolmogorov-Smirnov testi neticesinde verilerin düzgün dağılım göstermedikleri anlaşılmış ve daha sonra parametrik olmayan testlerden olan Mann Withney U testi ve Kruskal Wallis Testi yapılarak, verilerin istatistiki açıdan anlamlılık düzeyleri anlaşılmasına çalışılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizlerine ve elde edilen istatistiki bilgilerin yorumlamalarına yer verilmiştir.

4.1. Araştırma Verilerinin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Güvenilirlik analizi için Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmıştır. Çevre dostu uygulamalar ölçeğinin güvenilirlik katsayısı Cronbach's Alpha 0,873 olarak bulunmuştur. Araştırmada frekans analizlerinin yanı sıra verileri normal dağılım göstermediği için Mann-Withney U ve Kruskal-Wallis testleri ile bulguların değerlendirilmesi yapılmıştır.

4.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilere İlişkin Demografik Özellikler ve Konaklama İşletmelerinin Özelliklerine İlişkin İfadeler

Araştırmaya katılan 77 konaklama işletmesi yöneticisine ait demografik bilgiler Çizelge-1' de sunulmuştur.

Çizelge 1: Araştırmaya Katılan Yöneticilere Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Yaş(77)		
25-31	15	19,5
32-38	49	63,6
39-45	8	10,4
46+	5	6,5
Toplam	77	100,0
Cinsiyet(77)		
Erkek	54	70,1
Kadın	23	29,9
Toplam	77	100,0
Medeni Durum(77)		
Evli	50	64,9
Bekar	27	35,1
Toplam	77	100,0
Eğitim Durumu(77)		
İlköğretim	3	3,9
Lise	32	41,6
Lisans	39	50,6
Lisansüstü	3	3,9
Toplam	77	100,0

Çizelge 1'in devamı

Sektörde Çalışma Süresi(77)	Sayı(n)	Yüzde(%)
1-3	2	2,6
4-6	8	10,4
7-9	25	32,5
10+	42	54,5
Toplam	77	100,0
Yönetici Olarak Çalışma Süresi(77)		
1 yıldan az	1	1,3
1-3	17	22,1
4-6	27	35,1
7-9	14	18,2
10+	18	23,4
Toplam	77	100,0
Yönetici Pozisyonu(77)		
Genel Müdür	19	24,7
Genel Müdür Yard.	14	18,2
Yiyecek ve İçecek	4	5,2
Kat Hizmetleri	10	13,0
İnsan Kaynakları	23	29,9
Önbüro	3	3,9
Satış Pazarlama	4	5,2
Toplam	77	100,0

Araştırmaya katılan yöneticilere ilişkin demografik veriler Çizelge-1'de verilmiştir. Araştırmaya katılanların cinsiyetlerine göre dağılımlarına bakıldığında 15'inin (%19,5) 25-31 yaş, 49'unun (63,6) 32-38 yaş, 8'inin (%10,4) 39-45 yaş ve 5'inin 46+ yaş yöneticilerden oluştuğu görülmektedir. Yöneticilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde, 23'ünün (%29,9) kadın ve 54'ünün (%70,1) ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Anket sorularına cevap veren yöneticilerin 50'si (%64,9) evli ve 27'si (%35,1) bekar olduğunu belirtmiştir. Yöneticilerin eğitim durumu dağılımlarına bakıldığında, 3'ünün (%3,9) ilköğretim, 32'sinin (%41,6) lise, 39'unun (%50,6) lisans ve 3'ünün de (%3,9) lisansüstü eğitim aldıkları görülmüştür.

Yöneticilerin sektörde çalışma sürelerine bakıldığında, 2'sinin (%2,6) 1-3 yıl, 8'inin (%10,4) 4-6 yıl, 25'inin (%32,5) 7-9 yıl ve 42'sinin de (%54,5) 10+ yıl olduğu görülmüştür. Yöneticilerin, yönetici pozisyonunda çalışma sürelerine ilişkin verilere bakıldığında, 1'inin (%1,3) 1 yıldan az, 17'sinin (%22,1) 1-3 yıl, 27'sinin (%35,1) 4-6 yıl, 14'ünün (%18,2) 7-9 yıl ve 18'inin de 10 yıldan fazla zamandan beri yönetici olarak çalıştığı anlaşılmıştır. Yöneticilerin, konaklama işletmesinin hangi biriminde, yönetici olarak çalıştığına ilişkin verilere bakıldığında 19'unun (%24,7) genel müdür, 14'ünün (%18,2) genel müdür yardımcısı, 4'ünün (%5,2) f&b, 10'unun (%13) kat hizmetleri (hk), 23'ünün

(%29,9) insan kaynakları, 3'ünün (%3,9) önbüro ve 4'ünde (%5,2) satış ve pazarlama departmanında görev yaptığı anlaşılmıştır.

Çizelge 2: Araştırma Kapsamındaki Konaklama İşletmelerinin Özelliklerine İlişkin Veriler

İşletmenin Sınıfı(77)	Sayı (n)	Yüzde (%)
4 yıldızlı otel	24	31,2
5 yıldızlı otel	33	42,9
4 ve 5 yıldızlı tatil köyü	20	26,0
Toplam	77	100,0
İşletmenin Faaliyet Süresi(77)		
Sezonluk	59	76,6
Tüm yıl	18	23,4
Toplam	77	100,0
İşletmenin Bina Yaşı(77)		
5 yıldan az	11	14,3
6-10 yıl arası	33	42,9
10 yıldan fazla	33	42,9
Toplam	77	100,0
İşletmenin Mülkiyet Yapısı(77)		
Yerli	62	80,5
Yabancı	1	1,3
Yerli-yabancı ortak	14	18,2
Toplam	77	100,0
İşletmenin Türü(77)		
Bağımsız	46	59,7
Zincir	31	40,3
Toplam	77	100,0
İşletmenin Faaliyet Alanı(77)		
Ulusal	23	29,9
Uluslararası	54	70,1
Toplam	77	100,0

Araştırmaya katılan konaklama işletmelerinin sınıfı hakkındaki verilere bakıldığında, 24'ünün (%31,2) 4 yıldızlı otel, 33'ünün (%42,9) 5 yıldızlı otel, 6'sının (%7,8) 4 yıldızlı tatil köyü ve 14'ünün (%18,2) 5 yıldızlı tatil köyü olduğu görülmüştür. Konaklama işletmelerinin faaliyet sürelerine ilişkin bulgulara bakıldığında, 59'unun (%76,6) sezonluk işletme ve 18'inin (%23,4) tüm yıl hizmet vermekte oldukları görülmüştür. Konaklama işletmelerinin bina yaşlarına ait bulgular incelendiğinde, 3'ünün (3,9) 1 yıldan az, 8'inin (10,4) 1-5

yıl arası, 33'ünün (42,9) 6-10 yıl arası ve 33'ünün de (42,9) 10 yıldan fazla yaşa sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan konaklama işletmelerinin mülkiyet yapıları hakkındaki bulgulara bakıldığında, 62'sinin (%80,5) yerli, 1'inin (%1,3) yabancı ve 14'ünün (%18,2) yerli-yabancı ortaklığı olduğu görülmüştür. Konaklama işletmelerinin türüne yönelik olan bulgulara bakıldığında, 46'sının (%59,7) bağımsız ve 31'inin (%40,3) zincir işletme olduğu görülmüştür. Konaklama işletmelerinin faaliyet alanlarına ilişkin bulgulara bakıldığında, 23'ünün (%29,9) ulusal ve 54'ünün (%70,1) uluslararası faaliyet alanları olduğu görülmüştür.

Çizelge 3: Konaklama İşletmelerinin Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelik Belgelere Sahip Olma Durumları

Yönetmelik Belgeler	Var (n)		Yok(n)	
	n	%	n	%
Yeşil Yıldız	11	14,3	66	85,7
Beyaz Yıldız	12	15,6	65	84,4
Mavi Bayrak	40	51,9	37	48,1
ISO14001	29	37,7	48	62,3

Araştırma kapsamındaki konaklama işletmelerinin 40 tanesi Mavi Bayrak, 29 tanesi ISO 14001,12 tanesi Beyaz Yıldız, 11 tanesi Yeşil Yıldız belgesine sahiptir.

Çizelge 4: Yöneticilerin Çevre Koruma İle İlgili Belgelerin Gerektirdiklerinin İşletmelerinde Tam Anlamı İle Uygulanması Konusundaki Görüşleri

İfadeler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet	51	66,2
Kararsızım	21	27,3
Hayır	5	6,5
Toplam	77	100,0

Yöneticilerin %66,2'si (n=51) konaklama işletmelerinin sahip oldukları çevre koruma ile ilgili belgelerin gerektirdiklerinin işletmelerinde tam olarak uygulandığı görüşündedirler. Yöneticilerin %27,3'ü "Kararsızım" seçeneğini, %6,5'i ise "Hayır" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Çizelge 5: Konaklama İşletmelerinin Çevre Politikası ve Eylem Planına Sahip Olma Durumları

İfadeler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet	72	93,5
Hayır	5	6,5
Toplam	77	100,0

Araştırma kapsamındaki konaklama işletmelerinin 72 tanesi çevre politikası ve eylem planına sahipken, 5 tanesi sahip değildir.

Çizelge 6: Yöneticilerin Konaklama İşletmelerinin Çevre Politikası ve Eylem Planına Sahip Olmalarının Müşteri Talebine Etkisi İle İlgili Görüşleri

İfadeler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet	65	84,4
Kararsızım	7	9,1
Hayır	5	6,5
Toplam	77	100,0

Yöneticilerin %84,4'ü (n=65) konaklama işletmelerinin sahip oldukları konaklama işletmelerinin çevre politikası ve eylem planına sahip olmalarının müşteri talebine olumlu yönde etkisi olduğu görüşündedirler. Yöneticilerin %9,1'i "Kararsızım" seçeneğini, %6,5'i ise "Hayır" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Çizelge 7: Konaklama İşletmelerinin Çevre Yönetim Sistemleri İçin Devletten Teşvik Alma Durumları

İfadeler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet	17	22,1
Hayır	60	77,9
Toplam	77	100,0

Araştırma kapsamındaki konaklama işletmelerinin 60 tanesi çevre yönetim sistemleri için devletten teşvik almazken, 17 tane konaklama işletmesi almaktadır.

Çizelge 8: Yöneticilerin Konaklama İşletmelerinin Çevre Duyarlılık Çalışmalarıyla Ödül Kazanmasının Yönetim/Sermaye Sahipleri İçin Önemi İle İlgili Görüşleri

İfadeler	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet	66	85,7
Kararsızım	6	7,8
Hayır	5	6,5
Toplam	77	100,0

Yöneticilerin %85,7'si (n=65) konaklama işletmelerinin çevre duyarlılık çalışmalarıyla ödül kazanmasının yönetim/sermaye sahipleri için önemli olduğu görüşündedirler. Yöneticilerin % 7,8 'i "Kararsızım" seçeneğini, %6,5'i ise "Hayır" seçeneğini işaretlemişlerdir.

4.1.2. Güvenilirlik Analizine İlişkin Bulgular

Güvenilirlik analizi herhangi bir konuda örnekleme oluşturan birimler üzerinden veri toplamak amacıyla geliştirilen ölçme aracını oluşturan ifadelerin (yargı, önerme soru vb.), kendi aralarında tutarlılık gösterip göstermediğini test

etmek amacıyla kullanılır. Ölçme aracını oluşturan ifadelerin birbirleriyle tutarlılık gösterip göstermediği, aralarındaki ilişkinin (korelasyonun) ölçülmesiyle ortaya çıkmaktadır. Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değerler alır ve bu değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artar (Pelit ve Güçer, 2007: 40). Kabul edilebilir bir değer en az 0,7 olması arzu edilir. Ancak inceleme türü çalışmalarda bu değer 0,5'e kadar makul kabul edilebileceği bazı araştırmacılarca öngörülmektedir (Altunışık vd., 2012: 126).

Bu bilgiler doğrultusunda anket formunun üçüncü bölümünde yer alan Konaklama İşletmelerinde Çevre Uygulamaları başlıklı soru gruplarının güvenilirliği analiz edilmiştir. Sorulan 45 soru için CronbachAlpha değeri 0,873 olarak bulunmuştur. Bu değer 0,70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Çizelge 9: Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Dostu Uygulamalara Yönelik Algılarına İlişkin Verdikleri Cevapların Yüzde, Frekans Dağılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	İFADELER	Oldukça Yetersiz		Yetersiz		Ne yeterli-Ne Yetersiz		Yeterli		Oldukça Yeterli		\bar{X}	S.S.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Mimari Pevzâl	1.Otelin mimarisi ile çevre uyumu	1	1,3	2	2,6	2	2,6	31	40,3	41	53,2	4,41	0,78
	2.Otelin bahçesi ile çevre uyumu	1	1,3	1	1,3	2	2,6	30	39,0	43	55,8	4,46	0,73
	3.Otel planının doğal ve tarihi çevreye zarar vermesi	--	--	1	1,3	2	2,6	22	28,6	52	67,5	4,62	0,60
Enerji verimliliği	4. Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı	--	--	1	1,3	2	2,6	17	22,1	57	74,0	4,68	0,59
	5. misafir odalarında enerji kontrol sistemi kullanımı	1	1,3	25	32,5	20	26,0	13	16,9	18	23,4	3,28	1,19
	6. Sıcak su temininde güneş enerjisi kullanımı	6	7,8	9	11,7	16	20,8	22	28,6	24	31,2	3,63	1,25
	7.Tuvalet/Banyoda sensörlü aydınlatma kullanımı	8	10,4	11	14,3	11	14,3	25	32,5	22	28,6	3,54	1,32
	8. Otelin Düşük Enerji tüketen ürünler kullanması	--	--	2	2,6	11	14,3	29	37,7	35	45,5	4,25	0,80
	9.Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı	1	1,3	1	1,3	--	--	19	24,7	56	72,7	4,67	0,63
	10. Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi	1	1,3	12	15,6	22	28,6	13	16,9	29	37,7	3,74	1,16

Çizelge 9'un devamı

	İFADELER	Oldukça Yetersiz		Yetersiz		Ne yeterli-Ne Yetersiz		Yeterli		Oldukça Yeterli		\bar{X}	S.S.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Çevre Bilinci Eğitimi	11. Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi	--	--	6	7,8	27	35,1	26	33,8	18	23,4	2,72	0,91
	12. Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi	1	1,3	7	9,1	23	29,9	28	36,4	18	23,4	2,71	0,97
	13. Konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi	4	5,2	14	18,2	19	24,7	18	23,4	22	28,6	3,51	1,23
	14. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım	--	--	2	2,6	10	13,0	32	41,6	33	42,9	4,24	0,78
	15. Personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi	--	--	9	11,7	12	15,6	21	27,3	35	45,5	4,06	1,04
Atık Azaltımı	16. Broşürlerde geri dönüştürülmüş kâğıt kullanımı	8	10,4	22	28,6	19	24,7	17	22,1	11	14,3	3,01	1,23
	17. Organik ve gıda atıkların gübreye çevrilmesi	11	14,3	21	27,3	18	23,4	18	23,4	9	11,7	2,90	1,24
	18. Geri dönüşüm özellikli malzemeler alınması	5	6,5	1	1,3	22	28,6	32	41,6	17	22,1	3,71	1,03
	19. Geri dönüşüm firmaları ile işbirliği yapılması	6	7,8	3	3,9	21	27,3	22	28,6	25	32,5	3,70	1,18
	20. Tek kullanımlık paketlerin (reçel, bal) kahvaltı için kullanımı	11	14,3	11	14,3	8	10,4	17	22,1	30	39,0	3,57	1,48
	21. Artan sağlıklı günlük yiyeceklerin hayır kurumlarına (bakım evi, hayvan barınakları vb.) verilmesi	6	7,8	15	19,5	10	13,0	23	29,9	23	29,9	3,54	1,31
	22. Otelde kullanılan kimyasal maddelerin (hacim ve ağırlık olarak) izlenilmesi ve verilerin toplanması	1	1,3	5	6,5	26	33,8	21	27,3	24	31,2	3,80	1,00
	23. Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi	3	3,9	7	9,1	10	13,0	22	28,6	35	45,5	4,02	1,14
	24. Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması	1	1,3	4	5,2	5	6,5	23	29,9	44	57,1	4,36	0,91
Su verimliliği	25. Bahçe sulamada artırılmış su kullanımı	13	16,9	13	16,9	18	23,4	21	27,3	12	15,5	3,07	1,32
	26. Atık suların artırılması	4	5,2	17	22,1	20	26,0	21	27,3	15	19,5	3,33	1,17
	27. Sensörlü su armatürleri kullanımı	--	--	10	13,0	23	29,9	21	27,3	23	29,9	3,74	1,03
	28. Günlük oda başına tüketilen su miktarı ölçümü	3	3,9	17	22,1	19	24,7	19	24,7	19	24,7	3,44	1,19
	29. Havuz temizliğinde çevreye zarar vermeyen kimyasal madde kullanımı	--	--	1	1,3	11	14,3	37	48,1	28	36,4	4,19	0,72
	30. Suyun tasarruflu kullanılması konusunda müşterilerin bilgilendirilmesi	6	7,8	12	15,6	23	29,9	23	29,9	13	16,9	3,32	1,16
	31. Temizlikte kullanılan ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde seçilmesi	--	--	--	--	16	20,8	26	33,8	35	45,5	4,24	0,78
	32. Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması	--	--	2	2,6	3	3,9	13	16,9	59	76,9	4,67	0,67
	33. Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi	--	--	2	2,6	5	6,5	15	19,5	55	71,4	4,59	0,73

Çizelge 9'un devamı

	İFADELER	Oldukça Yetersiz		Yetersiz		Ne yeterli-Ne Yetersiz		Yeterli		Oldukça Yeterli		\bar{X}	S.S.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Çevre Duyarlılığı İletişimi	34 Çevre korumayla ilgili broşürler basılması	5	6,5	18	23,4	30	39,9	17	22,1	7	9,1	3,03	1,04
	35 Otelin çevresel faaliyetlerinde konukların görüşünün alınması	4	5,2	5	6,5	20	26,0	27	35,1	21	27,3	3,72	1,09
	36 Misafirlerin toplu ulaşım araçlarını kullanmalarının teşvik edilmesi	7	9,1	18	23,4	15	19,5	22	28,6	15	19,5	3,25	1,27
	37 Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması	1	1,4	7	9,1	16	20,8	36	46,8	17	22,1	3,79	0,93
	38 Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması	--	--	11	14,3	11	14,3	26	33,8	29	37,7	3,97	1,05
	39 Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması	26	33,8	15	19,5	6	7,8	7	9,1	23	29,9	2,81	1,68
Kat Hizmetlerindeki uygulamalar	40 Buklet Malzemelerin Geri Dönüşüm Programlarında kullanımı	4	5,2	19	24,7	18	23,4	27	35,1	9	11,7	3,23	1,11
	41 Odalarda kullanılan misafir terliklerinin tek kullanımlık olması	1	1,3	1	1,3	13	16,9	13	16,9	49	63,6	3,68	0,94
	42 Odalarda tek kullanımlık (şampuan, sabun, bardak, tabak vb.) malzemelerin kullanımı	1	1,3	4	5,2	33	41,6	21	27,3	19	24,7	3,68	0,94
	43 Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.) yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması	1	1,3	2	2,6	5	6,5	20	26,0	49	63,6	4,48	0,83
	44 Misafir bulunmayan odalarda perde ve güneşliklerin kapalı tutulması	7	9,1	19	24,7	10	13,0	23	29,9	18	23,4	3,33	1,32
	45 Konukların isteği olmadıkça aynı misafir için yastık kılıfı, çarşaf, nevresim vb. değiştirilmemesi	7	9,1	9	11,7	3	3,9	25	32,5	33	42,9	3,88	1,32
Cronbach's Alpha= 0,873 , Ölçeğin Ortalaması=3.81, Standart Sapması: 0,417													

Çizelge 9'a göre, ankete katılan işletme yöneticilerinin "Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı"(ort= 4,68), "Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı"(ort=4,67), "Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması"(ort=4,67) ifadelerine katılımlarının en yüksek olduğu görülmektedir. "Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi"(ort=2,71), "Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi"(ort= 2,72) ve "Konukların kullanımı için bisiklet imkanı sağlanması" (ort= 2,81) ifadeleri ise, katılımın en düşük olduğu ifadelerdir.

Ankete katılan işletme yöneticilerinin, "Mimari ve Peyzaj" boyutu sorularına verdikleri cevapların genel olarak ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Yöneticilerin " Enerji Verimliliği" boyutuna verdikleri cevaplar ise, "Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı"(ort= 4,68) ve

“Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı” (ort= 4,68) sorularına katılımın yüksek olduğu görülmektedir fakat aynı boyutun, “misafir odalarında enerji kontrol sistemi kullanımı” (ort= 3,28) ve “Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi” (ort= 3,74) sorularına katılımlarının daha düşük değerlerde olduğu görülmüştür.

İşletme yöneticileri ‘Çevre Bilinci Eğitimi’ boyutu sorularından, “İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım” (ort= 4,24) ve “ Personele yönelik deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi (ort= 4,06) sorularına yüksek katılım sağlarken, “ Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi” (ort= 2,71) ve “ Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi” (ort= 2,72) sorularına düşük katılım sağlamışlardır.

Yöneticiler çevre dostu uygulama unsurlarından bir tanesi olan ‘Atık Azaltımı’ boyutu sorularından “Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması” (ort= 4,36) ve “Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi” (ort= 4,02) sorularına yüksek katılım sağlarken, bu boyutun ‘organik ve gıda atıklarını gübreye çevrilmesi” (ort= 2,90) sorusuna düşük katılım göstermişlerdir. Araştırmanın ‘Su Verimliliği’ boyutu sorularından, “Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması” (ort= 4,67) ve “Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi” (ort=4,59) sorularına yüksek katılım sağlarken, “Bahçe sulamada arıtılmış su kullanımı” (ort= 3,07) sorusuna daha düşük katılım göstermişlerdir.

Çevre yönetim uygulama unsurları içerisinde bulunan ‘Çevre Duyarlılığı İletişimi’ boyutu sorularından “Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması” (ort=3,97) ve “Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması” (ort= 3,79) sorularına yüksek katılım sağlanırken, “Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması” (ort= 2,81) ve “Çevre korumayla ilgili broşürler basılması” (ort= 3,03) sorularına daha düşük katılım sağlanmıştır.

Yöneticilere kat hizmetleri uygulamalarına yönelik sorular yöneltilmiş ve genel ortalama 3,5 ile 4,0 arasında dağılmıştır. Fakat ‘Kat Hizmetleri Uygulamaları’ sorularından “Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.) yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması” (ort=4,48) sorusuna katılım daha yüksek gerçekleşmiştir.

4.1.3. Farklılık Testleri Sonuçları

Mann Whitney U testi bağımsız iki örneklem testleri arasında en yaygın kullanıma sahip bir tekniktir. Bu test birbirinden bağımsız iki grubun veya örneklemin bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırılarak iki dağılım arasında bir fark olup olmadığını test etmek amacı ile kullanılmaktadır (Ural ve Kılıç, 2011: 269). Mann Whitney U testi, iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eder (Büyüköztürk, 2002: 149).

Kruskal-Wallis H Testi ise, birbirinden bağımsız iki veya daha fazla grubun/örneklemin bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırılarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek amacı ile kullanılmaktadır (Ural ve Kılıç, 2011: 273). Bu test ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalamasının birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test eder (Büyüköztürk, 2002: 152).

Çizelge 10: İşletmelerin Faaliyet Süresi İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi

Faaliyet Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Sezonluk	59	38,80	2289,00	519,000	0,885
Tüm Yıl	18	39,67	714,00		

($p < 0.05$)

Çizelge 10 incelendiğinde, işletmelerin faaliyet süresi ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($U=484,000$ $p < 0,05$).

Çizelge 11: İşletmelerin Türü İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonucu

Faaliyet Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Bağımsız	46	30,29	1393,50	312,500	0,000
Zincir	31	51,92	1609,50		

(p<0.05)

Çizelge 11 incelendiğinde, işletmelerin türü ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (U=312,500, p<0,05). Zincir konaklama işletmelerinin, bağımsız konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 12: İşletmelerin Devletten Teşvik Alma Durumları İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonucu

Devlet Teşviği	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Evet	17	52,09	885,50	287,500	0,006
Hayır	60	35,29	2117,50		

(p<0.05)

Çizelge 12 incelendiğinde, işletmelerin devletten teşvik alma ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (U=287,500, p<0,05). Devlet teşviki alan konaklama işletmelerinin, almayan konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 13: İşletmelerin Faaliyet Alanı ile Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi

Faaliyet Alanı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Ulusal	23	29,20	671,50	395,500	0,012
Uluslararası	54	43,18	2331,50		

(p<0.05)

Çizelge 13 incelendiğinde, faaliyet alanı ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (U=395,500, p<0,05). Uluslararası konaklama işletmelerinin, ulusal konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 14: İşletmelerin Çevre Politikası ve Eylem Planı Sahipliği İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Mann Whitney U Testi

Çevre Eylem Planı	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Evet	72	41,21	2967,00	21,000	0,000
Hayır	5	7,20	36,00		

(p<0.05)

Çizelge 14 incelendiğinde, çevre eylem planı olan konaklama işletmeleri ile olmayan işletmelerin çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. (U=21,000 p<0,05). Çevre eylem planı olan konaklama işletmelerinin, olmayan işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 15: İşletmelerin Çevre Koruma İle İlgili Yönetmelere Sahiplik Durumu İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki MannWhitney U Testi

	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Yeşil Yıldız					
Var	11	56,82	625,00	167,000	0,004
Yok	66	36,03	2378,00		
Beyaz Yıldız					
Var	12	59,25	711,00	147,000	0,001
Yok	65	35,26	2292,00		
Mavi Bayrak					
Var	40	47,43	1897,00	403,000	0,001
Yok	37	29,89	1106,00		
ISO14001					
Var	29	51,40	1490,50	336,500	0,000
Yok	48	31,51	1512,50		

(p<0.05)

Konaklama işletmelerinin çevre koruma ile ilgili yönetmelere sahiplik durumu ile çevre dostu uygulamaları arasındaki Mann Whitney U Testi sonuçları Çizelge 16’da verilmektedir. Yeşil Yıldız (U=167,000, p<0,05), Beyaz Yıldız (U=147,000, p<0,05), Mavi Bayrak(U=403,000, p<0,05), ISO 14001(U=336,500,p<0,05) belgelerine sahip konaklama işletmeleri ile sahip olmayan işletmeler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız, Mavi Bayrak, ISO14001 belgelerine sahip işletmelerin sahip olmayan işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Çam Ödülleri belgesine sahip konaklama işletmeleri ile sahip olmayan konaklama işletmeleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.(U=4,000, p<0,05).

Çizelge 16: İşletmelerin Bina Yaşı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi

Bina Yaşı	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
5 yıldan az	11	51,64	2	4,187	0,123	Fark Yok
6-10 yıl	33	36,08				
10 yıl üstü	33	37,71				
Toplam	77					

(p<0.05)

Çizelge 16 incelendiğinde, işletmelerin bina yaşı ile çevre dostu uygulamalar arasında farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($X^2 (2) = 6,010$; $p=0,111$; $p > 0,05$). Buna rağmen tablodaki ortalama sırasına göre, bina yaşı 1 yıldan az olan işletmelerin puanı en yüksek, 6-10 yıl olanların en düşük olduğu görülmektedir.

Çizelge 17: İşletmelerin Mülkiyet Yapısı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi

Mülkiyet Yapısı	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
Yerli	62	33,59	2	18,782	0,000	Yerli ile Yerli-Yabancı
Yabancı	1	69,50				
Yerli-Yabancı Ortaklığı	14	60,79				
Toplam	77					

(p<0.05)

Çizelge 17 incelendiğinde, işletmelerin mülkiyet yapısı ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. ($X^2 (2) = 18,782$; $p=0,000$; $p < 0,05$). Yerli-yabancı ortaklı konaklama işletmelerinin yerli işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 18: İşletmelerin Sınıfı İle Çevre Dostu Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi

İşletmenin Sınıfı	N	Sıra Ortalama	Sd	X ²	p	Anlamlı Fark
4 yıldızlı otel	24	24,29	2	15,215	0,000	4 yıldızlı otel < 5 yıldızlı otel 4 yıldızlı otel < 4 ve 5 yıldızlı tatil köyü
5 yıldızlı otel	33	46,52				
4 ve 5 yıldızlı tatil köyü	20	44,25				
Toplam	77					

(p<0.05)

Çizelge 18 incelendiğinde, işletmelerin sınıfı ile çevre dostu uygulamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. ($X^2 (2) = 17,258$; $p=0,001$; $p < 0,05$). 5 yıldızlı otellerin 4 yıldızlı otellere göre, 5 yıldızlı tatil köylerinin 4 yıldızlı otellere göre ve 5 yıldızlı tatil köylerinin 4 yıldızlı tatil köyelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

4.1.5. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Çevre Dostu Uygulamaların Unsurları İçin Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Araştırmaya katılan yöneticilere, Çevre Dostu Uygulamaların Unsurları hakkında verilen bir tabloda, sıralama yapmaları istenmiştir. Çevre Dostu Uygulamaların yedi adet boyutu verilmiş ve bu boyutları 1 (en çok önemli)'den, 7 (en az önemli)'ye kadar sıralamaları istenilmiştir.

Çizelge 19: Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Çevre Dostu Uygulamaların Unsurları İçin Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Aşağıda sıralanmış çevre dostu uygulamaları önem derecesine göre sıralamak gerekir ise; Sizce bu numaralandırma nasıl olmalıdır? (77)														
	1		2		3		4		5		6		7	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mimari ve Peyzaj	12	15,6	3	3,9	9	11,7	10	13,0	4	5,2	22	28,6	17	22,1
Enerji Verimliliği	12	15,6	22	28,6	12	5,6	14	18,2	8	10,4	2	2,6	7	9,1
Atık Azaltımı	14	18,2	15	19,5	15	19,5	8	10,4	11	14,3	9	11,7	5	6,5
Su verimliliği	13	16,9	11	14,3	16	20,8	13	16,9	13	16,9	10	13,0	2	2,6
Çevre Bilinci Eğitimi	13	16,9	11	14,3	12	15,6	19	14,3	19	24,7	7	9,1	3	3,9
Çevre Duyarlılığı İletişimi	3	3,9	6	7,8	4	5,2	8	11,7	8	10,4	19	24,7	29	37,7
Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar	10	13,0	9	11,7	9	11,7	13	15,6	13	16,9	9	11,7	14	18,2

Çizelge 19' ye göre, araştırmaya katılan 77 konaklama işletmesinin yöneticilerinin, çevre dostu uygulamaların unsurları hakkındaki sıralamaya verdikleri cevapların dağılımları incelendiğinde, önem derecesine göre 14 (%18,2) yönetici Atık Azaltımı unsurunu, 13 (%16,9) yönetici Su Verimliliği ve Çevre Bilinci Eğitimi unsurlarını ve 12 (%15,6) yönetici Mimari ve Peyzaj ile Enerji Verimliliği unsurlarını en önemli olarak belirtmiştir. .

Araştırmaya katılan yöneticilerin ikinci en önemli olarak belirttikleri unsurlar ise sırasıyla, 22 (%28,6) yönetici Enerji Verimliliği unsurunu, 15 (%19,5) yönetici Atık Azaltımını ve 11 (%14,3) yöneticide Su Verimliliği ve Çevre Bilinci Eğitimi unsurlarının önemli olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin üçüncü en önemli olarak belirttikleri unsurlar ise sırasıyla, 16 (%20,8) yönetici Su Verimliliği boyutunu, 15 (%19,5) yönetici Atık Azaltımı unsurunu ve 12 yöneticide Enerji Verimliliği ve Çevre Bilinci Eğitimi unsurunun önemli olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin dördüncü en önemli olarak belirttikleri unsurlar ise sırasıyla, 19 (%24,7) yönetici Çevre Bilinci Eğitimi, 14 (%18,2) yönetici Enerji Verimliliği ve 13 (16,9) yönetici ise Su Verimliliği ve Kat Hizmetleri Uygulamaları unsurlarının önemli olduğunu belirtmiştir.

Yöneticilerin beşinci en önemli olarak belirttikleri unsurlar ise sırasıyla, 19 (%24,7) yönetici Çevre Bilinci Eğitimi, 13 (%16,9) yönetici Su Verimliliği ve Kat Hizmetleri Uygulamaları ve 11 (14,3) yöneticide Atık Azaltımı unsurlarının önemli olduğunu belirtmiştir. Yöneticilerin altıncı en önemli olarak belirttikleri unsurlar, 22 (28,6) yönetici Mimari ve Peyzaj, 19 (24,7) yönetici Çevre Duyarlılığı İletişimi ve 10 (13,0) yöneticide Su Verimliliği unsurlarının önemli olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin yedinci en önemli olarak belirttikleri unsurlar ise sırasıyla, 29 (37,7) yönetici Çevre Duyarlılığı İletişimi, 17 (22,1) yönetici Mimari ve Peyzaj ve 14 (18,2) yöneticide Kat Hizmetleri Uygulamaları unsurlarının önemli olduğunu belirtmiştir.

4.1.6. Bulguların Yorumlanması

Konaklama işletmelerinin bağımsız veya zincir işletme olmalarına ilişkin değişken ile çevre dostu olması arasında, zincir işletmelerin, bağımsız işletmelere göre daha aktif oldukları ve bu uygulamaları daha sık uyguladıkları sonucuna varılmıştır. Bu duruma neden olabilecek unsurların, zincir işletmelerin kendi bünyelerinde oluşturdukları kontrol mekanizmaları ve zincire bağlı tüm işletmelerde standartlaşma için gerekli olan yaptırımlar olduğu düşünülmektedir.

Devlet teşviki alan konaklama işletmelerinin, almayan konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak kamu desteği ve yaptırım gücünün çevre dostu uygulamalar üzerinde etkili olduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır.

İşletmelerin faaliyet alanlarının ulusal ve uluslararası olmasıyla ilgili değişken ile işletmelerin çevre dostu uygulamaları arasında, uluslararası olan işletmelerin çevre duyarlılığı konusunda daha hassas olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu duruma neden olarak, uluslararası işletmelere gelen müşterilerin çevre bilincine sahip olması ve bu yönde talepte bulunmaları, ayrıca uluslararası olan işletmelerin rekabet avantajı sağlayabilmek adına, çevre duyarlılığı adına daha aktif oldukları düşünülmektedir.

Konaklama işletmelerinin çevre ve eylem planlarının olması işletmelerin, çevre dostu uygulamalar açısından daha aktif olduğu sonucunu doğurmuştur. Çevre ve eylem planı olmayan işletmelerin, çevre konusunda ki uygulamaları daha az benimsedikleri düşünülmektedir.

Konaklama işletmelerinin çevre koruma ile ilgili yönetsel belgelere sahiplik durumu ile çevre dostu uygulamaları arasında Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız Mavi Bayrak, ISO 14001 belgelerine sahip işletmelerin sahip olmayan işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmüştür. İşletmelerin pazarlama faaliyetlerinden, karlılık hedeflerini arttırmaya ve müşteri taleplerini karşılamaya yönelik alınan bu belgelerin çevre dostu işletme olma özelliğini pekiştirdiği düşünülmektedir.

İşletmelerin mülkiyet yapıları ile çevre dostu uygulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yerli-yabancı ortaklı konaklama işletmelerinin yerli işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Yurt dışı sermaye ortaklı işletmelerin, sermaye sahiplerinin çevre dostu uygulamaları işletmelerinde daha fazla uyguladıkları düşünülmektedir.

Konaklama işletmelerinin sınıflarının değişik olması, çevre dostu uygulamalarında farklılıklar göstermektedir. Öyle ki, çevre dostu uygulamaları beş yıldızlı oteller, dört yıldızlı otellere göre daha fazla uyguladıkları sonucu elde edilmişti. Aynı zamanda beş yıldızlı tatil köyleri de, dört yıldızlı tatil köyelerine nazaran daha fazla çevre dostu uygulamaları uyguladığı sonucu da elde edilmişti. Bu durumda konaklama işletmelerinin sınıf derecelerinin çevre duyarlılığı konusunda etkili olduğu ve işletmelerin sınıfının yükseldikçe, çevre duyarlı olma oranlarının da yükseldiği kanaatine varılmıştır.

Bulgular neticesinde, Bodrumda bulunan konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalara sahip oldukları, ancak işletmelerin çevre dostu işletme olma özelliğinin, işletmelerin sınıf yapıları, faaliyet süreleri, sermaye sahipleri ve faaliyet alanları gibi değişkenler ile farklılıklar gösterdiği düşünülmektedir. Çevrenin kirlilik düzeyinin her geçen gün arttığı göz önüne alınırsa, bu kirlenmenin, işletme sayısı değişkeni ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Bu nedenle mevcut durumda var olan ve yapım aşamasında olan konaklama işletmelerinin daha aktif çevreci bir rol üstlenmeleri için çevre dostu uygulamalar konusunda yaptırımlar uygulamaları gerektiği düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Değişen ve gelişen dünya standartlarına paralel olarak, turizm sektöründe de büyük değişimlere ve gelişmelere tanık olunmaktadır. Konaklama işletmelerinin turizm sektörünün en önemli bileşenlerinden biri olduğu düşünüldüğünde, bu gelişim ve değişimlerin konaklama işletmelerinde varlığını göstermesi kaçınılmazdır. Dünya genelinde çevreye hassas bireylerin sayısındaki artış ve bu artışı birer fırsat olarak gören işletme yöneticileri, işletmelerinde çevre dostu yönetim şekillerini geliştirmekte ve uygulama çabası içine girmektedir. Günümüzde işletme yöneticileri veya sermaye sahipleri, işletmelerinde çevre dostu uygulamaları uygularken sadece tek bir amaç için değil aksine birçok amaç için bu tür uygulamaları benimsemektedirler. İlk olarak müşteri beklentilerini karşılamak ve daha sonrada sürdürülebilirliği sağlamak, rekabet avantajı elde etmek, tanıtım ve reklam çalışmalarında bir adım önde olmak amaçlarıyla, konaklama işletmeleri yöneticileri/sermaye sahipleri de çevre dostu uygulamalara hak ettikleri özeni göstermeye başlamıştır.

Araştırmaya katılan yöneticiler işletmelerde, misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı, konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım, personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi, konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi, kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi, otelin çevresel faaliyetlerinde konukların görüşlerinin alınması, odalarda yer alan cihaz ve makinaların yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması, aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı, bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması ifadelerine, işletmelerde uygulamalarının yoğun olduğunu söylemiştir. Ayrıca işletmelerde personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi, personele

yönelik genel çevre eğitimi verilmesi, konukların kullanımı için bisiklet imkanı sağlanması, organik ve gıda atıklarının gübreye çevrilmesi gibi ifadeleri ise, katılımın en düşük olduğu ifadelerdir. İşletmeler kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım sağlanırken, personele yönelik çevre eğitimi ve çevre bilinci eğitimleri konusunda düşük değerler dikkat çekmektedir.

Konaklama işletmelerinin bağımsız veya zincir işletme olmalarına ilişkin değişken ile çevre dostu olması arasında, zincir işletmelerin, bağımsız işletmelere göre daha aktif oldukları ve bu uygulamaları daha sık uyguladıkları sonucuna varılmıştır.

Devlet teşviki alan konaklama işletmelerinin, almayan konaklama işletmelerine göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir.

İşletmelerin faaliyet alanlarının ulusal ve uluslararası olmasıyla ilgili değişken ile işletmelerin çevre dostu uygulamaları arasında, uluslararası olan işletmelerin çevre duyarlılığı konusunda daha hassas olduğu sonucu elde edilmiştir.

Konaklama işletmelerinin çevre ve eylem planlarının olması işletmelerin, çevre dostu uygulamalar açısından daha aktif olduğu sonucunu doğurmuştur. Çevre ve eylem planı olmayan işletmelerin, çevre konusunda ki uygulamaları daha az benimsedikleri düşünülmektedir.

Konaklama işletmelerinin çevre koruma ile ilgili yönetsel belgelere sahiplik durumu ile çevre dostu uygulamaları arasında Yeşil Yıldız, Beyaz Yıldız Mavi Bayrak, ISO 14001 belgelerine sahip işletmelerin sahip olmayan işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri sonucu elde edilmiştir.

İşletmelerin mülkiyet yapıları ile çevre dostu uygulamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Yerli-yabancı ortaklı konaklama işletmelerinin yerli işletmelere göre çevre dostu uygulamaları daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Konaklama işletmelerinin sınıflarının değişik olması, çevre dostu uygulamalarında farklılıklar göstermektedir. Öyle ki, çevre dostu uygulamaları beş yıldızlı oteller, dört yıldızlı otellere göre daha fazla uyguladıkları sonucu elde edilmişti. Aynı zamanda beş yıldızlı tatil köyleri de, dört yıldızlı tatil köyelerine nazaran daha fazla çevre dostu uygulamaları uyguladığı sonucu da elde edilmiştir.

Konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı yönetim stratejilerini uygulamaları ve işletme yöneticilerinin çevre dostu uygulamaların unsurları hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarma amaçlı bu araştırma sonucunda konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Bu tespit Türker'in (2002), Antalya, Belek ve Side'de gerçekleştirmiş olduğu 'Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı: 'Konaklama İşletmelerinin Çevre Duyarlılığı Bakış Açısına Yönelik Bir Uygulama' isimli çalışmasının sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Bu paralellik ve araştırma sonuçları neticesinde konaklama işletmelerinin çevreye duyarlılıklarının işletmenin sınıfı, türü, faaliyet süresi, bina yaşı, mülkiyet yapısı ve faaliyet alanları gibi değişkenler ile farklılıklar gösterdikleri kanaatine varılmıştır.

Dünya genelinde önemli bir ekonomik sektör olma özelliğini taşıyan Turizm Sektörü, Türkiye ve Bodrum içinde vazgeçilemeyecek kadar önemli bir sektör olma özelliğindedir. Turizm sektörünün sürdürülebilirliğinin sağlanması, bilinçlenen müşterilerin çevreyi koruma yönündeki eğilimleri ve onların isteklerine cevap verilebilmesi ancak çevreyi koruma ve kısa vadede karlılık oranları arttırmak için doğal çevrenin tahrip edilmemesi ile gerçekleştirilebilir. Turizmden uzun vadelere verim alınabilmesi, müşteri isteklerinin karşılanması ve tüm canlıların geleceğinin güvence altında olması için sadece turizm sektörü ve çalışanları değil toplumun her kesimine görev düşmektedir. Turizm sektörünün ana temalarından birini oluşturan konaklama işletmeleri de, giderek büyüyen turizm sektöründen daha fazla pay sahibi olmak ve müşteri isteklerine çevre dostu uygulamalar eşliğinde cevap verme adına çevre dostu uygulamaları işletmelerinde programlamalı ve birer yönetim stratejisi olarak geliştirmelidirler.

Konaklama işletmelerinin uygulamakta oldukları çevre dostu yönetim anlayışları belirli standartlar çerçevesinde hali hazırda mevcuttur. Konaklama işletmeleri geliştirmekte ve değişmekte olan dünya standartlarına paralel olarak, çevre dostu bilinci geliştirmekte olan potansiyel turistlerin ihtiyaçlarına cevap vermek ve işletmelerinde kar oranlarını yükselterek rekabet avantajı sağlamak amacıyla işletmelerinde çevre dostu uygulamaları uygulamak zorundadır.

Araştırmaya katılan işletmelerde, çevre bilinci eğitimi konusunda işletmelerin yetersiz seviyede çalışmalar yürüttüğü düşünülürse, işletmelerde çalışan bireylerin tamamını kapsayacak şekilde, çevre bilinci eğitimi konusu kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri aracılığıyla, bu eksikliği gidermek adına, çalışanlara ve yöneticilere yönelik eğitim ve seminer programları düzenlenebilir.

İşletmelerin bina yaşı değişkeninin, çevre duyarlılığı uygulamalarına etkisi göz önüne alındığında işletme bina yaşı arttıkça, çevre duyarlılığı uygulamalarının bazılarında azalmalar tespit edilmiştir. Bu nedenle Kültür ve Turizm Bakanlığı veya Turizm İl Müdürlüklerince bina yaşı büyük veya yıpranmış olan, ayrıca çevre dostu uygulamaları bina yaşı faktörü nedeniyle uygulayamayan işletmeler tespit edilebilir. Belirlenen bu işletmeler, restorasyon veya iyileştirme çalışmalarıyla birlikte çevre dostu işletmeler haline getirilebilir.

Konaklama işletmelerinin zincir veya bağımsız olma durumlarının, çevre dostu uygulamalara ve çevre bilinci eğitimine etkisi tespit edilmiş ve zincir işletmelerin lehine istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Bu durum göz önüne alındığında, bağımsız işletmelerde çevre dostu uygulamaların iyileştirilmesi adına, bu işletmeleri bir çatı altında toplayarak, belirli standartlar geliştirilebilir. Böylece bağımsız işletmelerinde, zincir işletmeler gibi çevre dostu olma konusunda yüksek standartlara ulaşması sağlanabilir.

İşletmelerde çevre ve eylem planının olması, işletmelerin çevre bilinci eğitimi, su verimliliği, çevre duyarlılığı iletişimi ve mimari peyzaj alanlarında etkili olduğu durumu, konaklama işletmelerinin çevre ve eylem planlarının muhakkak olması gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Bu durumda çevre ve

eylem planı bulunmayan işletmeler kamu otoritesi aracılığıyla, çevre ve eylem planı oluşturup uygulamaya yönlendirilebilir. Ayrıca bu uygulamayı benimsemeyen işletmeler hakkında cezai işlemler uygulanabilir.

Konaklama işletmelerinin sınıfı yükseldikçe, çevre duyarlı olma oranları da yükselmekteydi. Ancak unutulmamalıdır ki çevre korumasında sadece yüksek sınıflı işletmelere görev düşmemektedir aksine toplumun tüm birimlerine bu sorumluluk yüklenmektedir. Bu nedenle çevre uygulamaları konusunda işletme sınıfı gözetmeksizin standartlar geliştirilebilir ve geliştirilen bu standartların uygulanma aşamasının işletmelerin kendi tercihlerine bırakılmaması standartları geliştiren otoriteler tarafından sağlanabilir.

Konaklama işletmelerinin çevre dostu uygulamalar hakkındaki mevcut durumlarının ortaya konulmasını amaçlayan bu araştırmanın devamında, konaklama işletmeleri müşterilerinin, bu işletmeler hakkındaki düşünceleri veya müşterilerin çevre dostu otellere bakış açılarını ölçmeyi amaçlayan bir araştırma yapılabilir. Ayrıca işletmeler de müşteri talep ve beklentilerini araştırıp, çevre dostu uygulamalar hakkında kendi planlarını uygulayabilirler. Sonuç olarak bu uygulamalar turizmin bugününü ve yarınlarını derinden ilgilendirmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de Çevre Koruma Politikaları Türkiye’nin Avrupa Birliğine Uyumuna*. (1. Basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aktaş, A. (2002). *Turizm İşletmeciliği ve Yönetimi*. Antalya: Azim Matbaası.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2012). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları*. (7. Baskı). Adapazarı: Sakarya Yayıncılık.
- Andaç, F. (2004). *Turizm Hukuku*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2007). *Turizm Sosyolojisi*. (2. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım*. (3. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Azaltun, M. ve Kaya, E. (2010). *Konaklama İşletmelerinde Muhasebe Uygulamaları*. 3. Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Boz, N. (2002). *Turizm Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Budak, S. (2000). *Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası: Avrupa Topluluğu’nun Çevre Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sorunu*. İstanbul: BÜKE Yayınları Araştırma Dizisi: 2000-6.
- Collin, P.H. (2009). *Dictionary of Environment & Ecology*. (5. Basım). London: EISBN-13: 978-1-4081-0222-0, 265 s. Bloomsburypublishingplc.
- Çorakçı B. (1991). *Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Ortak Geleceğimiz* (3. Basım). Çev. Ankara: TÇV Yayınları.
- Demir, C. ve Çevirgen A. (2006). *Eko Turizm Yönetimi*. (1. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Denizer, D. Kozak, N. Tetik, N. Akoğlan, M. Yeşiltaş, M. ve Kozak, M. (1998). *Otel İşletmeciliği Kavramlar- Uygulamalar*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Duru, B. (2007). *Avrupa Birliği Çevre Politikası, Avrupa Birliği Politikaları*, (Der.) Çağrı E. ve Deniz S. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Dünya Çevre Kalkınma Komisyonu. (1991). *Ortak Geleceğimiz Çevre*. (3.Basım). : Ankara. Belkıs Çorakçı. TÇV Yayınları.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko) Turizm*. (1.Basım). Ankara: Erk Genel Yayın Dağıtım.
- Gökdeniz, A. (2007). *Konaklama İşletmelerinde Önbüro Opsiyonları ve Yönetimi*. Ankara: DetayYayıncılık.
- İçöz, O. Var T. ve İlhan İ. (2002). *Turizm Planlaması*. (1.Basım). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2009). *Turizm ve Çevre*. (3.Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Keles, R. ve Hamamcı, C. (1997). *Çevrebilim*. (2. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. ve Hamamcı C. (2005). *Çevre Politikası*. (5. Basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kınacı, B., Pehlivan, N. A. ve Seyhan, G. (2011). *Turizm ve Çevre (Çevre Koruma)*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kozak, N. Kozak M. ve Kozak M. (2008). *Genel Turizm*. (7. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Maviş, F. (1994). *Otel İşletmeciliği İlke ve Kavramlar*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 843. Eskişehir.

- Mathieson, A. ve Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. New York: Longman House
- Maviş, F. (2006). *Otel Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Oral, S. ve Kurgun, O. A. (1997). *Otel İşletmeciliği ve Otel İşletmelerinde Verimlilik Analizleri*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Şener, B. (2001). *Modern Otel İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon*. (3. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Topçu, F. H. (8-9-10 Kasım 2006). 2007. *Çevresel Yönetim Standartlarının ve Denetiminin Özelleşmesi, Kamu yönetimi forumu KAYFOR IV Kuramdan uygulamaya (Yönetim ve Reform)*, (1. Basım). Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları, Bildiriler Kitabı.
- TS-EN-ISO 14001: 2005. *Çevre Yönetim Sistemleri-Şartlar ve Kullanım Kılavuzu*, Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
- Tuna, M. (2007). *Turizm-Çevre ve Toplum (Marmaris örneği)*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- UNEP (1997), *Coastal Tourism in the Wider Caribbean Region Impacts and Best Management Practices*. CEP Technical Report No. 38. UNEP Caribbean Environment Programme, Kingston.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. (3. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık
- Usal, A. ve Kurgun, O. A. (2003). *Turizm İşletmelerinde Maliyet Analizleri*. (1. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uydacı, M. (2002). *Yeşil Pazarlama*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2011). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

TEZLER

- Bozyer, Ü. (2008). *Kent Dokusunun Oluşmasında Turizm Etkisi 'Bodrum Örneği'*. Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Çetintürk, İ. (2010). *Konaklama İşletmelerinde Marka Sadakati: Antalya Örneği*. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Doğan, T. (2012). *Turizm ve Çevre İlişkisi Bağlamında Eko Turizmin Çevre Üzerinde Etkileri*. Uzmanlık Tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara.
- Doruk, S. (2012). *Türkiye'deki Çevre Yönetimi ve Mevzuatlarının Trabzon İlindeki İşleyişinin Araştırılması*. Trabzon.
- Durak, A. (2008). *Turizmin Çevreye Etkileri Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı İle İlgili Bir Araştırma*, Nevşehir.
- Emir, O. (2007). *Otel İşletmelerinde Müşterilerin Hizmet Beklentileri ve Memnuniyet (Tatmin) Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Antalya'da Bir Araştırma*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Gürel, K.G. (2008). *Çevre Sorunlarına Duyarlılık ve Çevre Bilinci (Afyonkarahisar İli Örneği)*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Karacan, A.R. (2007) *Çevre ekonomisi ve politikası*. Ege Üniversitesi Basımevi, 763. İzmir.
- Kaymaz, M. (2012). *Turizm Sektöründe Çevre Yönetimi: Marmaris'teki Konaklama İşletmeleri Örneği*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Muğla.
- Kızıldemir, Ö. (2012). *Termal Otel İşletmelerinde Katı Atık Yönetimi: Ön Büro Departmanında ki Uygulamalara Yönelik Bir Araştırma*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.

Mındıklıoğlu, B. (2007). *ISO 14001 ÇYD Standardı: İşletmelerin Karşılaştıkları Problem ve Zorluklar Üzerine Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Özgen, I.(2005). *Büyük Ölçekli Otel İşletmelerinde Atık Yönetimi ve İber Otel Sarıgerme Park Örneği*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Seyhan, G. (2010). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlı Uygulamalar ve Yeşil Pazarlama: Örnek Olay Çalışması*(CalıstaLuxuryResort Hotel – Antalya. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Sezer, İ. (2010). *Didim-Milas Kıyı Kuşağında Turizm ve Mekansal Etkileri*. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

Şen, S.D. (2010). *Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Eko Turizm*. Mersin Üniversitesi. Mersin.

Türker, N. (2002). *Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı: ‘ Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı Bakış Açısına Yönelik Bir Uygulama’*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

WEB KAYNAKLARI

<http://www.bodrum.bel.tr/#> , Erişim Tarihi: 15.04.2015.

Environmentally Friendly Hotels (2011), Best Green Hotels
<http://www.environmentallyfriendlyhotels.com/> Erişim Tarihi: 16.11.2014.

http://www.mavibayrak.org.tr/tr/icerikDetay.aspx?icerik_refno=1, Erişim Tarihi: 10.04.2015.

<http://www.merriam-webster.com/dictionary/environment>. Erişim Tarihi: 08.01.2015.

<http://www.newagepublishers.com/samplechapter/001773.pdf>

Erişim Tarihi: 18.12.2014.

<http://www.statista.com/statistics/412921/number-of-travel-accommodation-establishments-eu/> Erişim Tarihi: 15.03.2015.

<http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/MUGLA.pdf> Erişim Tarihi: 13.03.2015

<http://www.ttyd.org.tr/> Erişim Tarihi: 14.02.2015.

<http://www.turofed.org.tr/PDF/uyePDFler/pdfLink-beyaz-yildiz-ce.pdf> Erişim Tarihi: 15.04.2015.

<http://www.turofed.org.tr/PDF/uyePDFler/pdfLink-beyaz-yildiz-ce.pdf>. Erişim Tarihi: 13.04.2015.

http://www.tursab.org.tr/tr/istatistikler/turistik-tesis-ve-isletmeler/turkiyenin-yatak-kapasitesi-1966-_77.html Erişim Tarihi: 10.02.2015.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html> Erişim Tarihi: 08.02.2015.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,11571/mavi-bayrak-kampanyasina-nasil-katilim-saglanir.html>, Erişim Tarihi: 15.04.2015.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,9579/turizm-tesisleri.html> Erişim Tarihi: 02.04.2015.

<http://www.yesilbinadergisi.com/?pid=25558> Erişim Tarihi: 02.03.2015

International Civil Aviation Organization (ICAO) (2001), "CAEP recommends further measures for reducing aircraft noise, engine exhaust emissions", ICAO Update, January/February.

http://www.icao.int/icao/en/jr/5601_up.htm, Erişim Tarihi: 09.03.2015

Kearney, A.T. (2007) 'True and Profitable Sustainability Management'
www.ism.ws/files/SR/SustainabilityReport.pdf Erişim Tarihi: 10.03.2015.

Kozak, N. Su Turizm ve Türkiye

<http://kariyer.turizmgazetesi.com/articles/article.aspx?id=47610> Erişim Tarihi:
10.03.2015

Lütz, H. (2008). Enerji Etkinliği. <http://www.centraline.com/fileadmin/extern/energy/inc/pdf/tr/cl-energyhotel-1008-tu.pdf>, Erişim Tarihi: 01.11.2014.

Perera, O. Hirsch, S. and Fries, P. (2003). Switched On: Renewable Energy Opportunities in The Tourism Industry. <http://www.uneptie.org/pc/tourism/documents/energy>. Erişim Tarihi: 20.03.2015.

T.C Resmi Gazete,2006, http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=49:vre-kanunu&Itemid=28, Erişim Tarihi: 08.10.2014.

UNEP (1998), How the Hotel and Tourism Can Protect the Ozone Layer.
www.unepie.org/tourism, Erişim Tarihi: 14.4.2015.

DERGİ KAYNAKLARI

Akdağ, G. Güler, O. Demirtaş, O. Dalgıç, A. ve Yeşilyurt, C. (2014). "Turizm ve Çevre İlişkisi: Türkiye'deki Yeşil Otellerin Gözünden Yeşil Otelcilik Uygulamalarının Getirileri". *Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi*, 4-6 Haziran 2014, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 258-267.

AlvarezGil, MJ. B.Jimenez J. ve CespedesLorente JJ. (2001). 'An Analysis of Environmental Management Organizational Context and Performance of Spanish Hotels. *Omega*, 29, 457-471.

- Aslanertik, B.E. ve Özgen I. (2007). Otel İşletmelerinde Çevresel Muhasebe. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergi*, 163-167.
- Aslan, Z. ve Aktaş G. (1994). Turizm Açısından Çevre Sorunlarına Genel Bir Yaklaşım. *Çevre Dergisi*, 11, 43-45.
- Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. Cilt: 7. Sayı:2. Ss. 486-501
- Aykan, E. ve Sevim B. (2013). Konaklama İşletmelerinde Çevre Yönetimi Uygulamaları ve Algılanan Kurumsal İtibar Üzerindeki Etkisi: Kayseri ve Nevşehir Otelleri Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*: 93 (11), 94-95.
- Banerjee B. (2002). Corporate Environmentalism: the Construct and its Measurement. *Journal of Business Research*, 55, 177-179.
- Batal, S. (2010). Avrupa Birliği Çevre Politikalarının Temel Özellikleri, *Mevzuat Dergisi*, 148.
- Berry, M.A. ve D.A. Rondinelli (1998). Proactive Corporate Environmental Management: A New Industrial Revolution, *Academy of Management Executive*, 12 (2), 40.
- Bohdanowicz, P. (2005), "European Hoteliers' Environmental Attitudes. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*", 46 (2), 188-204.
- Bozkurt M. ve Veznikli A.N. (2008). 'Turizm Sektöründe Bir Eko-Etiket Olarak Mavi Bayrak ve Şarköy Örneği'. 3. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi (17-19 Nisan). ss. 56-68.
- Canbay, N. (2011). Turizm Sektöründe Yükselen Trend: Yeşil Oteller, *Yeşil Bina Dergisi*, <http://www.yesilbinadergisi.com/?pid=25558>. Erişim Tarihi: 03.03.2015.

Çakır G. Çakır A. (2010). Konaklama Tesislerinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Su Kaynaklarının Korunmasına Yönelik Uygulamalar. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*: 3 (1): 31-36.

Carson P. ve Moulden J. (1991). Green is Gold: Business Talking to Business About the Environmental Revolution, *Harper Business*. Toronto.

Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D. and Wanhill, S., (2008). "Tourism Principles and Practice". Fourth Edition, Prentice Hall, Harlow, England, 704.

Dal, N. ve Baysan, S. (2007). Kuşadası'nda Kıyı Kullanımı ve Turizmin Mekansal Etkileri Konusunda Yerel Halkın Tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 1, İzmir.

Deng, S. Ve Burnett, J. (2002). Water Use in Hotels in Hong Kong. *Hospitality Management*. 21, 57-66.

Dolmacı N. ve Bulgan G. (2013). Turizm Etiği Kapsamında Çevresel Duyarlılık. *Journal of Yaşar Üniversitesi*. 29 (9) 4853-4871.

Durmaz, B. (2004). Avrupa Birliğinde Çevre Politikası Alanında Muhtemel Müzakere Sürecine Yönelik Gerekli Hazırlıkların Örneklerle Çalışılması. Ankara: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, *Sektörel ve Bölgesel Politikalar Dairesi Başkanlığı*.

Durmaz, Y. (2006). Modern Pazarlamada Tüketici Memnuniyeti Ve Evrensel Tüketici Hakları, *Journal of YasarUniversity*, Cilt: 1, Sayı: 3, ss. 255-266.

Emekli, G. (2006). 'Coğrafya Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm'. *Ege Coğrafya Dergisi*. 15, 51-59.

- Emeksiz, M. (2007). Küçük Otel İşletmeleri ve Çevre Yönetimi 'Small Hotel Enterprises and Environmental Management'. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 18 (10), 141-156.
- Erdoğan, N. ve Barış, E. (2007). *Environmental Protection Programs and Conservation Practices of Hotels in Ankara, Turkey*. *Tourism Management*. 28, 604-614.
- Erdoğan, N. ve Tosun, C. (2009). Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: Case of Goreme Historical National Park. Korunan Alanlarda Turizm Konaklama Çevre Performansı: Göreme Milli Parkı Örneği. *International Journal of Hospitality Management* 28 (2009) 406–414.
- Garrod, B.A.F., (2001). 'Haritage tourism: A Qestion of Definition', *Annals of Tourism Research*, 27,3, 1049-1052, Great Britain.
- Günel, N. (2011).Turizmin Olumlu Etkileri Ve Midyat İlçesindeki Geleneksel Taşçılık Sanatı Örneği, *İstanbul: Marmara Coğrafya Dergisi*, 435-437.
- Güler, O. ve Tufan E. (2013). Sürdürülebilir Bir Yatırım Örneği Olarak Yeşil Otelcilik. Editörler, Tekel Türk A.Ş. ve Boz, M. Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler, Ankara: Detay Yayıncılık, ISBN: 978-605-5216-00-0.
- Hall M.C. (2001), "Trends in Ocean and Coastal Tourism: 'The End of The Last Frontier, *Ocean & Coastal Management*, 44, pp. 601-618.
- Holjevac I.A. (2003). 'A Vision of Tourism and the Hotel Industry in the 21st Century'. *Hospitality Management*. 22, 129–134.
- Hutchinson, C. (1996). "Integrating Environmental Policy With Business Strategy", *Long Range Planning*, 29 (1), 11-23.

İstanbul Sanayi Odası. (2008), Çevre Yönetim Sistemi Rehberi, *İstanbul Sanayi Odası Yayınları*.

Kağnıcıoğlu, Deniz (2007). Endüstri İlişkileri Boyutuyla Sosyal Sorumluluk, *Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1722, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:195*, Eskişehir.

Kuter. N. ve Ünal. H.E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Eko Turizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 146-148.

LIFE Green Flag Project ADEME-ARCS-CRES-ICAEN-IER-SOFTECH. 'Green Flag For Green Hotels' Project env98/338.

Norton D. G. (1992). *EcosystemHealthy: News Goals of Environmental Management*. Edited by R. Costanza, B.G. Norton ve B. D. Haskell. Island Press. Washington.

Sunlu U. (2003). Environmental impacts of tourism. In : Camarda D. (ed.), Grassini L. (ed.). *Local resources and global trades: Environments and agriculture in the Mediterranean region*. Bari: CIHEAM, 2003. p. 263-270 (Options Mediterraneennes : Serie A. Seminaires Mediterraneens; n. 57).

Sonat, A. (1991). Çevrenin Turizm Planlanması İçindeki Yeri. II. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı, Kuşadası. 187-205

Okumuş, F.(2001). 2001 Yılı Başında Ortaya Çıkan Ekonomik Krizin Bodrum'daki Konaklama İşletmeleri Üzerine Etkileri. 2. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğler Kitabı. İzmir: Türkiye Turizmini Araştırma Enstitüsü.

- Ovalı, P.K. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavramının Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 2 (2), 64-79.
- Özdemir, M.A ve Kervankıran İ. (2011) Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği. *İstanbul: Marmara Coğrafya Dergisi*, 2-24.
- Özgen, I. ve Emeksiz M. (2009). Konaklama İşletmelerinde Çevre Yönetimi: İber Otel Sarıgerme Park Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 50-59.
- Pelit, E. ve Güçer, E. (2007). İşletme Yöneticilerinin Çalışanlara Karşı Davranışlarının İş Etiği Kapsamında Değerlendirilmesine İlişkin Bir Araştırma. *Seyahat ve Turizm Araştırmaları Dergisi*. ss.32-49.
- Tanrısevdi, A. ve Hançer, M. (2003). Krizlere Yönelik Stratejiler ve Bu Stratejilerin Uygulanması: Türkiye Seyahat Acentaları Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 14(2): 119-131
- TÜSİAD. (2012). Sürdürülebilir Turizm. TÜSİAD-T/2012-09/531. Eylül 2012. İstanbul. 17-25.
- Uygur M.S. ve Baykan E. 2007. Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 2*. S.30-49.
- Yıldız, Z. ve Kalağan G. (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri *Yerel Siyaset Dergisi*. KASIM, 42-43.

Sayın Katılımcı,

Bu anket Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında tez çalışması olan “**Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamalar: Bodrum Örneği**” isimli çalışma için veri oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmaya destek vermeniz bizim için son derece önemlidir. Çalışmada elde edilecek veriler sadece bilimsel amaçlı çalışmalarda kullanılıp katılımcılara ait veriler üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Katılarınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Gülay ÖZDEMİR YILMAZ
Ozan ÖZOK

1. BÖLÜM: DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Yaşınız : () 18-24 () 25-31 () 32-38 () 39-45 () 46+
2. Cinsiyetiniz : () Erkek () Kadın
3. Medeni durumunuz : () Evli () Bekar
4. Eğitim Durumunuz : () İlköğretim () Lise () Lisans () Lisansüstü
5. Sektörde Çalışma Süreniz : () 1 yıldan az () 1-3 yıl () 4-6 yıl () 7-9 yıl () 10+
6. Sektörde yönetici olarak çalışma süreniz : () 1 yıldan az () 1-3 yıl () 4-6 yıl () 7-9 yıl () 10+
7. İşletmedeki Yönetici Pozisyonunuz : () Genel Müdür () Genel Müdür Yrd. () Departman Müd(.....)

2. BÖLÜM: İŞLETMENİN ÖZELLİKLERİ

8. İşletmenizin Sınıfı : () 4 yıldızlı otel () 5 Yıldızlı Otel () 4 Yıldızlı T. Köyü () 5 Yıldızlı T. Köyü
9. İşletmenizin faaliyet süresi : () Sezonluk () Tüm yıl.
10. İşletmenizin bina yaşı : () 1 yıldan az () 1-5 yıl arası () 6-10 yıl arası () 10 yıldan fazla
11. İşletmenizin mülkiyet yapısı nasıldır? () Yerli () Yabancı () Yerli-Yabancı Ortaklığı
12. İşletmenizin Türü : () Bağımsız İşletme () Zincir İşletme
13. İşletmenizin faaliyet alanı : () Ulusal () Uluslararası
14. Çevre koruma ile ilgili yönetsel belgelerin hangilerine sahipsiniz? () Yeşil yıldız () Beyaz yıldız () Mavi bayrak () ISO 14001 () Çam ödülleri () Diğer..... () Hiçbiri
15. Eğer bu belgelerden herhangi birine sahip iseniz, belgenin/belgelerin gerektirdiklerini işletmenizde tam anlamı ile uyguladığınızı düşünüyor musunuz? () Evet () Kararsızım () Hayır
16. İşletmenizin herhangi bir çevre politikası ve eylem planı var mı? () Evet () Hayır
17. Var ise, bu belgelerin müşteri talebine olumlu yönde bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? () Evet () Kararsızım () Hayır
18. İşletmenizin çevre yönetim sistemleri için, devletten herhangi bir teşvik alıyor musunuz? () Evet () Hayır
19. İşletmenizin çevre duyarlılık çalışmalarıyla ödül kazanması, işletme yönetimi/ sermaye sahipleri açısından önemli midir? () Evet () Kararsızım () Hayır

3. BÖLÜM: OTELİN ÇEVRE UYGULAMALARI

Aşağıda, otellerin çevre dostu yaklaşımlarına ilişkin ifadelere yer verilmiştir. Sıralanmış olan ifadelere ilişkin yöneticisi olduğunuz işletmedeki uygulamaların yeterliliği hakkındaki düşüncelerinizi (1) Çok yetersiz – (5) Oldukça yeterli olarak derecelendiriniz.

Uygulama Alanı	İşletmede uygulama yeterliliği hakkındaki görüşleriniz				
	(1) Çok Yetersiz → (5) Oldukça Yeterli				
Mimari ve Peyzaj	1	2	3	4	5
Otelin mimarisi ile çevre uyumu	☐	☐	☐	☐	☐
Otel bahçesi ile çevre uyumu	☐	☐	☐	☐	☐
Otelin planının doğal ve tarihi çevreye zarar vermemesi	☐	☐	☐	☐	☐
Enerji Verimliliği					
Misafir odalarında Anahtar kart kontrol sistemi kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Misafir odalarında enerji tasarrufu kontrol sistemi kullanımı (Örn. Pencere açıldığında klimanın kapanması)	☐	☐	☐	☐	☐
Sıcak su temininde güneş enerjisi kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Tuvalet/Banyoda sensörlü aydınlatma kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Otelin Düşük Enerji tüketen ürünler kullanması	☐	☐	☐	☐	☐
Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Çevre Bilinci Eğitimi					
Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım	☐	☐	☐	☐	☐
Personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐

Uygulama Alanı	İşletmede uygulama yeterliliği hakkındaki görüşleriniz (1)Çok Yetersiz → Oldukça Yeterli(5)				
	1	2	3	4	5
<u>Atık Azaltımı</u>					
Broşürlerde geri dönüştürülmüş kâğıt kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Organik ve gıda atıkların gübreye çevrilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Geri dönüşüm özellikli malzemeler alınması	☐	☐	☐	☐	☐
Geri dönüşüm firmaları ile işbirliği yapılması	☐	☐	☐	☐	☐
Tek kullanımlık paketlerin(reçel, bal) kahvaltı için kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Artan sağlıklı günlük yiyeceklerin hayır kurumlarına (bakım evi, hayvan barınakları vb.) verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Otelde kullanılan kimyasal maddelerin (hacim ve ağırlık olarak) izlenilmesi ve verilerin toplanması	☐	☐	☐	☐	☐
Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması	☐	☐	☐	☐	☐
<u>Su Verimliliği</u>					
Bahçe sulamada arıtılmış su kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Atık suların arıtılması	☐	☐	☐	☐	☐
Sensörlü su armatürleri kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Günlük oda başına tüketilen su miktarı ölçümü	☐	☐	☐	☐	☐
Havuz temizliğinde çevreye zarar vermeyen kimyasal madde kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Suyun tasarruflu kullanılması konusunda müşterilerin bilgilendirilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Temizlikte kullanılan ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde seçilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fiskiye vb.) sistemlerin kullanılması	☐	☐	☐	☐	☐
Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
<u>Çevre Duyarlılığı İletişimi</u>					
Çevre korumayla ilgili broşürler basılması	☐	☐	☐	☐	☐
Otelin çevresel faaliyetlerinde konukların görüşünün alınması	☐	☐	☐	☐	☐
Misafirlerin toplu ulaşım araçlarını kullanmalarının teşvik edilmesi	☐	☐	☐	☐	☐
Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması	☐	☐	☐	☐	☐
Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması	☐	☐	☐	☐	☐
Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması	☐	☐	☐	☐	☐
<u>Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar</u>					
Buket Malzemelerin Geri Dönüşüm Programlarında kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Odalarda kullanılan misafir terliklerinin tek kullanımlık olması	☐	☐	☐	☐	☐
Odalarda tek kullanımlık (şampuan, sabun, bardak, tabak vb.) malzemelerin kullanımı	☐	☐	☐	☐	☐
Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.) yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması	☐	☐	☐	☐	☐
Misafir bulunmayan odalarda perde ve güneşliklerin kapalı tutulması	☐	☐	☐	☐	☐
Konukların isteği olmadıkça aynı misafir için yastık kılıfı, çarşaf, nevresim vb. değiştirilmemesi	☐	☐	☐	☐	☐

Aşağıda sıralanmış çevre dostu uygulamaları önem derecesine göre sıralamak gerekir ise;
Sizce bu numaralandırma nasıl olmalıdır? **1'den 7'e kadar önem derecesine göre numaralandırınız.** (1: en çok önemli, 7: en az önemli)

Mimari ve peyzaj	
Enerji verimliliği	
Atık azaltımı	
Su verimliliği	
Çevre bilinci eğitimi	
Çevre duyarlılığı iletişimi	
Kat hizmetlerindeki uygulamalar	

Değerli zamanınızı ayırıp çalışmamıza katkı sağladığınız için TEŞEKKÜR ederiz...

